

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΕΙΡΑΙΑ

Τμήμα : ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

<<ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ>>

Επιβλέπων καθηγητής : κ. Παπαλίας Θεόδωρος

Μέλη επιτροπής:

Όνοματεπώνυμο φοιτητών : Κατσαούνης Παναγιώτης 13723

Βραχάτης Λεωνίδας 13110

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία με τίτλο << Οικονομίες της Ευρωζώνης >> εκπονήθηκε στα πλαίσια της ολοκλήρωσης των προϋποθέσεων, για τη λήψη του πτυχίου μας από το τεχνολογικό εκπαιδευτικό ίδρυμα Πειραιά τμήμα λογιστικής. Η ανάληψη της ορίστηκε τον Σεπτέμβριο του 2013 με υπεύθυνο καθηγητή τον κ. Παπαηλία Θεόδωρο. Η ολοκλήρωση της πραγματοποιήθηκε εντός των προβλεπόμενων από το Τ.Ε.Ι Πειραιά, χρονικών ορίων τον Απρίλιο του 2014.

Σκοπός μας κατά τη διάρκεια της συγγραφής, δεν ήταν μόνο η ορθή αλλά και η όσο το δυνατόν πληρέστερη ανάλυση του θέματος. Έγινε προσπάθεια, έτσι ώστε το περιεχόμενο της εργασίας να είναι κατανοητό και σαφές, γι' αυτό η ανάλυση του θέματος έγινε με χρήση πληθώρας διαγραμματικών αναπαραστάσεων, παραδειγμάτων, γραφημάτων και συγκεντρωτικών πινάκων. Ελπίζουμε το περιεχόμενο του να καλύπτει, όχι μόνο το εξεταζόμενο θέμα αλλά να ανταποκρίνεται και στις απαιτήσεις των καθηγητών μας.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα θέλαμε να εκφράσουμε τις ευχαριστίες μας στον επιβλέποντα καθηγητή μας, κ. Παπαηλία Θεόδωρο για τη βοήθεια και τις χρήσιμες ιδέες του, που συνέβαλαν στην βελτίωση της εργασίας.

Ευχαριστούμε τους καθηγητές της σχολής που συνέβαλαν στην απόκτηση των απαραίτητων γνώσεων για την επιτυχή φοίτησή μας και την εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας, αλλά κυρίως που ενίσχυσαν την αγάπη μας για τον κλάδο των Οικονομικών, που υπήρχε από τα παιδικά μας χρόνια

.Επίσης θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τους συμφοιτητές και τις συμφοιτήτριες μας, για τη συμπαράσταση τους, αφού όλοι βρισκόμαστε στην ίδια κατάσταση.

Περισσότερο από όλους, οφείλουμε να ευχαριστήσουμε την οικογένεια μας, διότι χωρίς εκείνους η απόκτηση ενός πτυχίου θα ήταν αδύνατη ή έστω, πολύ δύσκολο εγχείρημα. Τους ευχαριστούμε που στάθηκαν δίπλα μας όλα αυτά τα χρόνια και για την υπομονή που υπέδειξαν, μμέχρι την επιστροφή μας στην οικογενειακή εστία.

Τέλος, θα θέλαμε να απευθύνουμε τις ευχαριστίες μας στα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής, οι οποίοι ευγενικά δέχθηκαν να αξιολογήσουν την παρούσα πτυχιακή εργασία.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ

Δηλώνουμε υπεύθυνα ότι είμαστε οι συγγραφείς αυτής της πτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχαμε για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, έχουμε κάνει σαφείς αναφορές (συντάκτη, χρονολογία, εργασία, σελίδα) τις όποιες πηγές από τις οποίες κάναμε χρήση δεδομένων, προτάσεων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε είναι παραφρασμένες. Καταλαβαίνουμε ότι η αποτυχία να γίνει αυτό, ανέρχεται σε λογοκλοπή και θα θεωρηθεί λόγος αποτυχίας, σε αυτή την Πτυχιακή Εργασία και του συνολικού βαθμού της. Ακόμα δηλώνουμε ότι αυτή η γραπτή εργασία, προετοιμάστηκε από εμάς προσωπικά και αποκλειστικά και ότι θα αναλάβουμε πλήρως τις συνέπειες εάν η εργασία αυτή αποδειχθεί ότι δεν μας ανήκει.

ΟΝΟΜΑ: Κατσαούνης Παναγιώτης

Βραχάτης Λεωνίδας

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση περιλαμβάνει 28 κράτη με μεγάλες κοινωνικές, οικονομικές, πολιτιστικές και γεωγραφικές διαφορές. Είναι η μεγαλύτερη οικονομία του πλανήτη αλλά παρόλα αυτά παρουσιάζει μεγάλες ανισότητες εντός της και δέχεται έντονες πιέσεις από τους ανταγωνιστές της. Ένα κύριο μέλημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην πορεία της για τη διατήρηση της ανταγωνιστικότητας της είναι η οικονομική και κοινωνική της συνοχή. Για να επιτευχθεί η συνοχή αυτή γίνονται διαρκώς προσπάθειες παρόλα αυτά η σύγκλιση δεν έχει επέλθει και η μελλοντική ανταγωνιστικότητα της Ένωσης διαρκώς αμφισβητείται. Βιώνοντας τη μεγαλύτερη οικονομική κρίση από τον Β παγκόσμιο Πόλεμο και μετά, τα πράγματα φαίνονται να οδηγούνται σε μια Ευρώπη πολλών ταχυτήτων, με την περιφέρεια να υπολείπεται του κέντρου και τις δυνάμεις σύγκλισης των ευρωπαϊκών χωρών σε μία όλο και πιο μεγάλη εμβάθυνση της Ένωσης να χαλαρώνουν. Η τάση για γενική αμφισβήτηση είναι έντονη. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν είναι πλέον κάτι στο οποίο υπάρχει αμέριστη εμπιστοσύνη πράγμα που πιθανώς αποτελεί σημείο των καιρών λαμβάνοντας υπόψη τα φιλοευρωπαϊκά αισθήματα των Ελλήνων όπως αυτά απεικονίζονταν στα περασμένα ευρωβαρόμετρα. Το ευρωπαϊκό αίσθημα καταγωγής είναι σε υψηλή επίπεδα αλλά πλέον συνοδεύεται και από αισθήματα επιφυλακτικότητας απέναντι στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	1
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	2
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ	3
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	8
1.1 ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΝΘΡΑΚΑ ΚΑΙ ΧΑΛΥΒΑ(ΕΚΑΧ).....	9
1.2 ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ (ΕΟΚ) ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΤΟΜΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ (ΕΚΑΕ).	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ : ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ.....	12
2.1 ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ (Ε.Κ)	13
2.2 ΚΟΙΝΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ.....	14
2.3 ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΕ ΠΟΙΝΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ	15
2.4 ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ.....	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΕΥΡΩΖΩΝΗ.....	18
3.1. ΟΡΙΣΜΟΣ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ.....	18
3.2 ΕΥΡΩ	20
3.3 ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΝΑ ΕΙΣΕΛΘΕΙ ΜΙΑ ΧΩΡΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΖΩΝΗ.	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ : ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ	22
4.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ.....	22
4.1.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	27
4.1.2 ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ	28
4.1.3 ΕΞΑΓΩΓΕΣ	30
4.1.4 ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ	31
4.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	32
4.2.1 ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ-ΑΝΕΡΓΙΑ	34
4.2.2 ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ	35
4.2.3 ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ.....	36
4.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΙΣΠΑΝΙΑΣ	37
4.3.1 ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ	44
4.3.2 ΑΝΕΡΓΙΑ	45
4.3.3 ΕΞΑΓΩΓΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	46
4.3 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ	48
4.4.1 ΠΡΟΒΛΕΨΗ 2014.....	50
4.4.2 ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΗΚΟΤΗΤΑ.....	52
4.4.3 ΑΝΕΡΓΙΑ	53
4.4 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ	55

4.5.1 ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ	57
4.5.2 ΕΞΑΓΩΓΕΣ.....	59
4.5.3 ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ.....	60
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΙ Η ΕΥΡΩΖΩΝΗ	62
5.1 ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	67
5.1.1 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΚΑΘΙΣΤΟΥΝ ΕΥΑΛΩΤΗ ΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ	69
5.1.2 ΕΞΑΓΩΓΕΣ	71
5.1.3 ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ <<Deutsche Bundesbank>>	72
5.1.4 ΠΑΚΕΤΑ ΣΤΗΡΙΞΗΣ	76
5.1.5 ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ.....	77
5.2.1 ΚΡΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ.....	83
5.3 ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΙΣΠΑΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	84
5.3.1 ΡΟΛΟΣ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΗΝ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ.....	85
5.3.2 ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ.....	86
5.4 ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	87
5.4. ΡΥΘΜΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	89
5.4. ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ	90
5.4.3 ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ-ΑΝΕΡΓΙΑ	92
5.4.4 ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ-ΤΙΜΕΣ	93
5.5. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	94
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	96
ΕΝΤΥΠΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΕΙΑ	100
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ	101

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ιδέα της ευρωπαϊκής ενοποίησης άρχισε σταδιακά να ωριμάζει στις συνειδήσεις ηγετών και λαών, ιδιαίτερα τον 20^ο αιώνα, όπου οι συνέπειες του Β Παγκόσμιου Πολέμου επανέφεραν στο προσκήνιο, όσο ποτέ άλλοτε, τα αιτήματα της ειρηνικής διευθέτησης των διαφορών και της συνεργασίας των κρατών. Η ευρωπαϊκή ενοποίηση έγινε πράξη με τη Συνθήκη της Λισαβόνας. Η πορεία της ενοποιημένης Ευρώπης δεν ήταν πάντοτε ευθύγραμμη και προκαθορισμένη. Ενδογενείς και εξωγενείς παράγοντες επηρέαζαν την πρόοδο. Παρεκκλίσεις από τους αρχικούς στόχους, αδυναμίες στα μέσα, θεσμικές και πολιτικές κρίσεις, αλλά και οι διαδοχικές διευρύνσεις συνέχιζαν να προβάλλουν εμφαιτικά την αναγκαιότητα μετάβασης της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς μία συνεκτική και σταθερή αρχιτεκτονική, όπου δεν θα εγείρονται αμφισβητήσεις ως προς την αποτελεσματικότητα της δράσης της.

Οι θεσμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχεδιασμένοι στο πλαίσιο της Συνθήκης της Ρώμης για έξι χώρες και σχεδόν να μην έχουν τροποποιηθεί ουσιαστικά για σχεδόν μισό αιώνα, είχαν ήδη υπερβεί τα όρια τους και αν δεν αναθεωρούνταν προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της διεύρυνσης της παγκοσμιοποίησης και της προσέγγισης των πολιτών με το ευρωπαϊκό οικοδόμημα, η διαδικασία λήψης αποφάσεων θα οδηγούνταν σε παραλυσία.

Η συνθήκη της Λισαβόνας αποτελεί την ολοκλήρωση μιας πολυετούς προσπάθειας αφού ρυθμίζει εκκρεμότητες κυρίως θεσμικές, που προέκυψαν μετά τις τελευταίες διευρύνσεις της Ένωσης. Αναμφίβολα, το νέο θεσμικό πλαίσιο που εισάγει είναι σε θέση να προσδώσει μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα και να ενισχύσει τη δημοκρατική Ένωση, όπως διαμορφώθηκε μέσα από τις διαδοχικές αναθεωρήσεις των ιδρυτικών Συνθηκών με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, τις Συνθήκες του Μάαστριχτ, του Άμστερνταμ και της Νίκαιας, καταλήγοντας στη Συνθήκη της Λισαβόνας. Ενώ ο αντικειμενικός σκοπός πέραν της ανάδειξης του θεσμικού αδιεξόδου στο οποίο είχε περιέλθει η Ευρωπαϊκή Ένωση, μετά την τελευταία μεγάλη διεύρυνση και την απόρριψη της Συνταγματικής Συνθήκης, είναι η ανίχνευση της ποιοτικής συμβολής της Συνθήκης της Λισαβόνας στη θεσμική και πολιτική εξέλιξη της ευρωπαϊκής συγκρότησης μέσω μιας συστηματικής παρουσίας των θεσμικών μεταρρυθμίσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Την επαύριον της λήξης του Β παγκόσμιου Πολέμου η Ευρώπη, ως κατεστραμμένη ήπειρος, περιήλθε σε δευτερεύουσα θέση από πολιτικής, οικονομικής και στρατηγικής σημασίας. Επανήλθαν έτσι στο προσκήνιο αιτήματα ειρηνικής διευθέτησης των διαφορών, της συνεργασίας των κρατών και της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Η έννοια του έθνους κράτους άρχισε να κλονίζεται και ολοένα και περισσότερο επικρατούσε η άποψη ότι η διεθνής σταθερότητα και η ειρήνη, δεν μπορούν να διασφαλισθούν τόσο από το έθνος κράτος, όσο από την κοινή προσπάθεια όλων των λαών και των κρατών του ευρωπαϊκού χώρου. Η πολιτική των ΗΠΑ να συμβάλλουν στην κατεύθυνση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης εκφράστηκε στην πράξη με το σχέδιο MARSHALL που απέβλεπε στην παροχή αμερικανικής οικονομικής βοήθειας για την ανοικοδόμηση της Ευρώπης.

Την περίοδο 1945-1950 διορατικοί ευρωπαίοι πολιτικοί διακήρυσσαν την ανάγκη για στενή συνεργασία και σταδιακή ενοποίηση των ευρωπαϊκών κρατών. Ως εκ τούτου εκδηλώθηκαν σημαντικές πρωτοβουλίες και σημειωθήκαν αξιοσημείωτα βήματα για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής συνεργασίας, όπως ήταν η ίδρυση στις 5 Μαΐου 1949 του Συμβουλίου της Ευρώπης, του πρώτου μεταπολεμικού ευρωπαϊκού οργανισμού ευρύτατης διακυβέρνησης συνεργασίας μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών.

Η μετάβαση από τη θεωρία της ευρωπαϊκής ενοποίησης στην πράξη, δηλαδή η γέννηση της σημερινής Ευρωπαϊκής Ένωσης οφείλεται στη Διακήρυξη της 9^{ης} Μαΐου 1950 του Γάλλου Υπουργού Εξωτερικών Robert Schuman, με την οποία τα ευρωπαϊκά κράτη καλούνταν να προβούν σε ένα ιστορικό εγχείρημα: να εγκαταλείψουν μέρος της κυριαρχίας τους, λαμβάνοντας σε αντάλλαγμα τη δυνατότητα κοινής διαχείρισης των υποθέσεων και του πεπρωμένου τους. Η Διακήρυξη είχε απώτερο σκοπό τη διασφάλιση και εδραίωση της ειρήνης. Ο Γάλλος Υπουργός Εξωτερικών ύστερα από πρόταση του Jean Monnet, καλούσε τη Γερμανία αλλά και όλες τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες να συνεργαστούν για την σταδιακή οικοδόμηση μιας ευρωπαϊκής ομοσπονδίας. Πρότεινε έτσι, να τεθεί το σύνολο της γαλλογερμανικής παραγωγής άνθρακα και χάλυβα υπό μια κοινή Ανώτατη Αρχή, με μια οργάνωση ανοιχτή στη συμμετοχή και άλλων χωρών της Ευρώπης. Η διακήρυξη του Schuman ουσιαστικά κατέγραφε το περιεχόμενο και τους στόχους της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης σε υπερεθνικές βάσεις, οδηγώντας στη σύσταση της πρώτης Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

1.1 ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΝΘΡΑΚΑ ΚΑΙ ΧΑΛΥΒΑ(ΕΚΑΧ)

Η ΕΚΑΧ συνιστά το πρώτο σημαντικό επίτευγμα της υπερεθνικής Ευρώπης, καθώς αποτέλεσε το ξεκίνημα της ευρωπαϊκής ενοποιητικής πορείας που διαρκεί έως σήμερα. Ιδρύθηκε με τη Συνθήκη των Παρισίων στις 18 Απριλίου 1951 που επεγράφη μεταξύ έξι ευρωπαϊκών χωρών της τότε Δυτικής Γερμανίας, της Γαλλίας, της Ιταλίας και των χωρών της BENELUX (Ολλανδία, Βέλγιο και Λουξεμβούργο). Η Συνθήκη τέθηκε σε ισχύ στις 23 Ιουλίου 1952, ενώ η διάρκεια ισχύος της είχε συμφωνήσει για περίοδο 50 ετών, δηλαδή έως τις 23 Ιουλίου 2002.

Για πρώτη φορά, τα έξι κράτη μέλη του συγκεκριμένου οργανισμού εκχώρησαν αν και σε έναν περιορισμένο τομέα, μέρος των κυριαρχικών τους δικαιωμάτων υπέρ της Κοινότητας. Ο σκοπός της ΕΚΑΧ συνοψίζεται στην σταδιακή και περιορισμένης εκτάσεως συνεργασία των κρατών της Ευρώπης στον τομέα της εξόρυξης κατεργασίας και εμπορίας του άνθρακα και του χάλυβα δυο προϊόντων ζωτικής σημασίας για την οικονομία των έξι ιδρυτικών κρατών μελών και καθοριστικής σπουδαιότητας για την προετοιμασία ενός πολέμου¹.

Αρχικά η ΕΚΑΧ προέβλεπε τη σύσταση μιας Ανώτατης Αρχής με ευρείες αρμοδιότητες ενός Ειδικού Συμβουλίου Υπουργών μιας Κοινής Συνέλευσης και ενός Δικαστηρίου. Στις 23 Ιουλίου 2002 οπότε εξέπνευσε η πενηκονταετούς διάρκειας ισχύς της Συνθήκης της ΕΚΑΧ τα δικαιώματα, οι υποχρεώσεις και η αποστολή της αναλήφθηκαν από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Οι ρητές προθέσεις των ιδρυτών της ΕΚΑΧ ήταν να αποτελέσει ένα πείραμα, το οποίο θα επεκτεινόταν σταδιακά σε άλλους οικονομικούς τομείς και θα κατέληγε πιθανότατα στη δημιουργία μιας ευρωπαϊκής ομοσπονδίας. Ένα πείραμα του οποίου η εξέλιξη υπήρξε επιτυχής και έτσι επακολούθησαν τα επόμενα βήματα με την ίδρυση της ΕΟΚ και της ΕΚΑΕ.

---

¹ Βλ. Κανελλόπουλος , 2003, σελ 51-52.

1.2 ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ (ΕΟΚ) ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΤΟΜΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ (ΕΚΑΕ).

Τον Μάρτιο του 1957 επεγράφησαν στη Ρώμη οι γνωστές <<Συνθήκες της Ρώμης>>. Συγκεκριμένα, η Συνθήκη ίδρυσης της ΕΚΑΕ επεγράφη στη Ρώμη στις 25 Μαρτίου 1957 και τέθηκε επισήμως σε ισχύ την 1^η Ιανουαρίου 1958. Η Συνθήκη αυτή ουσιαστικά προέβλεπε τη συνεργασία στον τομέα της εκμετάλλευσης της ατομικής ενέργειας. Συνεπώς είχε περιορισμένο αντικείμενο αφού οι αρμοδιότητες της αφορούσαν αποκλειστικά τη χρήση και εκμετάλλευση του ισχυρότερου όπλου εκείνης της εποχής, της ατομικής ενέργειας, για ειρηνικούς σκοπούς. ενώ η Συνθήκη της ΕΚΑΧ είχε συγκεκριμένη διάρκεια. Η ΕΚΑΕ λειτουργεί έως σήμερα.

Αν και κατά την ίδρυση της ΕΚΑΕ είχε δημιουργήσει μεγάλες προσδοκίες, σύντομα συνάντησε δυσχέρειες οι οποίες προέρχονταν τόσο από την απογοήτευση για τις οικονομικές προοπτικές της πυρηνικής ενέργειας, όσο και από τις φιλοδοξίες ορισμένων κρατών μελών να αναπτύξουν τη δική τους πυρηνική ενέργεια². Στην πραγματικότητα όμως η Συνθήκη της ΕΚΑΕ δεν τέθηκε ποτέ σε πλήρη ισχύ και υπερκαλύφθηκε από την ΕΟΚ, δεδομένου ότι εξ'αρχής τα Συμβούλια τους ταυτίζονταν.

Μαζί με τη Συνθήκη της ΕΚΑΕ τα έξι ιδρυτικά κράτη μέλη υπέγραψαν στις 25 Μαρτίου 1957, στη Ρώμη τη Συνθήκη ίδρυσης της ΕΟΚ, η οποία επίσης τέθηκε σε ισχύ την 1^η Ιανουαρίου 1958. Ο κύριος στόχος³ αρχικά της ΕΟΚ ήταν οικονομικός με τη δημιουργία ενός μεγάλου οικονομικού χώρου που θα συνέβαλε στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου και στη διασφάλιση της οικονομικής σταθερότητας. Ο στόχος της δημιουργίας της κοινής αγοράς που έθεσε η ιδρυτική Συνθήκη της ΕΟΚ, περιελάμβανε την ίδρυση μιας τελωνειακής ένωσης και την υιοθέτηση ενός κοινού εξωτερικού δασμολογίου για τα προϊόντα άλλων, τρίτων κρατών.

Με την ίδρυση της ΕΟΚ θεσπίστηκαν όργανα και μηχανισμοί λήψης αποφάσεων που επέτρεπαν την έκφραση τόσο των εθνικών συμφερόντων όσο και μιας κοινοτικής θεώρησης. Η θεσμική ισορροπία στηρίζεται σε ένα <<τρίγωνο>> που αποτελείται από το Συμβούλιο που θεσπίζει τους κανόνες, την Επιτροπή που καταρτίζει προτάσεις και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο που περιοριζόταν σε έναν απλώς συμβουλευτικό ρόλο.

Σύμφωνα με τη Σύμβαση περί ορισμένων κοινών οργάνων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, η οποία επεγράφη και τέθηκε σε εφαρμογή ταυτόχρονα με τις Συνθήκες

² Βλ. Μούσης Ν., 2005, σελ 20

³ Πηγή: http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_eec_el.htm

της Ρώμης η Κοινοβουλευτική Συνέλευση και το Δικαστήριο αποτελούν κοινά όργανα στο πλαίσιο των Συνθηκών της ΕΚΑΕ και της ΕΟΚ. Ενώ με τη Συνθήκη συγχωνεύσεως των Βρυξελλών του 1965 που τέθηκε σε ισχύ το 1967, τα τρία Συμβούλια των Υπουργών (ΕΚΑΕ, ΕΚΑΧ και ΕΟΚ) και οι δύο Επιτροπές (ΕΚΑΕ,ΕΟΚ) και η Ανώτατη Αρχή της ΕΚΑΧ συγχωνευτήκαν σε ένα ενιαίο Συμβούλιο και σε μια ενιαία Επιτροπή αντίστοιχα. Συνολικά η ΕΟΚ αποτέλεσε διαχρονικά τον κύριο πόλο γύρω από τον οποίο οργανώθηκε το ευρωπαϊκό οικοδόμημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ : ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ

Στις 7 Φεβρουαρίου 1992, 35 χρόνια περίπου μετά τη γέννηση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας τα 15 κράτη μέλη υπέγραψαν στο Μάαστριχτ της Ολλανδίας τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία τέθηκε σε ισχύ την 1^η Νοεμβρίου 1993. Η ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτέλεσε πολιτικό γεγονός υψίστης σημασίας τόσο για την Ευρώπη διότι αποτέλεσε την πρώτη σοβαρή προσπάθεια για την πολιτική ένωση των κρατών μελών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων όσο και για τον υπόλοιπο κόσμο. Μεταξύ των σπουδαιότερων ρυθμίσεων συγκαταλέγονται η μετονομασία της ΕΟΚ σε Ευρωπαϊκή Κοινότητα , η επέκταση των αρμοδιοτήτων του Κοινοβουλίου (διαδικασία απόφασης), η θέσπιση της οικονομικής και νομισματικής ένωσης (ΟΝΕ) και της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) και η καθιέρωση της συνεργασίας στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων (ΣΔΕΥ). Η Συνθήκη του Μάαστριχτ στην ουσία αποτελείτο από δυο χωριστές αλλά αλληλένδετες Συνθήκες: τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Οι δυο αυτές Συνθήκες διαχώρισαν το ευρωπαϊκό οικοδόμημα σε τρεις πυλώνες, οι οποίοι διέφεραν κυρίως ως προς τις διαδικασίες λήψεως των αποφάσεων. Στον πρώτο πυλώνα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας επικρατούσε η κοινοτική μέθοδος λήψεως των αποφάσεων κατά πλειοψηφία, ενώ οι άλλοι δύο πυλώνες της ΚΕΠΠΑ και της ΣΔΕΥ βασιζόνταν στη διακυβερνητική συνεργασία και στον κανόνα της ομοφωνίας.

2.1 ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ (Ε.Κ)

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα (ΕΚ) υπήρξε το σημαντικότερο τμήμα του πρώτου από τους τρεις πυλώνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης από το 1993 έως το 2009. Ιδρύθηκε την 1η Ιανουαρίου 1958 με τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Ρώμης η οποία επεγράφη στις 25 Μαρτίου 1957 ως Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) και μετονομάστηκε σε Ευρωπαϊκή Κοινότητα με τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης του Μάαστριχτ (υπογραφή 7.2.1992) την 1η Νοεμβρίου 1993. Με τη θέση σε ισχύ την 1η Δεκεμβρίου 2009 της Συνθήκης της Λισαβόνας (υπογραφή 13.12.2007), η ΕΚ καταργήθηκε και τη διαδέχθηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση.⁴

---

⁴ Πηγή : Βικιπαίδεια <http://el.wikipedia.org/wiki>

2.2 ΚΟΙΝΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Η Κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ), ιδρύθηκε ως ο δεύτερος από τους τρεις Πυλώνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992 και επεκτάθηκε από τη Συνθήκη του Άμστερνταμ το 1999. Διαδέχτηκε την Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία.

Η ΚΕΠΠΑ θεωρεί το ΝΑΤΟ ως υπεύθυνο για την εδαφική άμυνα της Ευρώπης, ενώ η Ευρωπαϊκή Ένωση από το 1999 είναι υπεύθυνη για την διατήρηση της ειρήνης, τη διατήρηση των συμφωνιών. Η συνεργασία σε διεθνείς διαπραγματεύσεις, υπό την Κοινή Εμπορική Πολιτική, ισχύει από τότε που δημιουργήθηκε η Κοινότητα. Η ΚΕΠΠΑ εμφανίστηκε για πρώτη φορά στην δημιουργία της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας το 1970. Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία ήταν μια ανεπίσημη διαδικασία στην οποία τα κράτη μέλη λάμβαναν αποφάσεις εξωτερικών ζητημάτων και προωθούσαν τις κοινές πολιτικές. Συστήθηκε επίσημα στην τότε Ευρωπαϊκή Κοινότητα από τη Τελική Πράξη και αργότερα μετονομάστηκε σε "Κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας" από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ.

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ δίνει στην ΚΕΠΠΑ τη δυνατότητα να προωθήσει τα συμφέροντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και τα συμφέροντα ολόκληρης της διεθνούς κοινότητας. Αυτό περιλαμβάνει την προώθηση της διεθνούς συνεργασίας, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τη δημοκρατία καθώς και τον κανόνα των νόμων⁵.

---

⁵ Πηγή : Βικιπαίδεια <http://el.wikipedia.org/wiki>

2.3 ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΕ ΠΟΙΝΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

Η Αστυνομική και Δικαστική Συνεργασία σε Ποινικές Υποθέσεις είναι ο τρίτος από τους Τρεις Πυλώνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εστιάζει στη συνεργασία της εφαρμογής του νόμου και στην καταπολέμηση του ρατσισμού. Βασίζεται περισσότερο στη διακυβερνητική συνεργασία παρά στους άλλους πυλώνες που σημαίνει ότι τα ιδρύματα της Ένωσης μπορούν να επέμβουν ελάχιστα. Είναι υπεύθυνο για την έκδοση Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης.

Δημιουργήθηκε ως πυλώνας Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων στη Συνθήκη του Μάαστριχτ, μετέπειτα η Συνθήκη του Άμστερνταμ μετέφερε τους τομείς παράνομης μετανάστευσης, ασύλου, και δικαστικής συνεργασίας στον ενιαίο πρώτο πυλώνα (Ευρωπαϊκές Κοινότητες). Ο όρος "Δικαιοσύνη και Εσωτερικά Δικαιώματα" τώρα καλύπτει αυτούς τους ενιαίους τομείς καθώς και τον διακυβερνητικό τρίτο πυλώνα.⁶

---

⁶ Πηγή : Βικιπαίδεια <http://el.wikipedia.org/wiki>

2.4 ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι η οικονομική και πολιτική ένωση 28 ευρωπαϊκών κρατών. Ιδρύθηκε την 1^η Νοεμβρίου 1993 με τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση γνωστότερης και ως συνθήκης του Μάαστριχτ, βασιζόμενης στις τότε ευρωπαϊκές κοινότητες ΕΚΑΧ και ΕΚΑΕ. Από τότε νέες διευρύνσεις έχουν αυξήσει τον αριθμό των κρατών-μελών της και μεταγενέστερες τροποποιητικές συνθήκες έχουν επεκτείνει τις αρμοδιότητες της. Θεωρείται ως η ισχυρότερη ένωση κρατών μέχρι σήμερα στην παγκόσμια ιστορία με επιδιώξεις οικονομικού, πολιτικού, κοινωνικού και πολιτιστικού περιεχομένου. Με την θέση σε ισχύ της 1^η Δεκεμβρίου 2009 της Συνθήκης της Λισαβόνας η οποία επεγράφη στις 13 Δεκεμβρίου 2007 η Ευρωπαϊκή Ένωση αντικατέστησε την Ευρωπαϊκή Κοινότητα (πρώην ΕΟΚ) διαδεχόμενη αυτήν. Είναι μια από τις μεγαλύτερες οικονομικές και πολιτικές οντότητες στον κόσμο με περισσότερους από 500 εκατομμύρια κατοίκους ή 7,3% του παγκόσμιου πληθυσμού και συνδυασμένο ονομαστικό ΑΕΠ 12,2 τρισεκατομμύρια ευρώ το 2010. Έχει δημιουργήσει μια εσωτερική αγορά με ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων, προσώπων, υπηρεσιών και κεφαλαίων, διαθέτει κοινή αγροτική και αλιευτική πολιτική και κοινή εμπορική πολιτική προς τις τρίτες χώρες, όπως επίσης και περιφερειακή πολιτική για την υποστήριξη των φτωχότερων περιφερειών της. Επιδιώκει να αποτελέσει ένα Χώρο Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης, για τον οποίο τα κράτη μέλη της συνεργάζονται στενά επί πολιτικών σχετικά με ελέγχους στα σύνορα (εσωτερικά και εξωτερικά), το άσυλο, τη μετανάστευση, τη δικαστική συνεργασία σε αστικές και ποινικές υποθέσεις και την αστυνομική συνεργασία. Στο πλαίσιο της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης εισήγαγε ενιαίο νόμισμα, το ευρώ, που έχει υιοθετηθεί από δεκαεπτά κράτη μέλη μέχρι σήμερα. Επίσης προωθεί μια κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας, προς το παρόν σε διακυβερνητικό επίπεδο.

Τα θεσμικά όργανα της ΕΕ περιλαμβάνουν το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο.

Οι πολίτες των κρατών μελών της ΕΕ είναι παράλληλα και πολίτες της Ένωσης: μπορούν, μεταξύ άλλων, να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών και να εκλέγουν και να εκλέγονται μια φορά κάθε πέντε έτη στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, όπως και στις δημοτικές εκλογές του τόπου κατοικίας τους. Παράλληλα ο έλεγχος διαβατηρίων στα περισσότερα εσωτερικά σύνορα καταργήθηκαν με τη Συμφωνία του Σένγκεν (Schengen).

Οι χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι οι εξής: Αυστρία (1995)

Βέλγιο (1952), Βουλγαρία (2007), Γαλλία (1952), Γερμανία (1952), Δανία (1973), Ελλάδα (1981), Εσθονία (2004), Ηνωμένο Βασίλειο (1973), Ιρλανδία (1973), Ισπανία (1986), Ιταλία (1952), Κάτω Χώρες (1952), Κροατία (2013), Κύπρος (2004), Λεττονία (2004), Λιθουανία (2004), Λουξεμβούργο (1952), Μάλτα (2004), Ουγγαρία (2004), Πολωνία (2004), Πορτογαλία (1986), Ρουμανία (2007), Σλοβακία (2004), Σλοβενία (2004), Σουηδία (1995), Τσεχική Δημοκρατία (2004), Φινλανδία (1995)

Επίσης υποψήφιες χώρες προς ένταξη θεωρούνται οι Ισλανδία, Μαυροβούνιο, πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, Σερβία, Τουρκία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΕΥΡΩΖΩΝΗ

3.1. ΟΡΙΣΜΟΣ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ

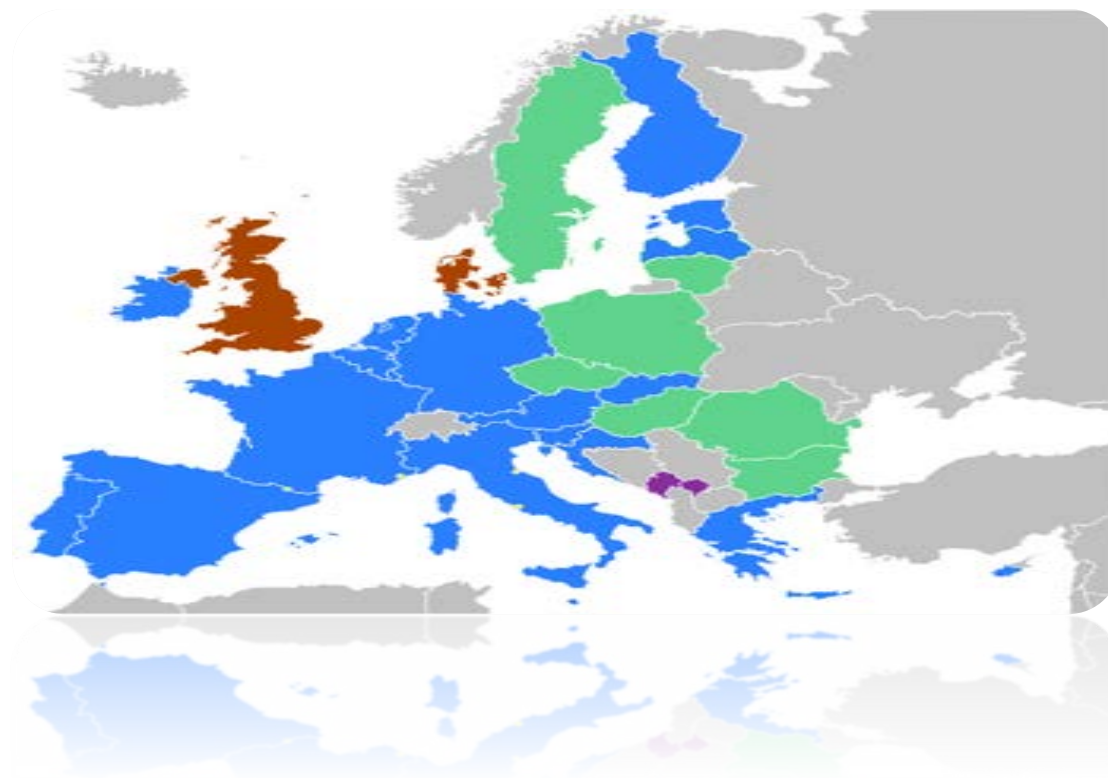
Ευρωζώνη ονομάζεται μια ομάδα χωρών οι οποίες έχουν καταργήσει οικειοθελώς το ενιαίο νόμισμα τους και το έχουν αντικαταστήσει με το ευρώ.⁷

Ο αριθμός των κρατών-μελών που έχουν εισέρθει στην ευρωζώνη ανέρχεται στις 18 και είναι οι εξής: 1. Αυστρία (1999), 2. Βέλγιο (1999), 3. Κύπρος (εξαιρείται Η μη αναγνωρισμένη διεθνώς Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου)(2008), 4. Εσθονία (2011), 5. Φινλανδία (1999), 6. Γαλλία (εκτός από τις Νέα Καληδονία, Γαλλική Πολυνησία, Ουαλίας και Φουτουνά)(1999), 7. Γερμανία (1999), 8. Ελλάδα (2001), 9. Ιρλανδία (1999), 10. Ιταλία (1999), 11. Λετονία (2014), 12. Λουξεμβούργο (1999), 13. Μάλτα (2008), 14. Ολλανδία (1999), 15. Πορτογαλία (1999), 16. Σλοβακία (2009), 17. Σλοβενία (2007), 18. Ισπανία (1999).

- Ευρωζώνη³
- Κράτη της ΕΕ που είναι υποχρεωμένα να υιοθετήσουν το ευρώ
- Δημονηφίσματα που αφορούν το ευρώ πρόκειται να πραγματοποιηθούν
- Κράτη της ΕΕ που έχουν αποσύρει τη συμμετοχή τους από την Ευρωζώνη
- Περιοχές εκτός ΕΕ που χρησιμοποιούν το ευρώ με ειδική συμφωνία
- Περιοχές εκτός ΕΕ που χρησιμοποιούν το ευρώ χωρίς ειδική συμφωνία

---

⁷ Πηγή : Βικιπαίδεια <http://el.wikipedia.org/wiki>

Πηγή

εικόνας:http://upload.wikimedia.org/Wikipedia/commons/thumb/f/fat/Euro_accession.png/350px-Euro_accession.png

Επίσης καλό θα ήταν να αναφερθεί ότι και άλλες χώρες έχουν επισυνάψει συμβάσεις με την Ευρωπαϊκή Ένωση προκειμένου να έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν το Ευρώ .Αυτές είναι: 1.Αγιος Μαρίνος, 2.Βατικανό 3.Μονακό.

Επιπλέον χωρίς συμφωνία με την Ευρωπαϊκή Ένωση το Ευρώ χρησιμοποιείται από Ανδόρα και Μαυροβούνιο. Το Κόσσοβο ακόμα χρησιμοποιεί το Ευρώ αντί για το δηνάριο κυρίως για πολιτικούς λόγους (διαφορές με Σερβία) ενώ η Βόρεια Κορέα έχει το ευρώ ως επίσημο νόμισμα για διεθνείς συναλλαγές επειδή το Γουόν δεν είναι ανταλλάξιμο στο εξωτερικό.

3.2 ΕΥΡΩ

Το ευρώ (EUR, €) είναι το ενιαίο επίσημο νόμισμα της Ευρωζώνης των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εισήχθη την 1η Ιανουαρίου 1999 και έγινε το νόμισμα περισσότερων από 300 εκατομμυρίων ανθρώπων στην Ευρώπη. Τα τρία πρώτα χρόνια ήταν ένα άυλο νόμισμα, το οποίο χρησιμοποιούνταν μόνο για λογιστικούς σκοπούς, π.χ. στις ηλεκτρονικές πληρωμές. Τα τραπεζογραμμάτια και τα κέρματα ευρώ τέθηκαν σε κυκλοφορία μόλις την 1η Ιανουαρίου 2002 και αντικατέστησαν τα τραπεζογραμμάτια και τα κέρματα των εθνικών νομισμάτων σε δώδεκα χώρες.

Σήμερα, είναι το επίσημο νόμισμα σε 18 από τα 28 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων υπερπόντιων διαμερισμάτων, εδαφών και νησιών τα οποία είτε αποτελούν μέρος κάποιας χώρας της ζώνης του ευρώ είτε συνδέονται με αυτή. Οι χώρες που έχουν υιοθετήσει το Ευρώ απαρτίζουν τη ζώνη του ευρώ ή Ευρωζώνη. Υπεύθυνη για την νομισματική πολιτική στην Ευρωζώνη είναι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.⁸

Κέρματα Ευρώ

Χαρτονομίσματα Ευρώ

⁸ Πηγή : Ευρωπαϊκή Επιτροπή http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/index_el.htm

3.3 ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΝΑ ΕΙΣΕΛΘΕΙ ΜΙΑ ΧΩΡΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΖΩΝΗ.

Κάθε χώρα που επιθυμούσε να υιοθετήσει το νέο νόμισμα έπρεπε να πληροί κάποιες προϋποθέσεις, τις λεγόμενες και ως << Κριτήρια Σύγκλισης >> που προέβλεπε η Συνθήκη του Μάαστριχτ. Τα κριτήρια συμπεριλάμβαναν τέσσερις προϋποθέσεις

1. Οι ισοτιμίες του νομίσματος της κάθε χώρας πρέπει να παραμείνουν μέσα στη ζώνη που ορίζει ο Μηχανισμός Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ΜΣΙ) για 2 τουλάχιστον χρόνια.
2. Τα μακροπρόθεσμα επιτόκια δεν μπορούν να ξεπερνούν κατά περισσότερες από δυο ποσοστιαίες μονάδες τα επιτόκια των τριών πιο αποδοτικών κρατών μελών.
3. Ο πληθωρισμός πρέπει να είναι κάτω από μια τιμή αναφοράς (μέσα σε 3 χρόνια οι τιμές δεν πρέπει να ξεπερνούν κατά περισσότερο από 1,5% τις αντίστοιχες του πιο αποδοτικού κράτους- μέλους).
4. Το δημόσιο χρέος πρέπει να είναι μικρότερο από το 6% του ΑΕΠ ή να βαίνει προς αυτό το στόχο. (Δηλαδή μπορεί να είναι μεγαλύτερο ποσοστό αλλά να έχει πτωτική τάση και να τείνει προς αυτό) και τα ελλείμματα του προϋπολογισμού να είναι μικρότερα από το 3% του ΑΕΠ.

Τα κριτήρια αυτά τέθηκαν με απώτερο σκοπό την ομαλή ενοποίηση –σύγκλιση κρατών μελών. Πριν τη συνθήκη είναι λογικό η κάθε χώρα να είχε τη δική της ανεξάρτητη οικονομία ανάλογα με το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ), το μέσο εισόδημα και το καταναλωτικό προφίλ. Έτσι κρίθηκε απαραίτητο να τεθούν ορισμένα κριτήρια τα οποία θα εξασφάλιζαν την ομοιογένεια των χωρών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ : ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ

4.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

Πηγή εικόνας:<http://www.newsvoice.gr/wp-content/uploads/2013/05/GERMANIKI-OIKONOMIA.jpg>

Η Γερμανία διαθέτει μία οικονομία απόλυτα προσαρμοσμένη τόσο στην ζήτηση των αναδυόμενων χωρών για βιομηχανικό εξοπλισμό, όσο και σε αυτήν των αναπτυγμένων για υψηλής ποιότητας διαρκή καταναλωτικά αγαθά.

Στο παγκοσμιοποιημένο οικονομικό περιβάλλον, οι Γερμανοί κυβερνώντες, επιχειρηματίες, τραπεζίτες και συνδικαλιστικοί ηγέτες διαθέτουν τα πληρέστερα και περισσότερο ενημερωμένα δίκτυα πληροφοριών. Όπως πολύ σωστά επισημαίνει ο Γερμανός οικονομικός αναλυτής Χέλμουτ Χέγκελ,⁹ «μέσα από την προωθημένη δικτύωσή της η γερμανική ελίτ παρακολουθεί σε όλα τα επίπεδα ποιες κοινωνικές και οικονομικές μεταβολές πραγματοποιούνται παγκοσμίως και ανάλογα μεταβάλλει και τον τρόπο με τον οποίο παρατηρεί την πραγματικότητα. Συνεπώς, μπορούν και προβλέπουν γεωπολιτικές και γεωοικονομικές εξελίξεις πολύ πιο γρήγορα και

---

⁹ Πηγή : Μύθοι και αλήθειες για τη γερμανική οικονομία (<http://www.defencenet.gr/defence/o/54968>)

αποτελεσματικά από τις ελίτ άλλων χωρών. Πρόκειται για ένα πολύ σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα>>

Πράγματι, η πρώτη εξαγωγική δύναμη στην Ευρώπη και η τρίτη στον κόσμο είναι σήμερα ο πρώτος προμηθευτής της Κίνας, της Βραζιλίας και της Ρωσίας σε μηχανολογικό εξοπλισμό, με τεράστια διαφορά από άλλες ανταγωνίστριες χώρες. Όμως, αυτή η εντυπωσιακή γερμανική επίδοση έχει την προϊστορία της.

Ήταν το 2000 όταν η σοσιαλδημοκρατική κυβέρνηση του καγκελάριου Γκέρχαρντ Σρέντερ, διαβάζοντας μία έκθεση των γερμανικών υπηρεσιών οικονομικής και βιομηχανικής πληροφόρησης, διαπίστωνε ότι στην Κίνα θα πραγματοποιούνταν για την περίοδο 2000-2005 περί τα 900 δισεκατ. δολάρια βιομηχανικές επενδύσεις, οι οποίες θα συνοδεύονταν και από θεαματικά έργα υποδομής. Η προοπτική αυτή σήμαινε ότι η γερμανική βιομηχανία μηχανών και μηχανολογικού εξοπλισμού, στην οποία σήμερα απασχολούνται 1,2 εκατομμύρια άτομα, θα μπορούσε να καλύψει ένα γερό κομμάτι της ζήτησης αν, βεβαίως, πέρα από την φήμη της, διατηρούσε και την ανταγωνιστικότητά της.

Έτσι, σε συνεννόηση με τις υπεύθυνες συνδικαλιστικές ηγεσίες, η κυβέρνηση Σρέντερ εφάρμοσε ένα σημαντικό πρόγραμμα λιτότητας, με αποτέλεσμα έως το 2008 οι Γερμανοί μισθωτοί να απολέσουν 3% της αγοραστικής τους δύναμης συνολικά όταν οι Γάλλοι κέρδιζαν 7%, οι Ιρλανδοί 21%, οι Έλληνες 15%, οι Ισπανοί 13% και οι Πορτογάλοι 10%. Την ίδια περίοδο, οι δημόσιες δαπάνες στην Γερμανία αυξάνονταν 9% σε όγκο, αλλά εκρήγνυταν στην Ιρλανδία με +88%, στην Ελλάδα με +42%, στην Ισπανία με +35% και με +17% κατά μέσον όρο στην ευρωζώνη, όπως και στην Γαλλία.

Γίνεται λοιπόν σαφές με βάση τους αριθμούς αυτούς ότι οι Γερμανοί οι οποίοι το 1997 με χίλια ζόρια αποφάσιζαν να καταργήσουν το μάρκο πολύ δύσκολα αποδέχονται να βοηθήσουν χώρες χωρίς αυτές να έχουν γνωρίσει αυστηρά μέτρα λιτότητας. Πόσο μάλλον όταν η γερμανική κοινή γνώμη έχει πεισθεί ότι χάρη στην λιτότητα που γνώρισε μπορεί σήμερα η Γερμανία να εμφανίζει μια υγιή οικονομία με υψηλές επιδόσεις. Είναι δε δυσκολότερο να εξηγήσει κανείς στον Γερμανό πολίτη ότι, το αν η λιτότητα την οποία γνώρισε δεν είχε οδυνηρές συνέπειες γι αυτόν, εν μέρει οφείλεται και στο γεγονός ότι οι Ευρωπαίοι του Νότου υπερχρεώθηκαν ασφαλώς για να καταναλώνουν περισσότερο, όμως όχι μόνον δικά τους προϊόντα αλλά και ακριβά γερμανικά. Για παράδειγμα, μπορεί η Ελλάδα να αντιπροσωπεύει συνολικά το 2,8% των γερμανικών εξαγωγών, ωστόσο αντιπροσωπεύει υπερτριπλάσιο ποσοστό στο πελατολόγιο της Mercedes, της BMW και γενικά της γερμανικής αυτοκινητοβιομηχανίας.

Δεν χωρά καμία αμφιβολία ότι, για να διορθωθούν οι ανισορροπίες που αυξητικά δημιουργήθηκαν από το 2000 και μετά, είναι αναγκαία η λήψη και εφαρμογή σοβαρών μέτρων προσαρμογής. Είναι όμως εξίσου βέβαιον ότι η υπερβολική λιτότητα διακυβεύει τόσο το μέλλον της ευρωζώνης όσο και την μελλοντική πορεία της γερμανικής οικονομίας. Μία γενικευμένη ύφεση στην ευρωζώνη κάθε άλλο παρά εξυγιαντική θα είναι για τα δημόσια οικονομικά των χωρών του ευρωπαϊκού Νότου. Ακόμα χειρότερα, θα μπορούσε να προκαλέσει την έκρηξη της ευρωζώνης.

τέτοια εξέλιξη θα οδηγούσε την Γερμανία για τρίτη φορά, αλλά με ειρηνικά μέσα σήμερα να προκαλέσει την διάλυση της ευρωπαϊκής τάξης», έγραψε ο Γερμανός πρώην υπουργός Εξωτερικών κ. Γ.Φίσερ.¹⁰

Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να επισημάνουμε και τον ρόλο του γερμανικού κοινωνικού κράτους στην οικονομική λειτουργία της χώρας. Ως γνωστόν, στην χώρα του Γκαίτε οι εργασιακές σχέσεις διέπονται σε μέγιστο βαθμό από τον θεσμό της συναπόφασης ή της συνδιαχείρισης. Στην περίοδο λοιπόν της σοσιαλδημοκρατικής λιτότητας, χάρη στις συμφωνίες των εκπροσώπων της εργασίας με τα εργοδοτικά όργανα, η μαζική χρήση της τμηματικής ανεργίας και της μείωσης του χρόνου εργασίας στους κόλπους των επιχειρήσεων, η αγοραστική δύναμη των εργαζομένων και η συνολική ζήτηση, διατηρήθηκαν σε ικανοποιητικά επίπεδα, χωρίς να υπάρχει ανάγκη μαζικής προσφυγής στην δημόσια δαπάνη.

Έτσι, το 2009, την ώρα που η Ισπανία έχανε 1,3 εκατομμύρια θέσεις εργασίας και η Γαλλία 280.000, με υψηλό δημόσιο κόστος, η Γερμανία επανεκκινούσε την οικονομία της χωρίς απολύσεις και πρόσθετα επιμορφωτικά μέτρα για τους μισθωτούς. Αντίθετα, πολλές γερμανικές επιχειρήσεις αναζητούσαν ταλέντα στις ευρωπαϊκές αγορές, με αποτέλεσμα από το 2008 μέχρι σήμερα να έχουν απορροφήσει περί τους 20.000 επιστήμονες, ερευνητές και ειδικούς στην ψηφιακή οικονομία και την κοινωνική δικτύωση.

Επίσης, ρίχνοντας ειδικό βάρος στις αναδυόμενες οικονομίες, οι γερμανικές εξαγωγές κεφαλαιουχικού εξοπλισμού και υψηλής φήμης διαρκών αγαθών παρουσιάζουν άνοδο 16% την τελευταία τριετία, με πρώτο πελάτη των γερμανικών επιχειρήσεων την Κίνα. «Η Κίνα», μάς είπε ο σύμβουλος επιχειρήσεων Κουρτ Γκέρκινς,¹¹ «μέχρι το 2020 θα έχει μία μεσαία τάξη που θα αντιπροσωπεύει 360 εκατομμύρια ανθρώπους με εισόδημα άνω των 26.000 δολαρίων ετησίως. Πρόκειται για θεαματική εξέλιξη, ακόμα και αν οι ρυθμοί ανάπτυξης της Κίνας πέσουν κάτω από το 5% τον χρόνο. Οι Κινέζοι εκτιμούν πάρα πολύ τα γερμανικά αυτοκίνητα και λοιπά διαρκή αγαθά της βιομηχανίας μας και μπορούν να αποτελέσουν ένα καταναλωτικό κοινό αντίστοιχο του σημερινού στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Υπό αυτή την έννοια, το γερμανικό εξαγωγικό μάρκετινγκ διαφοροποιείται και επαναπροσανατολίζεται...».

---

¹⁰ Πηγή : <http://www.defencenet.gr/defence>

¹¹ Πηγή : Πηγή : Μύθοι και αλήθειες για τη γερμανική οικονομία
(<http://www.defencenet.gr/defence/o/54968>)

ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

	2009	2010	2011	2012	2013
Πραγματικό ΑΕΠ(μεταβολή %)	-5,1	4,2	3,0	0,7	0,7
Τιμές Καταναλωτή (μεταβολή %)	0,4	1,1	2,3	2,0	1,9
Ιδιωτική Κατανάλωση μεταβολή %)	0,1	0,9	1,7	0,8	0,9
Βιομηχανική Παραγωγή (μεταβολή %)	-15,4	10,1	8,0	-0,8	0,3
Ανεργία(ποσοστό επί %)	8,1	7,7	7,1	6,8	7,0
Εξαγωγές (δις ΕΥΡ)	105,0	141,6	157,0	180,0	175,2
Δημόσιο Χρέος(ποσοστό του ΑΕΠ)	78,0	83,3	77,6	79,5	78,2

Πηγή : German Statistics Office, IHS Global Insight

4.1.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Κατά το τελευταίο τρίμηνο του 2012 η οικονομική επίδοση της Γερμανίας έχει χάσει μέρος της δυναμικής του, με το ΑΕΠ να συρρικνώνεται 0,6% στο προηγούμενο τρίμηνο, λόγω της μείωσης των εξαγωγών και της βιομηχανικής παραγωγής, ενώ οι δαπάνες των νοικοκυριών και της κυβέρνησης αυξήθηκαν ελαφρώς.

Ωστόσο, σύμφωνα με προσωρινούς υπολογισμούς της γερμανικής Στατιστικής Υπηρεσίας, η οικονομία εξακολούθησε να αυξάνεται κατά 0,7% το 2012 παρά το δύσκολο οικονομικό περιβάλλον στην Ευρώπη. Τον Ιανουάριο του 2013 εκτιμήθηκε ότι το γερμανικό ΑΕΠ θα αυξηθεί και πάλι κατά 0,7% το 2013 καθώς υπάρχουν ενδείξεις ότι η γερμανική οικονομία είναι ήδη σε στάδιο ανάκαμψης από το 4ο τρίμηνο του 2012.

4.1.2 ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Η βιομηχανική παραγωγή στο 4ο τρίμηνο του 2012 (βλέπε διάγραμμα παρακάτω) και αναμένεται να έχουν μειωθεί κατά 0,7% το 2012, σε σύγκριση με τα υγιή αύξηση της παραγωγής κατά 10% το 2010 και 8% το 2011. Ωστόσο, οι νέες παραγγελίες άρχισαν να πάρει στα τέλη του 2012: σύμφωνα με τη γερμανική στατιστική υπηρεσία, τον Δεκέμβριο οι νέες παραγγελίες αυξήθηκαν 0,8% το μήνα, με τις παραγγελίες εξαγωγών από 2,4%.

Πηγή: Attradius, Credit insurance

Μετά από μια πτώση κατά το πρώτο εξάμηνο του 2012, η εμπιστοσύνη των επιχειρήσεων στον τομέα της μεταποίησης άρχισε να αναβιώσει αργότερα στο χρόνο. Μαζί με την πρόσφατη αύξηση στις βιομηχανικές παραγγελίες, αυτό είναι ένα ενθαρρυντικό σημάδι για τους επόμενους μήνες. ωστόσο, η εμπιστοσύνη των επιχειρήσεων εξακολουθεί να είναι κάτω από το επίπεδο του 2011 (βλέπε διάγραμμα παρακάτω).

Πηγή: Attradius ,Credit insurance

4.1.3 ΕΞΑΓΩΓΕΣ

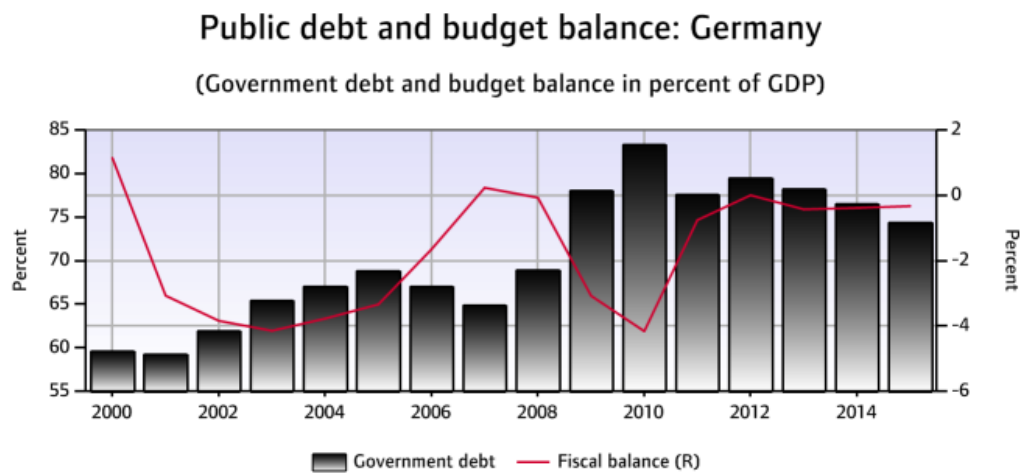
Σύμφωνα με τη γερμανική στατιστική υπηρεσία, οι εξαγωγές και οι εισαγωγές αυξήθηκαν κατά 7,8% και 7,4% αντίστοιχα το 2011, και το πλεόνασμα του εμπορικού ισοζυγίου ανήλθε σε 157 δισ. ευρώ. Οι εξαγωγές συνέχισαν να είναι η κινητήρια δύναμη της γερμανικής οικονομικής ανάπτυξης το 2012, με έτος σε έτος αύξηση κατά 3,4% (οι εισαγωγές αυξήθηκαν 0,7%). Ωστόσο, η αύξηση των εξαγωγών επιβραδύνθηκε το δεύτερο εξάμηνο του έτους, καθώς η ζήτηση από την Ευρωζώνη μειώθηκαν.

Οι γερμανικές εξαγωγές στην Ευρωζώνη μειώθηκαν κατά 2,3% το 2012. Το τρίτο τρίμηνο του έτους χαρακτηρίστηκε από μια ιδιαίτερα απότομη μείωση από έτος σε έτος: με εξαγωγές προς την Ισπανία μέχρι 13,2%, Ιταλία 12,4% κάτω και η Ελλάδα κάτω από 6,9%. Ωστόσο, όπως και τα προηγούμενα χρόνια, η Γερμανία έχει ωφεληθεί από την αύξηση της ζήτησης από τις αναδυόμενες αγορές εξειδικευμένων προϊόντων της: βιομηχανικά μηχανήματα, αυτοκίνητα, ηλεκτρονικά και τα καταναλωτικά αγαθά. Το 2012, οι εξαγωγές της Γερμανίας στις αγορές εκτός ΕΕ, όπως την Ασία και τις ΗΠΑ αυξήθηκαν 8,8%, αντισταθμίζοντας την αύξηση 0,3% στις αποστολές προς τους Ευρωπαίους εταίρους της. Το 2013 οι εξαγωγές αυξήθηκαν και πάλι, αν και μόνο κατά 2%, σύμφωνα με την IHS Global Insight

Συνολικά, οι γερμανικές εξαγωγές σε χώρες μη μέλη της ΕΕ έχουν ξεπεράσει την αύξηση των εξαγωγών προς τους ευρωπαίους εταίρους της στα τελευταία δυο χρόνια. Ενώ το 2000 οι εξαγωγές σε κράτη μέλη της ΕΕ εξακολουθούσαν να αντιπροσωπεύουν το 64,7% των γερμανικών εξαγωγών, το ποσοστό αυτό μειώθηκε σε 57,0% το 2012. Την ίδια στιγμή το μερίδιο των αποστολών προς χώρες μη μέλη της ΕΕ αυξήθηκε από 35,3% το 2000 σε 43,0% το 2012.

4.1.4 ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ

Το 2008 η πιστωτική κρίση και τα επακόλουθα μέτρα ώστε να αναχωρήσει η Γερμανία με το δημόσιο χρέος των 78,0% του ΑΕΠ το 2009, ανήλθε σε 83,3% του ΑΕΠ το 2010. Μετά από μια αύξηση του ελλείμματος του προϋπολογισμού στο 4,2% του ΑΕΠ το 2010, η ομοσπονδιακή κυβέρνηση μείωσε το έλλειμμα στο 0,8% του ΑΕΠ το 2011 και συνέχισε αυτή τη διαδικασία ενοποίησης το 2012. Ως αποτέλεσμα, και για η πρώτη φορά από το 2007, ο προϋπολογισμός με βάση, κυρίως χάρη στην αύξηση των φορολογικών εσόδων και χαμηλότερες δημόσιες δαπάνες μεταφέρετε τις πληρωμές για επιδόματα ανεργίας και μειωμένου ωραρίου. Το 2013 Global Insight αναμένει ένα μικρό έλλειμμα 0,4% του ΑΕΠ και μείωση του δημόσιου χρέους (βλέπε διάγραμμα παρακάτω).

Πηγή: Attradius, Credit insurance

Η Γερμανία ψήφισε ένα νόμο φρένο χρέους το 2009, αναγκάζοντας την κυβέρνηση να περικόψει τις δαπάνες της. Μετά από μια μεταβατική περίοδο, ο νόμος θέτει ένα όριο για τις διαρθρωτικές νέο χρέος να φθάσει το 0,35% του ΑΕΠ έως το 2016 και στη συνέχεια να παραμείνει σε αυτό το επίπεδο, με δυνατόν πρόσθετο δανεισμό μόνο αν η οικονομία είναι αδύναμη.

4.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Πηγή: http://www.sportdog.gr/sites/default/files/imagecache/lightbox_full/article/2011_12/oikonomiaanaskopisi2911sk2.jpg

Η ελληνική οικονομία, έχοντας σημειώσει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης έως το έτος 2007, έδειξε σημεία ύφεσης το 2008. Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση, έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο στην μεγέθυνση της ύφεσης αυτής. Η ανάγκη εξυγίανσης οδήγησε τη χώρα στην ένταξή της σε τριμερή μηχανισμό οικονομικής στήριξης, αποτελούμενο από την ΕΕ, το ΔΝΤ και την ΕΚΤ. Η αυστηρή εισοδηματική πολιτική και ο δραστηκός περιορισμός των δημοσίων δαπανών που ασκήθηκαν κατά τα τελευταία 3 έτη επηρέασαν, όπως ήταν αναμενόμενο, αρνητικά την εξέλιξη του ΑΕΠ, με αποτέλεσμα το μέγεθός του να σημειώσει μείωση κατά 4,9% το 2010, κατά 7,1% το 2011 και κατά 6,4% το 2012 (σταθερές τιμές έτους 2005). Για το 2013 εκτιμάται συνέχιση της μείωσης του ΑΕΠ κατά 4,4 % (Eurostat, 02/13), ενώ για το 2014 προβλέπεται η οικονομία να επιστρέψει σε ρυθμούς ανάπτυξης της τάξης του 0,6%.

Οι μεταρρυθμίσεις που έγιναν και η περιοριστική πολιτική που ακολουθήθηκε έχουν ωστόσο αρχίσει να αποδίδουν καρπούς. Το δημόσιο έλλειμμα μειώθηκε κατά 30,8% το 2010, κατά 12% το 2011 και κατά 30,2% κατά το 2012, σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (χωρίς να συμπεριλαμβάνονται τα ποσά που διατέθηκαν για τη στήριξη των τραπεζών). Η ολοκλήρωση του PSI εντός του 2012 μείωσε το δημόσιο χρέος από 170,3 % του ΑΕΠ το 2011 σε 156,9% του ΑΕΠ το 2012 (Eurostat, 2013), συμβάλλοντας στη δημιουργία σταθερότερου μακροοικονομικού πλαισίου. Με την επιτάχυνση των μεταρρυθμίσεων, που αποβλέπουν στη δημιουργία ενός

ελκυστικότερου επενδυτικού και επιχειρηματικού περιβάλλοντος, όπως η απελευθέρωση συγκεκριμένων αγορών, η ταχύτερη αδειοδοτική διαδικασία, ο νέος αναπτυξιακός νόμος, η ευελιξία στην αγορά εργασίας κλπ., καθώς επίσης με τη μείωση των τιμών των παραγωγικών συντελεστών λόγω της κρίσης, αναμένεται βελτίωση των τάσεων εξέλιξης του ΑΕΠ από το 2014. Εκτιμάται ότι το έτος αυτό θα σταματήσει η μείωση του ΑΕΠ και θα υπάρξει επιστροφή της ελληνικής οικονομίας σε θετικούς ρυθμούς.

Σημαντικοί Οικονομικοί Δείκτες

	2009	2010	2011	2012	2013
Πραγματικό ΑΕΠ(μεταβολή %)	-3,1	-4,9	-7,1	-6,5	-4,5
Τιμές Καταναλωτή (μεταβολή %)	1,2	4,7	3,3	1,5	-0,3
Ιδιωτική Κατανάλωση μεταβολή %)	-1,6	-6,2	-7,7	-7,7	-7,0
Βιομηχανική Παραγωγή (μεταβολή %)	-9,4	-5,9	-8,4	-3,2	-2,4
Ανεργία(ποσοστό επί %)	9,4	12,5	16,5	22,4	22,8
Εξαγωγές (δις ΕΥΡ)	-23,2	-16,8	-12,2	1,5	8,1
Δημόσιο Χρέος(ποσοστό του ΑΕΠ)	129,2	148,3	170,6	157,5	178,5

Πηγή : Εισηγητική Έκθεση Στουρνάρα 2013

4.2.1 ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ-ΑΝΕΡΓΙΑ

Έως και το 2008 η ανεργία στην Ελλάδα ήταν σχετικά χαμηλή και κινούνταν με ποσοστό της τάξεως του 7,6% στο μέσο όρο της Ευρωζώνης. Κατά το 2009 η ανεργία στη χώρα αυξήθηκε ως αποτέλεσμα της διεθνούς κρίσης που έπληξε και την Ελλάδα και ανήλθε σε 9,5%, ενώ για το 2010 αυξήθηκε περαιτέρω στο 12,5%, ως συνέπεια της περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής που εφαρμόστηκε εξαιτίας της κρίσης χρέους. Κατά το έτος 2011 το ποσοστό ανεργίας, ως επακόλουθο της γενικότερης κρίσης της ελληνικής οικονομίας και των μέτρων που έχουν ληφθεί για τη δημοσιονομική εξυγίανση, έφτασε το 17,7%, ενώ κατά το 2012 ξεπέρασε το 24%. Ιδιαίτερα η ανεργία των νέων, που ξεπερνά το 50%, αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που επέφερε η οικονομική κρίση στη χώρα.

4.2.2 ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

Το έτος 2012 ο σχηματισμός παγίου κεφαλαίου στην Ελλάδα ανήλθε στα 25,5 δις Ευρώ σε σταθερές τιμές προηγούμενου έτους, εμφανίζοντας μείωση 19% σε σύγκριση με τα μεγέθη του έτους 2011 (31,5 δις Ευρώ). Η μείωση αυτή οφείλεται στη δραστική περικοπή των δημοσίων δαπανών και την περιοριστική οικονομική πολιτική που ασκήθηκε λόγω της οικονομικής κρίσης που εκδηλώθηκε στη χώρα.

Σε ότι αφορά τις Ξένες Άμεσες Επενδύσεις (ΞΑΕ), παρά την κρίση δημοσίου χρέους και την ένταξη της χώρας στο μηχανισμό στήριξης ΔΝΤ – ΕΕ – ΕΚΤ, αυτές κινήθηκαν σε σχετικά ικανοποιητικά επίπεδα στην Ελλάδα κατά το 2011, και αυξήθηκαν περαιτέρω κατά το έτος 2012, δείχνοντας σταθεροποιητικές τάσεις. Συγκεκριμένα, οι συνολικές εισροές κεφαλαίων στην χώρα κατά το 2011 ανήλθαν σε 2.781 εκατ. Ευρώ, ενώ κατά το έτος 2012 σε 2.942 εκατ. Ευρώ, σημειώνοντας αύξηση της τάξης του 5,8%.

Σε ότι αφορά στις καθαρές εισροές ΞΑΕ στην Ελλάδα αυτές σημείωσαν επίσης σημαντική άνοδο ανάμεσα στα έτη 2011 και 2012 παρά την οικονομική κρίση, από τα χαμηλά επίπεδα των 822 εκατομμυρίων Ευρώ το 2011 σε 2,3 δις Ευρώ το 2012, δηλαδή αυξήθηκαν κατά 179%. Η κατακόρυφη αυτή αύξηση οφείλεται όμως κατά κύριο λόγο στην αναθεώρηση των μεγεθών για το 2011, στα οποία οι ζημίες των ξένων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα ενσωματώθηκαν ως αρνητικά επανεπενδυθέντα κέρδη, σύμφωνα με τη μεθοδολογία των OECD και UNCTAD. Αναμφίβολα πάντως ο όγκος των καθαρών εισροών ΞΑΕ κατά το 2012 κινήθηκε σε σχετικά υψηλά επίπεδα, παρά την έντονη οικονομική κρίση κατά το έτος αυτό.

4.2.3 ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ

Οι εξαγωγές ελληνικών αγαθών κατά το έτος 2012 εμφάνισαν σημαντική άνοδο για τρίτη συνεχή χρονιά και ανήλθαν σε 27,6 δις Ευρώ από 24,3 δις Ευρώ το 2011. Η αύξηση αυτή οφείλεται κυρίως στη μείωση τιμών προϊόντων, ενδιάμεσων αγαθών και παραγωγικών συντελεστών ως αποτέλεσμα της εγχώριας οικονομικής κρίσης, που καθιστά τα ελληνικά προϊόντα περισσότερο ανταγωνιστικά, αλλά και στην αναζήτηση ξένων αγορών από τους έλληνες επιχειρηματίες. Σημειώνεται ότι οι εισαγωγές της χώρας το 2012 ανήλθαν σε 49,2 δις Ευρώ ενώ το 2011 ήταν 48,4 δις Ευρώ. Η αύξηση των εξαγωγών κατά το 2012 και η σχεδόν διατήρηση σε περσινά επίπεδα των εισαγωγών έχει σαν αποτέλεσμα την περαιτέρω μείωση του εμπορικού ελλείμματος της χώρας.

4.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΙΣΠΑΝΙΑΣ

Πηγή εικόνας: <http://media.trt.net.tr/media5/resim/2013/05/27/1c49e631-b115-4974-8cdb-5141cdcfdec9-444x333.jpg>

Κατά την διάρκεια του 2008 έλαβε χώρα μία σοβαρή χειροτέρευση της οικονομικής δραστηριότητας στην Ισπανία αποτέλεσμα της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης που προήρθε από την ανάληψη υπερβολικών επιχειρηματικών ρίσκων στον τομέα της στέγασης. Αν και τα σημάδια της επερχόμενης κρίσης είχαν διαφανεί προς το τέλος του 2007 όταν οι καταναλωτές προέβαιναν σε περικοπή των δαπανών και οι τράπεζες στα πλαίσια μιας περισσότερο συνετής διαχείρισης των επιχειρηματικών κινδύνων, είχαν μειώσει την χορήγηση των δανείων, ουδείς ήταν σε θέση να προβλέψει την ένταση της κρίσης που ξέσπασε το 2^ο εξάμηνο του 2008.

Κατά αυτόν τον τρόπο μετά από δεκατέσσερα έτη συνεχούς οικονομικής ανάπτυξης, η ισπανική οικονομία ευρέθη στο 2^ο ήμισυ του περασμένου έτους με αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης. Στην ουσία είχε εισέρθει σε υφεσιακή πορεία εντός ενός διεθνούς οικονομικού περιβάλλοντος που είχε δημιουργήσει πανικό στις χρηματαγορές, είχε οδηγήσει μεγάλα τραπεζικά ιδρύματα στο χείλος της κατάρρευσης και είχε θέσει στις κυβερνήσεις (κυρίως των αναπτυγμένων κρατών) δυσεπίλυτα οικονομικά προβλήματα.

Με συγκριτικό κριτήριο της Ευρωζώνης σημειώθηκαν μεγαλύτερη οικονομική ανάπτυξη, υψηλότερος πληθωρισμός χειροτέρευση των δημοσίων οικονομικών και μεγάλο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

Ο ρυθμός της οικονομικής ανάπτυξης για ολόκληρο το 2008 έφθασε στο 1,2% χάρη στις φθίνουσες μεν, ικανοποιητικές δε επιδόσεις του 1^{ου} εξαμήνου του έτους. Όμως αυτό δεν στάθηκε ικανό να αποτρέψει την μείωση του κατά κεφαλήν εισοδήματος στα 22750 ευρώ καθώς η αύξηση του πληθυσμού ήταν μεγαλύτερη. Το ακαθάριστο εθνικό προϊόν σε τρέχουσες τιμές έφθασε τα 1095 τρις. Ευρώ ενώ το κατά κεφαλήν εισόδημα σε σχέση με εκείνο της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 25 ευρέθη στο 97.6%.

Η ισχυρή ανάπτυξη της ισπανικής οικονομίας, που για την τελευταία πενταετία κυμάνθηκε από 3.1% έως 3.9% ήταν αποτέλεσμα της ισχυρής εσωτερικής ζήτησης η οποία όμως το 2008 με τη σειρά της μειώθηκε στο 0.2% σημειώνοντας μάλιστα αρνητικά πρόσημα επέκτασης τα τελευταία δυο τρίμηνα. Η μεγάλη εξασθένηση της εσωτερικής ζήτησης οφείλεται στην μείωση των επενδύσεων κατά -3.0% αλλά και στην ουσιαστικά μηδενική ανάπτυξη της ιδιωτικής κατανάλωσης 0.1%. Από την άλλη πλευρά η άνοδος της δημόσιας κατανάλωσης 5.3% δεν μπόρεσε να αντιστρέψει την κυρίαρχη τάση.

Ο ρυθμός ανόδου της οικονομίας παρέμεινε μεν σταθερά πάνω από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης αλλά μειωμένος στις εκατοστιαίες μονάδες.

Από την άλλη πλευρά οι πληθωριστικές πιέσεις αν και σε ετήσια βάση σημείωσαν άνοδο 4.1% άρχισαν να μειώνονται τους τελευταίους μήνες του 2008 φθάνοντας τον Δεκέμβριο το 1.5%.

Η ανεργία αυξήθηκε στο 11.3% αντιστρέφοντας την πτωτική τάση των τελευταίων ετών και παραμένοντας πολύ πάνω από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης. Ανατρέποντας την πολιτική της δημοσιονομικής πειθαρχίας και των πλεονασματικών προϋπολογισμών η κυβέρνηση εμφάνισε έλλειμμα της τάξεως του 3.8% επί του ΑΕΠ.

Το δημόσιο χρέος ως ποσοστό επί του ΑΕΠ, παρέμεινε κάτω του 40% αυξήθηκε όμως για πρώτη φορά μετά από 12 έτη από 36.2% στο 39.5%.

Το ποσοστό του εμπορικού ελλείμματος επί του ΑΕΠ διαμορφώθηκε για το 2008 στο 8.6% ενώ το έλλειμμα των τρεχουσών συναλλαγών στο 9.6%.

Κατά την διάρκεια του 2011 σημειώθηκε μία μικρή ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας. Όμως η οικονομία δεν φαίνεται να έχει ξεπεράσει ακόμη την κρίση που ξεκίνησε το 2008 καθώς ο τομέας των κατασκευών εξακολουθεί να υποχωρεί σημαντικά (αν και σε μικρότερο βαθμό από ότι τα προηγούμενα δύο έτη) επηρεάζοντας αρνητικά τις άλλες συνδεδεμένες με αυτόν δραστηριότητες. Σημαντική βοήθεια στην μικρή άνοδο της οικονομικής δραστηριότητας έχουν διαδραματίσει οι εξαγωγές που είναι και το μόνο συστατικό μέρος της ενεργού ζήτησεως που έχει θετικό πρόσημο. Αντιθέτως οι καταναλωτές μείωσαν και πάλι τις δαπάνες τους καθώς εξακολουθούν να παραμένουν αρκετά επιφυλακτικοί για την πορεία της οικονομίας και την εξέλιξη του διαθέσιμου εισοδήματός τους. Οι τράπεζες, στα πλαίσια μίας περισσότερο συνετής διαχείρισης των επιχειρηματικών κινδύνων, εξακολουθούν να εφαρμόζουν περιοριστική πολιτική στην χορήγηση των

δανείων, ενώ τα περιφερειακά ταμειυτήρια, λόγω των μεγάλων επισφαλειών που αντιμετωπίζουν στα στεγαστικά τους δάνεια και της αβέβαιης οικονομικής τους κατάστασης, δεν δύναται να ενισχύσουν την ρευστότητα της οικονομίας.

Κατά αυτόν τον τρόπο μετά από δεκατέσσερα έτη συνεχούς οικονομικής ανάπτυξης, η ισπανική οικονομία ευρίσκεται τα τελευταία τέσσερα έτη μεταξύ στασιμότητας και υφέσεως. Η εξέλιξη της οικονομικής δραστηριότητας κατά την διάρκεια του έτους δείχνει ότι είναι πολύ πιθανόν να επανέλθει η ύφεση το 2012. καθώς το καλύτερο τρίμηνο ήταν το 1ο και το χειρότερο το τελευταίο όπου η ανάπτυξη έφθασε το 0.3% (πίνακας 1).

Στα βασικά μακροοικονομικά μεγέθη, είχαμε μικρή άνοδο του ΑΕΠ, πληθωρισμό και πάλι άνω αυτού της Ευρωζώνης, χειροτέρευση των δημόσιων οικονομικών και μικρότερο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

Ο ρυθμός της οικονομικής ανάπτυξης για ολόκληρο το 2011 έφθασε στο 0.7%. Το κατά κεφαλή εισόδημα παρουσίασε μικρή άνοδο στα 22.700 €, το δε ακαθάριστο εθνικό προϊόν σε τρέχουσες τιμές έφθασε τα 1.073 τρις. €. Το κατά κεφαλή εισόδημα σε σχέση με εκείνο της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Ένωσης των 17 ευρέθηκε στο 92.9% σημειώνοντας πτώση για 4ο συνεχόμενο έτος.

Η ισχυρή ανάπτυξη της ισπανικής οικονομίας, που έως και το 2007 κυμάνθηκε για αρκετά έτη μεταξύ 3.0% και 3.9%, ήταν αποτέλεσμα της ισχυρής εσωτερικής ζήτησης η οποία όμως από το 2008 παρουσίασε σημαντική υποχώρηση εμφανίζοντας αρνητικό πρόσημο της τάξεως του -0.5%. Το 2009 σημειώθηκε κατακρήμνιση αυτής στα επίπεδα του -6.2%, το 2010 η μείωση της μετριάστηκε στο -1.0% ενώ το 2011 μειώθηκε κατά -1.7%.

Η εξασθένηση της εσωτερικής ζήτησης οφείλεται κυρίως στην μεγάλη μείωση των επενδύσεων κατά -5.1%. Η ιδιωτική κατανάλωση παρουσίασε μία πολύ μικρή μείωση (-0.1 %) ενώ η δημοσία κατανάλωση υποχώρησε για πρώτη φορά μετά από πολλά έτη (-2.2%). Το τελευταίο είναι αποτέλεσμα της περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής που άρχισε να εφαρμόζει η κυβέρνηση πιεζόμενη από την απότομη αύξηση των ελλειμμάτων (πίνακας κάτω) αλλά και την αυξανόμενη δυσπιστία των αγορών για τα δημόσια οικονομικά της Ισπανίας.

Η οικονομική ανάπτυξη της Ευρωζώνης ήταν σχεδόν διπλάσια φθάνοντας το 1.5%. Αυτό οφείλεται κυρίως στην Γερμανία που αναπτύχθηκε με 3%.Ο δείκτης τιμών καταναλωτού αυξήθηκε κατά 3.1% ενώ της Ευρωζώνης κατά 2.7%.Επίσης το μοναδιαίο κόστος εργασίας ευρέθηκε επίσης για 3η φορά κάτω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο διαμορφούμενο σε ετήσια βάση στο -1.9%

Η ανεργία συνέχισε να αυξάνεται φθάνοντας το 21.6%. Αν και ο ρυθμός αύξησης αυτής είχε μετριασθεί προς το τελευταίο διάστημα του 2010, στο εξεταζόμενο έτος η εξέλιξη της ήταν αντίστροφη καθώς άρχισε να παρουσιάζει αυξητικές τάσεις προς το τέλος του έτους. Είναι χαρακτηριστικό ότι στο 4ο τρίμηνο του 2011 ήταν 22.8% ενώ

και το 1ο τρίμηνο του 2012 εμφανίζεται ακόμη χειρότερο. Η ανεργία στην Ευρωζώνη για το ίδιο έτος ήταν μόνο 10.1%

Τα δημόσια οικονομικά συνέχισαν για 3ο έτος να χειροτερεύουν καθώς το έλλειμμα του προϋπολογισμού ευρέθη στο 8.9% επί του ΑΕΠ. Ως φυσικό επακόλουθο το δημόσιο χρέος, ως ποσοστό επί του ΑΕΠ, αυξήθηκε στο 68.5%.

Το ποσοστό του εμπορικού ελλείμματος επί του ΑΕΠ, μειώθηκε στο 4.3% που είναι και το μικρότερο της τελευταίας δεκαετίας. Αντίστοιχα το ισοζύγιο των τρεχουσών συναλλαγών εμφάνισε με την σειρά του σημαντική βελτίωση καθώς παρουσίασε έλλειμμα στο 3.5% επί του Α.Ε.Π.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
ΑΕΠ τρέχ. τιμές (€ δισ.)	981	1050	1095	1054	1063	1073
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (Ευρώ)	21946	23230	22750	22600	22600	22700 ¹²
Δείκτες οικονομικής σύγκλισης Ισπανίας/Ευρωζώνης						
– Κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε τρέχ. τιμές	93.2	96.2	95.2	95.0	93.1	92.9
– Διαφορά πληθωρισμού ONE/Ισπ.	-1.4	-0.7	-0.8	0.5	-0.4	-0.4
– Παραγωγικότητα εργασίας (β)	92.4	90.8	92.2	97.3	97.3	13
Απασχόληση, μισθοί, τιμές						
Ανεργία %	8.5	8.6	11.3	18.1	20.1	21.6
Μοναδιαίο κόστος εργασίας	2.3	3.8	4.6	1.4	-2.6	-1.9
Πληθωρισμός (ετήσιος %)	3.6	2.8	4.1	-0.3	2.0	3.1
Συνολική ζήτηση/ προσφορά						
Ιδιωτική κατανάλωση	3.7	3.2	0.1	-4.4	0.8	-0.1
Δημόσια κατανάλωση	4.4	5.1	5.3	3.2	0.2	-2.2
ΑΕΠ (ετήσια αύξηση)	3.9	3.8	1.2	-3.7	-0.1	0.7
Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου	6.5	5.9	-3	-16	-6.3	-5.1
Εξαγωγές	6.2	5.2	2	-11.6	13.5	9.0
Εισαγωγές	8.4	6.6	3.5	-17.8	8.9	-0.1
Εξωτερικό εμπόριο						
Εξαγωγές (€ δισ.)	170.5	184.2	188.2	158.2	185.8	214.5
Εισαγωγές (€ δισ.)	262.7	272.6	282.3	208.4	238	260.8
Ογκος εμπορίου (€ δισ.)	433.2	456.8	470.5	366.6	423.8	475.3
Εμπορ. ισοζύγιο (€ δισ.)	-92.2	-88.5	-94	-50.2	-52.2	-46.3
Εμπορ. έλλειμμα ως % ΑΕΠ	9.4	8.42	8.6	4.8	4.9	4.3
Τρέχουσες συναλλαγές						

Ισοζύγιο τρεχ. συναλλαγών (€ δισ.)	-84.7	-106.2	-104.7	-53.3	-47.9	-37.7
Έλλειμμα ισοζυγίου τρεχ. συναλλαγών ως % ΑΕΠ	8.63	10.1	9.6	5.1	4.5	3.5
Δείκτης Χρηματιστηρίου Μαδρίτης τέλος έτους	14146	15182	9195	11940	9.859	8.566
Δημόσιο χρέος (€ δισ.)	389.1	379.7	432.523	561	638.8	735
Έλλειμμα ως % ΑΕΠ	-2	-2.2	3.8	11.1	9.2	8.9
Χρέος ως % ΑΕΠ	39.7	36.2	39.5	53.2	60.1	68.5

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ισπανίας, Κεντρική Τράπεζα της Ισπανίας

Εν έτη 2013 η Ισπανία βρίσκεται σε μια διαδικασία ανακατανομής της οικονομίας της από τον κατασκευαστικό τομέα καθώς και τον τομέα των υπηρεσιών των επιχειρήσεων, του εμπορίου, των μεταφορών και επικοινωνίας. Είναι πασιφανές το γεγονός ότι η απομόχλευση των νοικοκυριών και των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων εξαιτίας της αναδιάρθρωσης του τραπεζικού τομέα με τη συνοδεία των πιστωτικών περιορισμών, η υψηλή ανεργία και η πτώση των μισθών των δημόσιων οικονομικών προκαλεί αλυσιδωτές δυσχέρειες.

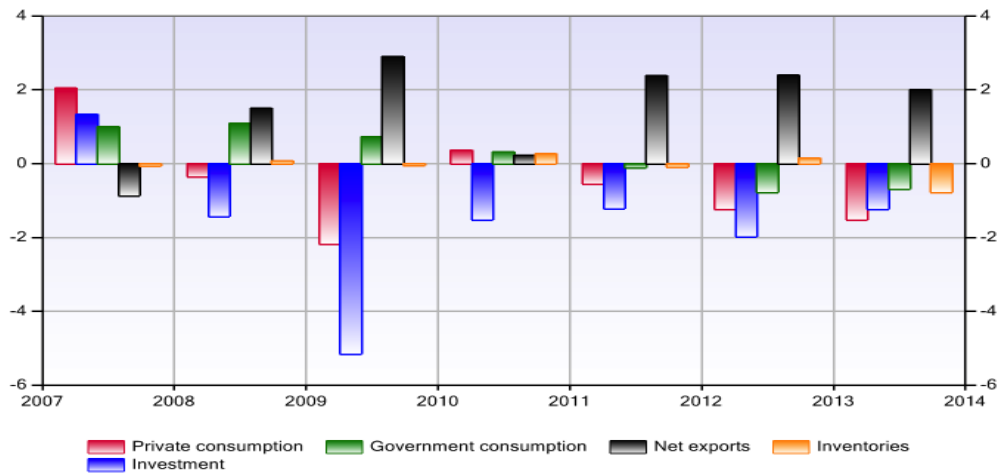
Μετά από σχεδόν δύο χρόνια συρρίκνωσης, οι πιο πρόσφατοι διαθέσιμοι οικονομικοί δείκτες των επιχειρήσεων αρχίζουν να σταθεροποιούν την οικονομική κατάσταση της Ισπανίας. Στο δεύτερο τρίμηνο του 2013, το ΑΕΠ συρρικνώθηκε μόλις κατά 0,1 % σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο, μετά από πτώση 0,4 % το 1ο τρίμηνο του 2013 και 0,8 % το 4ο τρίμηνο του 2012.

Οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (μέχρι 6 % κατά το 2ο τρίμηνο του 2012, μετά από πτώση 3,8 % το 1ο τρίμηνο), βοήθησε εν μέρει για να ανακόψει την πτωτική πορεία της παραγωγής της κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2013, ωστόσο, η εγχώρια ζήτηση εξακολουθεί να συμβάλει αρνητικά στην οικονομική απόδοση των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων των οποίων οι δαπάνες συνεχίζουν να μετριάζονται από την περιορισμένη παροχή πιστώσεων και συνεχιζόμενης μόχλευσης έχει ως αντίκτυπο τα μέτρα λιτότητας από την μεριά της κυβέρνησης προκειμένου να «χαλιναγωγήσει» το δημόσιο έλλειμμα.

Ενώ υπάρχουν ορισμένοι κίνδυνοι αρνητικών εξελίξεων όπως η περαιτέρω επιδείνωση των δημόσιων οικονομικών και ανάκαμψη της Ευρωζώνης, παραλείποντας να υλοποιηθεί, η ανάκαμψη 1,0 % (βλέπε διάγραμμα στην επόμενη

σελίδα) στο ΑΕΠ το 2014 προβλέπεται , καθώς η ύφεση αναμένεται να μειωθεί , με τη βοήθεια της αύξησης των εξαγωγών ,προκαλώντας με αυτόν τον τρόπο μικρότερες εσωτερικές ανισορροπίες και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις.

Contribution to GDP growth: Spain

Πηγή: Attradius, Credit insurance

4.3.1 ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ

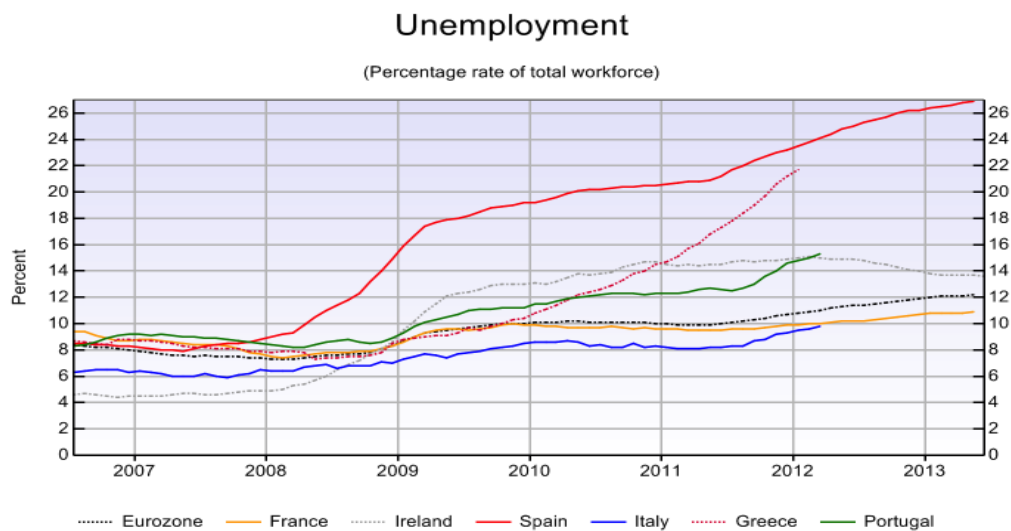
Η αναπροσαρμογή που προέκυψε μετά την κατασκευαστική φούσκα έβλαψε την εσωτερική ζήτηση. Η οικιακή απομόχλευση, η αύξηση της ανεργίας και οι χαμηλότεροι μισθοί έχουν ως αντίκτυπο, όπως ακριβώς τονίζουν οι πιστωτικές διατάξεις των τραπεζών προκειμένου να επιτευχτεί η δημοσιονομική εξυγίανση. Το 2013 η ιδιωτική κατανάλωση αναμένεται να μειωθεί κατά 2,6% από έτος σε έτος, ωστόσο, προβλέπεται να αυξηθούν και πάλι το 2014.

Με δεδομένη την ασθενή εσωτερική ζήτηση, ο πληθωρισμός είναι ένα αρνητικό θέμα, οι τιμές καταναλωτή αναμένεται να αυξηθούν κατά 1,5% το 2013 και από έτος σε έτος θα έχει ως αντίκτυπο την αύξηση των έμμεσων φόρων και των διοικητικά καθοριζόμενων τιμών να εξαφανίζονται στο δεύτερο μισό του 2013. Το 2014 ο πληθωρισμός αναμένεται να αυξηθεί και πάλι μόλις 1,5%.

4.3.2 ΑΝΕΡΓΙΑ

Το ισπανικό ποσοστό ανεργίας έφθασε το ρεκόρ των 27,2% το 1ο τρίμηνο του 2013. Ωστόσο, κατά το 2ο τρίμηνο του 2013 μειώθηκε για πρώτη φορά μετά από σχεδόν δύο χρόνια, στο 26,3%. Το ποσοστό ανεργίας εξακολουθεί να είναι σε υψηλό επίπεδο, ακόμη και αν ληφθεί υπόψη ότι η Ισπανία κατά πάσα πιθανότητα έχει υψηλότερο «φυσικό ποσοστό» της ανεργίας από 8%, σε σύγκριση με τον μέσο όρο 4% σε άλλες ανεπτυγμένες οικονομίες.

Ωστόσο, περισσότερες απώλειες θέσεων εργασίας θα πρέπει να αποφεύγεται μέσω συνεχιζόμενη συγκράτηση των μισθών το 2013. Το 2014, η ανεργία αναμένεται να μειωθεί ελαφρά.

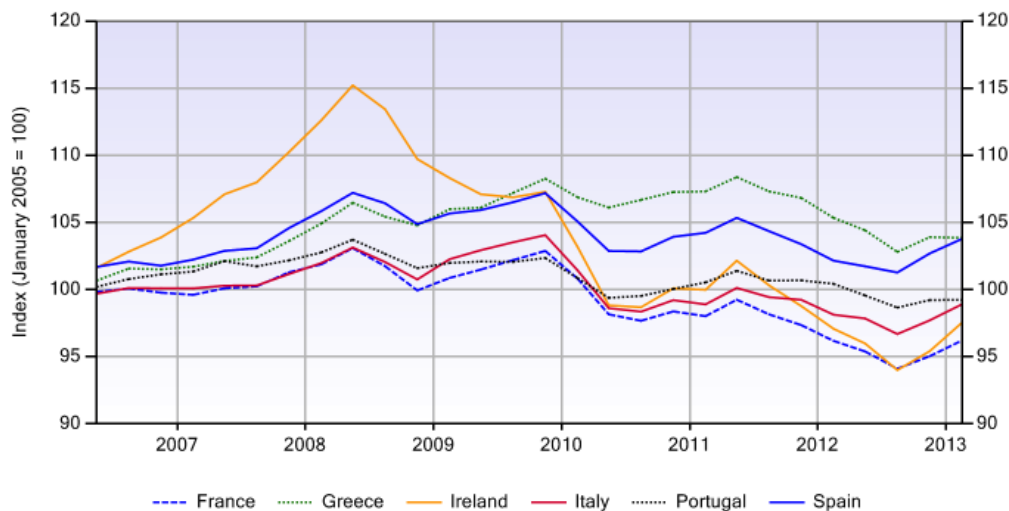
Πηγή: Attradius, Credit insurance

4.3.3 ΕΞΑΓΩΓΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Ο τομέας των εξαγωγών ισπανικά είναι σχετικά υγιής και ανταγωνιστική, και μάλιστα μόνο το 2007 το ΑΕΠ συμβολή των καθαρών εξαγωγών ήταν αρνητική. Παρ' όλα αυτά, μια Πραγματική Σταθμισμένη Συναλλαγματική Ισοτιμία (REER) σύγκρισης (το οποίο μετρά τη διεθνή μιας χώρας ανταγωνιστικότητα, όπως το κόστος και οι τιμές αλλάζουν) δείχνει ότι εξακολουθεί να υπάρχει σημαντική ευκαιρία για τη βελτίωση και Η Ισπανία παραμένει το δεύτερο υψηλότερο σε σύγκριση με μερικά από Ευρωζώνης συμμαθητές του (βλέπε διάγραμμα παρακάτω). Η Πραγματική Σταθμισμένη Συναλλαγματική Ισοτιμία στην Ισπανία είναι σε γενικές γραμμές στο ίδιο επίπεδο σύμφωνα με τη συνολική εικόνα της Ευρωζώνης.

Real Effective Exchange Rate (REER) fluctuations

(Trade weighted currency baskets adjusted for relative inflation)

Πηγή: Attradius, Credit insurance

Κατά μέσο όρο, ένας Ισπανός εργαζόμενος κοστίζει τώρα 20 ευρώ ανά ώρα, σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ΕΕ, 27,5 ευρώ. Οι Ισπανικοί μισθοί, εξάλλου, εξακολουθούν να παραμένουν υπό πίεση λόγω του εξαιρετικά υψηλού επιπέδου της ανεργίας σε συνδυασμό με πιο ευέλικτη εργατική νομοθεσία μετά τις μεταρρυθμίσεις. Επιπλέον, η Ισπανία έχει τη δυνατότητα να διαφοροποιήσει την εξαγωγή της γεωγραφικά, π.χ. αυξάνεται στις αναδύμενες αγορές ο βασικός

περιορισμός για τη μελλοντική αύξηση των εξαγωγών είναι μια γενική έλλειψη διαφοροποίησης των προϊόντων.

Αρχές του 2013 τα στοιχεία δείχνουν ότι οι εξαγωγικές επιδόσεις είναι ισχυρές, αλλά εξακολουθούν να είναι πολύ μικρές ώστε να αντισταθμίσει τη μειωμένη εγχώρια ζήτηση. Η επιστροφή στη συνολική ανάπτυξη της Ισπανίας πρέπει πράγματι να έρχονται ως παράγοντες της χαμηλότερης εσωτερικής ζήτησης. Η ανάκαμψη των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ) ως εισροή, θεωρείται μια μέτρια αλλά και υγιές βοήθεια σε ποσοστό του 3,4% του ΑΕΠ για τους μήνες από τον Ιανουάριο έως τον Απρίλιο 2013.

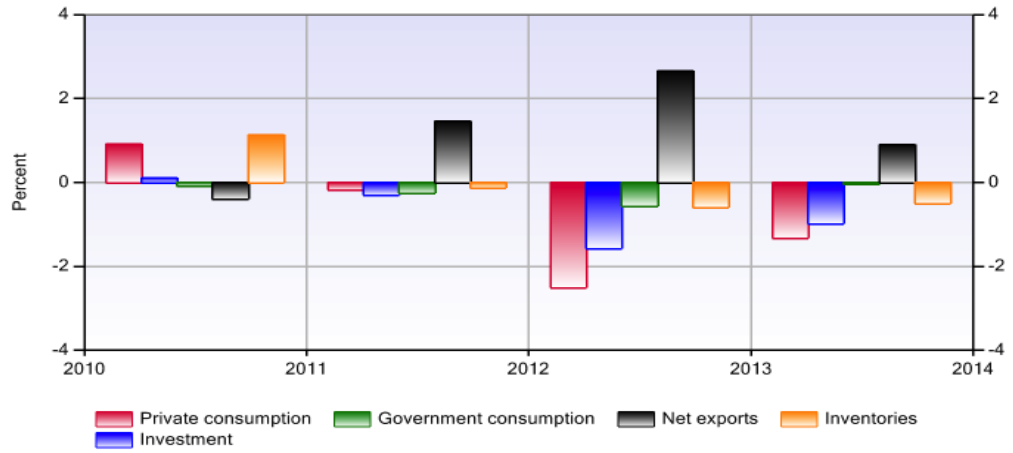
4.3 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

Μετά από συρρίκνωση 2,6% το 2012, η ιταλική οικονομία συρρικνώθηκε και πάλι το 2013, κατά 1,8%. Ωστόσο, η πτώση της ιδιωτικής κατανάλωσης ήταν μόλις 2,5% από έτος σε έτος μετά από μια απότομη πτώση άνω του 4% το 2012, όταν το διαθέσιμο εισόδημα μειώθηκε απότομα και η εμπιστοσύνη των καταναλωτών έφθασε στο χαμηλότερο σημείο της. Η δημοσιονομική εξυγίανση παρεμποδίστηκε σημαντικά επίσης από την οικονομική απόδοση το 2012 και 2013, όπου πραγματοποιήθηκαν μικρότερες επενδύσεις (κάτω από 5,4% το 2013) σε μια ατμόσφαιρα η οποία χαρακτηριζόταν από δύσκολες συνθήκες χρηματοδότησης των επιχειρήσεων και της χαμηλής εμπιστοσύνης προς αυτές. Η εξωτερική ζήτηση ήταν περιορισμένη με αποτέλεσμα να μην υπάρχει υποστήριξη για την ανάπτυξη, έτσι οι ιταλικές εξαγωγές συνέχισαν να χάνουν ανταγωνιστικότητα (βλ. παρακάτω), με ζωτικής σημασίας οικονομικές μεταρρυθμίσεις να έχουν εφαρμοστεί μέχρι σήμερα. Παρ'όλα αυτά, με μείωση των εισαγωγών, οι καθαρές εξαγωγές ήταν το μόνο θετικό που συμβάλλει στην αύξηση του ΑΕΠ το 2012 και το 2013.

Contribution to GDP growth: Italy

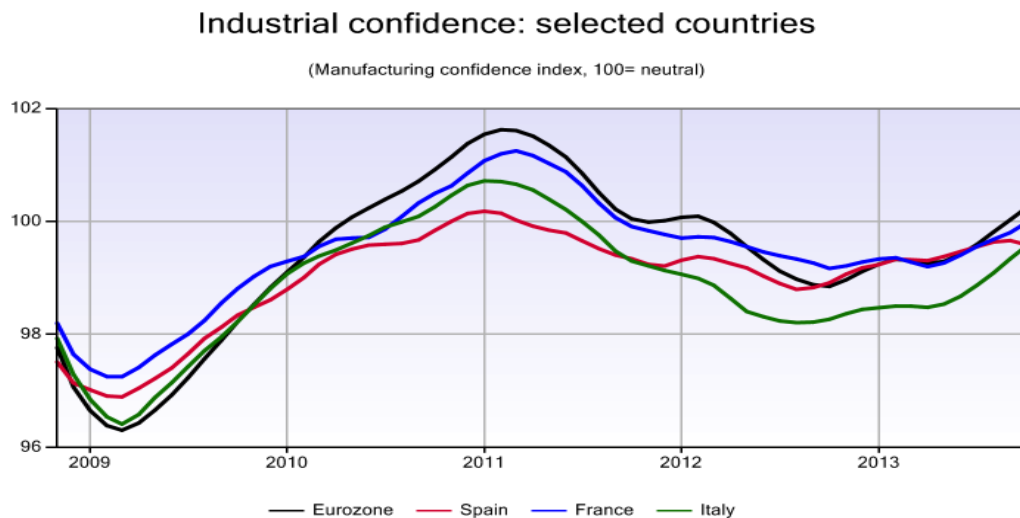
(Chain-weighted basis; forecast data edge 2009)

Πηγή: Attradius, Credit insurance

4.4.1 ΠΡΟΒΛΕΨΗ 2014

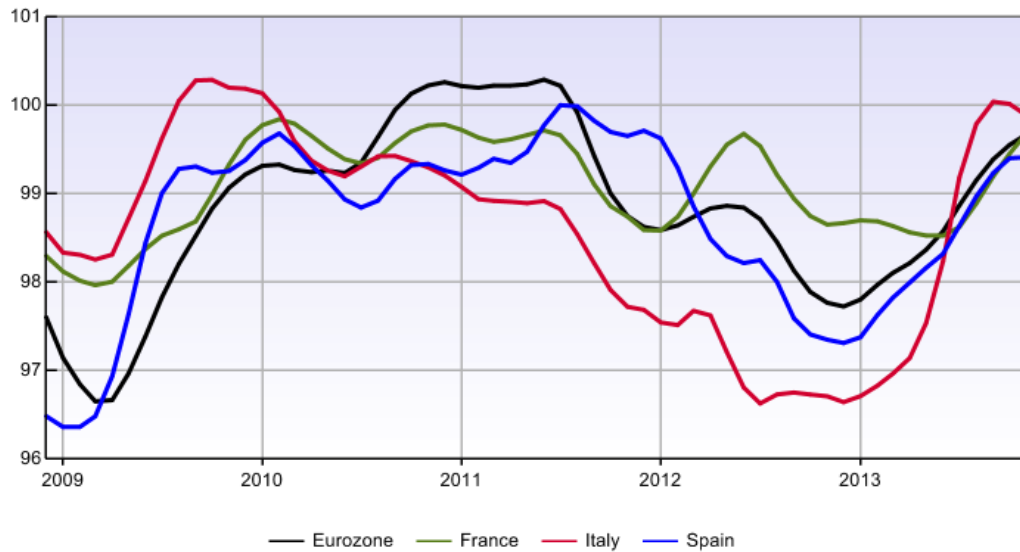
Ορισμένοι δείκτες του οικονομικού κλίματος δίνουν μια πιο αισιόδοξη εικόνα για το τρέχον έτος. Η βιομηχανική εμπιστοσύνη είχε ήδη ανακάμψει από τα μέσα του 2012 και συνεχίστηκε και διευρύνθηκε το 2013 (βλέπε διάγραμμα παρακάτω). Η βιομηχανική εμπιστοσύνη ενισχύθηκε από τη μέτρια ανάκαμψη της Ευρωζώνης καθώς και από τις βελτιωμένες προοπτικές της παγκόσμιας οικονομίας για το 2014.

Πηγή: Attradius, Credit insurance

Ωστόσο, η αύξηση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών από τις αρχές του 2013, θεωρείται το πιο αξιοσημείωτο οικονομικό γεγονός. (βλέπε διάγραμμα παρακάτω).

Η βελτιωμένη πολιτική σταθερότητα και η λιγότερη δημοσιονομική εξυγίανση είναι αναμφισβήτητα βασικοί παράγοντες, ενώ η ανεργία έχει σταθεροποιηθεί, αν και βρίσκεται σε πολύ υψηλό επίπεδο.

Consumer confidence: selected countries

Πηγή: Attradius, Credit insurance

Το 2014 η οικονομία επιτέλους αναμένεται να ανακάμψει κατά 0,3% με 0.5%. Αυτή η πρόβλεψη οδηγείται από ένα παγκόσμιο κύμα με βασικό άξονα το εμπόριο που ελπίζουμε ότι θα ενισχύσει Ιταλικές εξαγωγές, μαζί με λιγότερο δημοσιονομική εξυγίανση (π.χ. 11,5 δις. ευρώ μέτρα τόνωσης για την τόνωση της ανάπτυξης θα είναι κατά κύριο λόγο να δαπανηθούν για υποδομές). Η βελτίωση των συνθηκών χρηματοδότησης αναμένεται φέτος να τονώσουν την εγχώρια ζήτηση και ιδίως τις επενδύσεις ενώ η ιδιωτική κατανάλωση θα παραμείνει υποτονική. Ωστόσο, αυτή η θετική προβολή μπορεί να εκτροχιαστεί αν οι εντάσεις στις χρηματοπιστωτικές αγορές κάνουν πάλι την εμφάνιση τους, ενώ η υψηλότερη ανάπτυξη παρεμποδίζεται από την έλλειψη ανταγωνιστικότητας της Ιταλίας, χωρίς ολοκληρωμένη οικονομική μεταρρύθμιση επενδύσεων ενώ η ιδιωτική κατανάλωση θα παραμείνει υποτονική. Ωστόσο, αυτή η θετική προβολή μπορεί να εκτροχιαστεί.

4.4.2 ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΗΚΟΤΗΤΑ

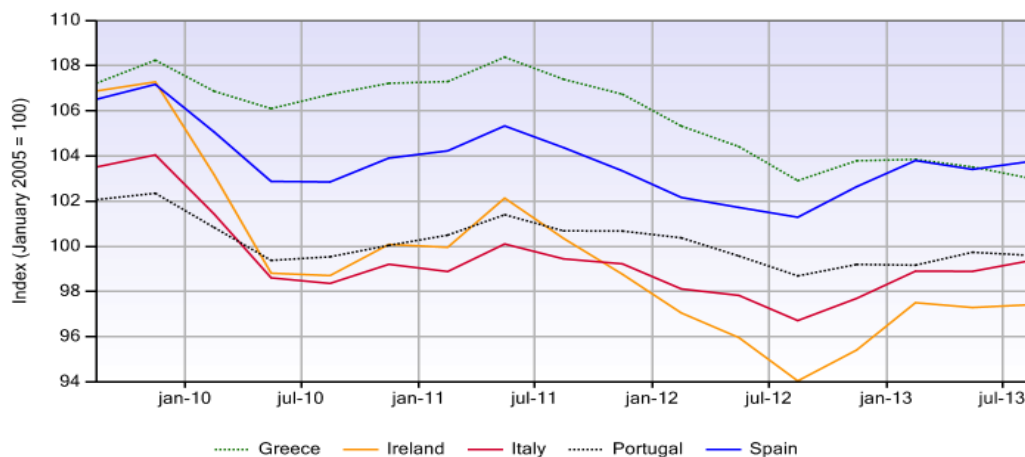
Κυρίως ως αποτέλεσμα της σημαντικής μείωσης των εισαγωγών (-7,7%), το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών μειώθηκε στο 0,4% το 2012 από 3,1% το 2011 και να μετατραπεί σε πλεόνασμα το 2013 (από τον Ιανουάριο έως και Οκτώβριο 2013 οι εισαγωγές μειώθηκαν κατά 5,9% από έτος σε έτος). Το 2014 ένα πλεόνασμα τρεχουσών συναλλαγών 0,8% αναμένεται, εξαιτίας της αύξηση των εξαγωγών (2,0%), μετά τη σταθεροποίηση του το 2013, αλλά κυρίως χάρη στην περαιτέρω μείωση των εισαγωγών καθώς η εγχώρια ζήτηση παραμένει σε χαμηλά επίπεδα.

Η Ιταλία έχει χάσει σχεδόν το 20% του μεριδίου των εξαγωγικών αγορών της - ιδιαίτερα στις ευρωπαϊκές αγορές τα τελευταία δύο χρόνια, παρά το γεγονός ότι έχει διατηρήσει την ηγετική της θέση στο χώρο της μόδας, ένδυσης και τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα. Οι εξαγωγικές επιδόσεις του παραμένει υπό πίεση, ιδιαίτερα στην Ευρωζώνη, η οποία σύμφωνα με λογαριασμούς αντιστοιχούν στο 40% της αξίας των εξαγωγών. Μεταξύ Ιανουαρίου και Οκτώβριο του 2013 οι εξαγωγές σε η ευρωζώνη μειώθηκαν κατά 2,9% σε ετήσια βάση.

Αυτή η απώλεια μεριδίου αγοράς επιβεβαιώνεται από την Πραγματική Σταθμισμένη Συναλλαγματική Ισοτιμία (REER) της ανάπτυξης. Το μέτρα ΠΣΣΙ της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της χώρας, όπως το κόστος και τις τιμές της αλλαγής. Η υψηλότερη πραγματική σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία από τα μέσα του 2012 δείχνει υψηλότερες εξαγωγικές αξίες, αλλά και διάβρωση του όγκου των εξαγωγών. Ανταγωνιστική θέση της Ιταλίας εναντίον κάποιων άλλων χωρών της Νότιας Ευρώπης παρουσιάζουν περαιτέρω επιδείνωση το 2013, καθώς στις αγορές υλοποιούνται περισσότερες μεταρρυθμίσεις για να μειώσουν το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος τους.

Real Effective Exchange Rate (REER) fluctuations

(Trade weighted currency baskets adjusted for relative inflation)

Πηγή: Attradius, Credit insurance

4.4.3 ΑΝΕΡΓΙΑ

Η ιταλική ανεργία διαμορφώθηκε στο υψηλότερο επίπεδο των τελευταίων 40 ετών τον Ιανουάριο, κυρίως εξαιτίας των απωλειών θέσεων εργασίας μεταξύ των μεγάλων σε ηλικία εργαζομένων, παρά το ότι περισσότεροι άνθρωποι εντάχθηκαν στο εργατικό δυναμικό, σύμφωνα με την Ιταλική Στατιστική Υπηρεσία ISTAT.

Ο επίσημος δείκτης της ανεργίας σημείωσε άνοδο στο 12,9% τον Ιανουάριο από το 12,7% τον Δεκέμβριο, ανακοίνωσε η ISTAT, επικαλούμενη τα προκαταρκτικά, εποχικά προσαρμοσμένα στοιχεία. πρόκειται για τα υψηλότερα στοιχεία από το 2004 που άρχισαν να εκδίδονται και τα υψηλότερα που καταγράφηκαν από το 1977.

Η άνοδος αυτή αποτυπώνει μια πτώση 60.000 στον αριθμό των απασχολούμενων κατοίκων και μια πτώση 45,000 στον αριθμό των ανθρώπων που δεν αναζητούν εργασία, σύμφωνα με την ISTAT. Η ανεργία των νέων αυξήθηκε στο 42,4% από το 41,7% το Δεκέμβριο, ανακοίνωσε η ISTAT.

Τα δυσμενή στοιχεία αποτυπώνουν την εξασθένηση της εγχώριας ζήτησης παρά το ότι η ιταλική οικονομία αρχίζει να ανακάμπτει λόγω των εξαγωγών. Η απασχόληση μεταξύ των ανδρών, η οποία είναι περισσότερο πιθανό να αφορά τους βιομηχανικούς κλάδους, στην πραγματικότητα αυξήθηκε ηπιώς σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα, ενώ η απασχόληση των γυναικών υποχώρησε. Ωστόσο, η ανεργία των νέων αυξήθηκε, καθώς περισσότεροι δήλωσαν ότι αναζητούν εργασία. Αυτό υποδηλώνει ότι τα επιδόματα για εκείνους που έχασαν τη δουλειά τους εξαντλούνται, καθώς εκείνοι που τα λαμβάνουν δεν υπολογίζονται ως άνεργοι.

Ο νέος πρωθυπουργός Matteo Renzi έχει υποσχεθεί ότι θα αναδιαρθρώσει τους κανόνες της εργασιακής αγοράς στην Ιταλία, χαλαρώνοντας την ασφάλεια των θέσεων εργασίας.

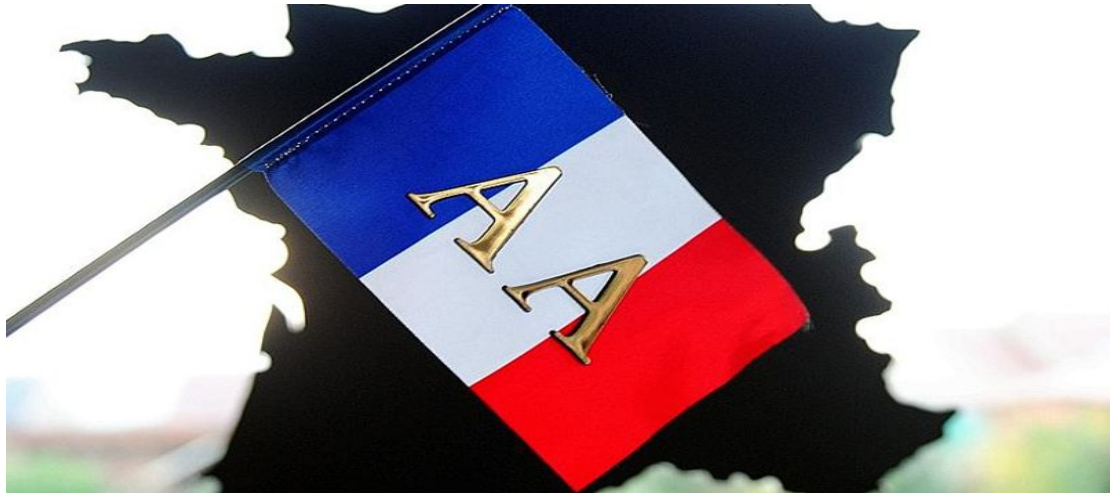
Το φορτίο της ασθενούς αγοράς εργασίας της Ιταλίας πλήττει σημαντικά εκείνους που είναι κάτω των 49 ετών, αντανakλώντας την πρόσφατη αύξηση της υποχρεωτικής ηλικίας συνταξιοδότησης, και εκείνους με μόνιμες θέσεις πλήρους απασχόλησης, για τους οποίους οι κανόνες προστασίας έχουν χαλαρώσει, σύμφωνα με την ISTAT. Ο αριθμός εκείνων χωρίς εργασία υποχώρησε κατά 397.000 στο δ' τρίμηνο του 2013 σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους, ανακοίνωσε η ISTAT. Αυτό αντανakλά μια αύξηση κατά 254.000 των θέσεων των Ιταλών άνω των 50 ετών, πτώση 205.000 για όσους βρίσκονται ηλικιακά μεταξύ 35-49 και πτώση 446.000 στις θέσεις που κατέχονται από νεότερους εργαζόμενους.

Καθώς οι πιο ηλικιωμένοι εργαζόμενοι έχουν συχνά συνθήκες εργασίας που τους διασφαλίζουν υψηλότερους μισθούς, η εξέλιξη αυτή αναμένεται να έχει αρνητική επίδραση στα μέτρα παραγωγικότητας, σύμφωνα με τους αναλυτές. Η Ιταλία σε αντίθεση με τις άλλες προηγμένες χώρες, έχει δει τους μισθούς της να αυξάνονται σταδιακά στη διάρκεια μια τυπικής καριέρας αντί να κορυφωθούν και στη συνέχεια να αρχίσουν να υποχωρούν, σύμφωνα με έναν από τους οικονομικούς συμβούλους του Renzi.

Ο αριθμός των θέσεων εργασίας μερικής απασχόλησης αυξήθηκε κατά 90.000 στο δ' τρίμηνο του 2013 έναντι του προηγούμενου έτους, υπογραμμίζοντας ότι οι περισσότερες απώλειες θέσεων εργασίας επηρέασαν τις θέσεις πλήρους απασχόλησης.

Οι απώλειες θέσεων εργασίας ήταν πιο σοβαρές στον τομέα των κατασκευών, 7,3% σε σχέση με το τέλος του 2012 και στη γεωργία, κατά 8,4%, ενώ υποχώρησαν μόλις 0,4% στην μεταποίηση, σύμφωνα με την ISTAT.

4.4 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ

Πηγή εικόνας: http://www.eonepe.org/sites/default/files/081113222949_9997.jpg

Οι αδυναμίες της Ευρώπης ήταν περισσότερο εμφανείς στην περιφέρειά της, στην Ελλάδα, την Πορτογαλία, την Ισπανία και την Ιταλία, αλλά από μια άποψη η Γαλλία βρίσκεται σε χειρότερη κατάσταση. Τα τελευταία 25 χρόνια μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών μόνο η Ιταλία γνώρισε μικρότερη ανάπτυξη. Το δημοσιονομικό έλλειμμα της Γαλλίας είναι μεγαλύτερο απ' ό,τι της Ιταλίας και το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών το μεγαλύτερο στην Ευρωζώνη. Η σύγκριση με τη Γερμανία είναι ακόμη πιο οδυνηρή. Από τη δημιουργία του ευρώ και μετά, το κατά κεφαλήν εισόδημα των Γάλλων αυξήθηκε κατά 0,8% τον χρόνο, έναντι 1,3% των Γερμανών.

Το κόστος εργασίας στη Γαλλία βρισκόταν το 1999 κάτω από το γερμανικό, αλλά σήμερα είναι υψηλότερο. Οι γαλλικές εξαγωγές ισούταν τότε με το 60% των γερμανικών και σήμερα βρίσκονται κάτω από το 40%. Η ανεργία στη Γαλλία βρίσκεται σήμερα κοντά στο 11%, το υψηλότερο επίπεδο των τελευταίων 16 ετών, και ενώ οι περισσότερες χώρες της Ευρωζώνης αναπτύσσονται, η Γαλλία ίσως να εισέρχεται σε νέα ύφεση.

Η ασθενής Γαλλία υπονομεύει τις προσπάθειες για επίλυση των προβλημάτων του ευρώ. Η γαλλογερμανική μηχανή που συνήθως κινεί την Ε.Ε. έχει χαλάσει. Γιατί, αναρωτιούνται οι Γερμανοί φορολογούμενοι, θα πρέπει η πιστωτική τους φερεγγυότητα να υποστηρίξει τη Γαλλία που δεν θέλει να μεταρρυθμιστεί;

Η Γαλλία εισήλθε στη δεύτερη ύφεση σε τέσσερα χρόνια όπου η οικονομία μειώθηκε κατά 0,2% το 1ο τρίμηνο του 2013, σύμφωνα με την εκτίμηση από το γαλλικό Εθνικό Ινστιτούτο Στατιστικής και Οικονομικών Μελετών (INSEE). Η ύφεση ορίστηκε για δύο συνεχόμενα τρίμηνα αρνητικής ανάπτυξης. Στο 4ο τρίμηνο του 2012 η γαλλική οικονομία είχε μειωθεί έως και 0,2%.

Στο 1ο τρίμηνο του 2013 η εγχώρια ζήτηση παρέμεινε υποτονική, καθώς η κατανάλωση των νοικοκυριών παρέμεινε στάσιμη και οι ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου (η τιμή απόκτησης πάγιων περιουσιακών στοιχείων από τις επιχειρήσεις, τις κυβερνήσεις και τα νοικοκυριά μείον πωλήσεις πάγια περιουσιακά στοιχεία) μειώθηκε εκ νέου, κατά 0,9%. Επιπλέον, το καθαρό εξωτερικό εμπόριο συνέβαλε αρνητικά στο ΑΕΠ (-0,2%), όπως εξαγωγές (-0,5%) μειώθηκαν, ενώ οι εισαγωγές αυξήθηκαν (+1,3%).

Το 2012 η Γαλλία κατέγραψε μηδενική οικονομική ανάπτυξη και το ΑΕΠ προβλέπεται να συρρικνωθεί ελαφρώς το 2013 λόγω της δημοσιονομικής παγιοποίησης (η κοινή αγορά, στην οποία καταργούνται οι δασμοί, υιοθετείται κοινό εξωτερικό δασμολόγιο και καθιερώνεται η αρχή της ελεύθερης διακίνησης των συντελεστών της παραγωγής (δηλ. της εργασίας, του κεφαλαίου κ.α.), όπου η ασθενής εγχώρια ζήτηση και η μείωση των εξαγωγών, ακολουθείται από μόνο μια μικρή ανάκαμψη το 2014.

4.5.1 ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ

Από τα μέσα του 2012 η εμπιστοσύνη των καταναλωτών έχει μειωθεί σημαντικά και η τάση αυτή συνεχίστηκε και το 2013 (βλέπε διάγραμμα παρακάτω). Αυτό έγινε κυρίως λόγω της αδύναμης οικονομικής προοπτικής για δημοσιονομική εξυγίανση (αύξηση των φόρων) τα οποία έχουν αποτρέψει τους καταναλωτές να δαπανούν. Ένας άλλος αρνητικός παράγοντας είναι η ανεργία, που αυξήθηκε σε 10,6% το 4ο τρίμηνο του 2012. Ο αριθμός των άτομα που αναζητούν ενεργά εργασία αυξήθηκε περαιτέρω κατά το πρώτο τρίμηνο του 2013, σε 3,2 εκατ. ευρώ: ένα νούμερο ρεκόρ, σύμφωνα με το γαλλικό υπουργείο εργασίας.

Πηγή: Attradius, Credit insurance

Το γεγονός αυτό δεν αποτελεί καλό οίονο για την ιδιωτική κατανάλωση του 2013. Σύμφωνα με το Ινστιτούτο Στατιστικής και Οικονομικών Μελετών (INSEE), οι δαπάνες των νοικοκυριών για αγαθά μειώθηκε 0,4% το 1ο τρίμηνο του 2013 σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο. Μετά από μια συρρίκνωση το 2012, η κατανάλωση των νοικοκυριών μειώθηκε και πάλι το 2013, πράγμα που σημαίνει ότι αυτό είναι παραδοσιακά μια σημαντική συμβολή στη γαλλική οικονομική ανάπτυξη η οποία τώρα επιδεινώνεται.

Ο πληθωρισμός των τιμών καταναλωτή αυξήθηκε 2,0% το 2012, αλλά ακολούθησε μια καθοδική πορεία από το τέλος του περασμένου έτους. Τον Απρίλιο ο πληθωρισμός αυξήθηκε μόλις κατά 0,7% από έτος σε έτος και προβλέπεται να αυξηθεί μόνο κατά 1,1% το 2013.

Consumer Price Inflation

(Year-on-Year percentage change)

Πηγή: Attradius, Credit insurance

4.5.2 ΕΞΑΓΩΓΕΣ

Η εμπιστοσύνη των επιχειρήσεων προς την αγορά παραμένει γενικά υποτονική (βλ. διάγραμμα παρακάτω). Οι κατασκευαστές ειδικότερα ανησυχούν για την επιβράδυνση της εγχώριας οικονομίας και των αδύναμων εξαγωγών. Μετά την περσινή άνοδο 2,5%, οι εξαγωγές αναμένεται να παραμείνουν σταθερές φέτος με βιομηχανικές εξαγωγές, δείχνει μια σαφώς ανησυχητική τάση. Καθώς η διεθνής ανταγωνιστικότητα μειώνεται, το μερίδιο της Γαλλίας στις παγκόσμιες εξαγωγές μειώθηκε κατά το ένα τρίτο από το 2002.

Πηγή: Attradius, Credit insurance

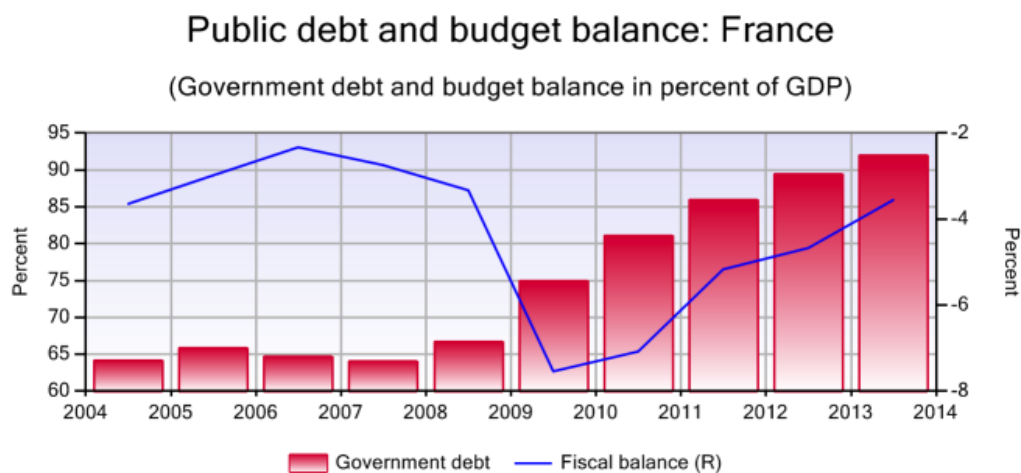
4.5.3 ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ

Ως συνέπεια της πιστωτικής κρίσης και των μέτρων τόνωσης της κυβέρνησης, το δημόσιο χρέος έχει αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία έτη: στο 75% του ΑΕΠ το 2009, 81% το 2010 και 86% το 2011. Παρά τα μέτρα λιτότητας τα οποία πάρθηκαν καθώς και οι των αυξήσεις των φόρων, το δημοσιονομικό έλλειμμα της κυβέρνησης το 2012 μειώθηκε σε μόλις 4,8% του ΑΕΠ χάνοντας έτσι τον στόχο ο οποίος ήταν το 4,5% του ΑΕΠ.

Τον Ιανουάριο του περασμένου έτους η αμερικανική χρηματοοικονομική εταιρεία Standard & Poors υποβάθμισε την πιστοληπτική ικανότητα AAA της Γαλλίας κατά μία βαθμίδα στο AA +, που ακολουθείται από την υποβάθμιση Moody από Aaa σε Aa1 το Νοέμβριο. Για να αποφευχθεί περαιτέρω το αρνητικό κλίμα στις χρηματοπιστωτικές αγορές, η κυβέρνηση θα πρέπει να αντιμετωπίσει το ζήτημα του ελλείμματος και την τόνωση της ανάπτυξης.

Αρχικά ο στόχος για μείωση του ελλείμματος στο 3% του ΑΕΠ το 2013, για να ικανοποιηθεί το ελάχιστο όριο του ελλείμματος του Μάαστριχτ. Ωστόσο, λόγω της χαμηλής ευνοϊκής οικονομικής προοπτικής, και παρά την υπόσχεση της γαλλίδα υπουργός οικονομικών Pierre Moscovici να μειώσει το έλλειμμα στο 3,7% του ΑΕΠ το 2013 και 2,9% το 2014, ο αναμενόμενος αριθμός για το τρέχον έτος είναι 3,9% του ΑΕΠ και 3,3% το 2014.

Ό, τι συμβαίνει, το δημόσιο χρέος θα αυξηθεί πάνω από το 90% του ΑΕΠ το 2013, που απαιτεί περισσότερα μέτρα για τον περιορισμό δημοσίων δαπανών, ιδίως στο 57% του ΑΕΠ, οι δημόσιες δαπάνες στη Γαλλία είναι οι υψηλότερες στην Ευρωζώνη.

Πηγή: Attradius, Credit insurance

Η κυβέρνηση σκοπεύει να μειώσει τις δημόσιες δαπάνες κατά 60 δισ. ευρώ μέχρι το 2017, συμπεριλαμβανομένης της κοπής ενός δισεκατομμυρίου ευρώ για οικογενειακά επιδόματα. Για να αποκατασταθεί η ανταγωνιστικότητα έχει επίσης κάνει μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας. Τον Ιανουάριο του τρέχοντος έτους, επιτεύχθηκε συμφωνία μεταξύ των μεγάλων συνδικαλιστικών οργανώσεων και εργοδοτών καθιστώντας ευκολότερο για τις επιχειρήσεις να απολύσουν εργαζομένους και να αναδιοργανώσουν την παραγωγή τους κατά τη διάρκεια της ύφεσης, σε αντάλλαγμα για τις παραχωρήσεις για την κατάρτιση, μερική απασχόληση εργασία και περισσότερη ασφάλεια της απασχόλησης για τους εργαζομένους με συμβάσεις ορισμένου χρόνου.

Η κυβέρνηση εξακολουθεί να αντιμετωπίζει το δίλημμα που αφορά το πιο ζωτικής σημασίας γεγονός που είναι πως θα επιτευχτεί η οικονομική ανάπτυξη. Οποιαδήποτε μείωση των κρατικών δαπανών είναι αισθητή άμεσα. Μια πτώση της ζήτησης για αγαθά και υπηρεσίες, ενώ οι φορολογικές αυξήσεις μεγαλώνουν την απήχησή τόσο στην τόνωση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών και των δαπανών. Στις αρχές Μαΐου 2013, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δήλωσε ότι θα δώσει στη Γαλλία επιπλέον δύο χρόνια προκειμένου να μειώσει σε λιγότερο από 3% του ΑΕΠ, αλλά κάλεσε τη γαλλική κυβέρνηση να προχωρήσει με τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας και στα συνταξιοδοτικά συστήματα, όπως το άνοιγμα των κλειστών επαγγελμάτων και αγορές υπηρεσιών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΙ Η ΕΥΡΩΖΩΝΗ

Το διεθνές οικονομικό περιβάλλον χαρακτηρίζεται από αστάθεια και γενικευμένη αβεβαιότητα, λόγω της κρίσης χρέους και της συνεχιζόμενης επιδείνωσης του οικονομικού κλίματος. Η πορεία ανάκαμψης της παγκόσμιας οικονομίας χαρακτηρίζεται εύθραυστη και οι κίνδυνοι και οι αβεβαιότητες που αφορούν τις προβλέψεις παραμένουν ιδιαίτερα αυξημένοι.

Σύμφωνα με την πρόσφατη Έκθεση του ΔΝΤ (Οκτώβριος 2012), η παγκόσμια οικονομία, παρά τα ενθαρρυντικά σημάδια ανάκαμψης στις αρχές του χρόνου, παρουσιάζει πλέον ενδείξεις επιβράδυνσης με αποτέλεσμα οι προβλέψεις για την ανάπτυξη να αναθεωρούνται προς το δυσμενέστερο σε σχέση με τις προβλέψεις του Ιουλίου. Ο ρυθμός μεταβολής για τους δείκτες οικονομικής δραστηριότητας, αλλά και η ανεργία κατά το πρώτο εξάμηνο του 2012, παρουσιάζουν στασιμότητα, ενώ και το τρίτο τρίμηνο του 2012 δεν σημειώνεται σημαντική βελτίωση. Υπό το πρίσμα των πρόσφατων εξελίξεων, η αύξηση του παγκόσμιου ΑΕΠ εκτιμάται στο 3,3% το 2012 και στο 3,6% το 2013, από 3,8% το 2011. Οι ανωτέρω προβλέψεις, πάντως, υπόκεινται σε σημαντικούς κινδύνους και αβεβαιότητες, καθώς, μεταξύ άλλων, προϋποθέτουν επαρκείς δράσεις για την αντιμετώπιση της κρίσης χρέους στην ευρωζώνη και την αποτελεσματική αντιμετώπιση της μείωσης των εμπορικών συναλλαγών από τις αναδυόμενες οικονομίες.

Η επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας συντέλεσε στην υποχώρηση του πληθωρισμού. Σύμφωνα με τις τελευταίες προβλέψεις του ΔΝΤ, ο πληθωρισμός

αναμένεται να διαμορφωθεί κατά το τρέχον έτος στο 1,9% στις προηγμένες οικονομίες και στο 6,1% στις αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες και να υποχωρήσει περαιτέρω στο 1,6% και 5,8% αντίστοιχα το 2013. Για το 2012 η μέση τιμή του αργού πετρελαίου εκτιμάται στα 106,18 δολάρια το βαρέλι, ενώ προβλέπεται οριακή μείωσή της το επόμενο έτος. Οι τιμές των εμπορευμάτων παρουσιάζουν διακυμάνσεις μέσα στο 2012, αλλά αναμένεται να σταθεροποιηθούν μεσοπρόθεσμα.

Η υποχώρηση της παγκόσμιας εξωτερικής ζήτησης και η αυξημένη αβεβαιότητα είχε ως αποτέλεσμα την υποχώρηση του ρυθμού αύξησης του όγκου των συναλλαγών του παγκόσμιου εμπορίου το 2012 (σε 3,2% έναντι 5,8% το 2011), ενώ το 2013 προβλέπεται επιτάχυνση του ρυθμού μεταβολής του στο 4,5%.

Το α' εξάμηνο του 2012 τα βασικά επιτόκια του Ευρωσυστήματος διατηρήθηκαν σταθερά μετά τις μειώσεις κατά 25 μονάδες βάσης το Νοέμβριο και το Δεκέμβριο του 2011. Το επιτόκιο στις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης παρέμεινε στο 1%, το επιτόκιο στην πάγια διευκόλυνση οριακής χρηματοδότησης στο 1,75% και το επιτόκιο στην πάγια διευκόλυνση αποδοχής καταθέσεων στο 0,25%. Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ διατήρησε τα βασικά επιτόκια αμετάβλητα, επειδή αναμενόταν να επικρατήσει η σταθερότητα των τιμών μεσοπρόθεσμα παρά την εκδήλωση βραχυπρόθεσμων πληθωριστικών πιέσεων που συνδέονταν κυρίως με την ανοδική πορεία των τιμών της ενέργειας και τις αυξήσεις των έμμεσων φόρων. Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ παρακολουθούσε κατά πόσο οι αυξήσεις αυτές μετακυλιόταν στις τιμές των τελικών προϊόντων, ενδεχόμενο που θα ήταν δυνατό να πραγματοποιηθεί μεταξύ άλλων εάν συμπαρασύρονταν προς τα άνω οι μισθολογικές διεκδικήσεις και τα περιθώρια κέρδους.

Τον Ιούλιο του 2012 το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ μείωσε εκ νέου τα βασικά επιτόκια κατά 25 μονάδες βάσης, με αποτέλεσμα το επιτόκιο στις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης να διαμορφωθεί σε 0,75% και το επιτόκιο στην πάγια διευκόλυνση οριακής χρηματοδότησης στο 1,50%, ενώ το επιτόκιο στην πάγια διευκόλυνση αποδοχής καταθέσεων μηδενίστηκε.¹ Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ έλαβε αυτή την απόφαση καθώς εκτίμησε ότι οι προοπτικές για την οικονομική δραστηριότητα στη ζώνη του ευρώ είχαν επηρεαστεί δυσμενώς, με αποτέλεσμα τον περιορισμό των πληθωριστικών πιέσεων, κυρίως λόγω των εντάσεων στις αγορές κρατικών ομολόγων. Στην απόφαση για μείωση των επιτοκίων βάρυνε και το γεγονός ότι στο πλαίσιο της νομισματικής ανάλυσης, διαπιστώθηκε ότι ο υποκείμενος ρυθμός νομισματικής επέκτασης,² παραμένει χαμηλός.

Το α' τρίμηνο του 2012 το ΑΕΠ στη ζώνη του ευρώ παρέμεινε σταθερό, μετά από αύξηση κατά 0,7% κατά τη διάρκεια του τελευταίου τριμήνου του 2011. Ακολούθως, το β' τρίμηνο του 2012 το ΑΕΠ υποχώρησε με τριμηνιαίο ρυθμό 0,2%, μεταξύ άλλων επειδή οι εντάσεις στις χρηματοπιστωτικές αγορές συνέβαλαν σε περιορισμό της εμπιστοσύνης των καταναλωτών και των επιχειρήσεων. Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ αναμένει σταδιακή ανάκαμψη του ρυθμού ανόδου του ΑΕΠ στη ζώνη του ευρώ το 2013. Η ενιαία νομισματική πολιτική, συμπεριλαμβανομένης της εφαρμογής μη

συμβατικών μέτρων, υποστηρίζει την οικονομική δραστηριότητα, αλλά παρεμβαίνουν και διάφοροι ανασχετικοί παράγοντες, όπως (α) οι εντάσεις στις αγορές κρατικών ομολόγων οι οποίες προκαλούν χειροτέρευση των συνθηκών χρηματοδότησης και για τον ιδιωτικό τομέα, (β) η διαδικασία προσαρμογής των ισολογισμών με απομόχλευση, στο χρηματοπιστωτικό και στο μη χρηματοπιστωτικό τομέα και (γ) η υ-ψηλή ανεργία στη ζώνη του ευρώ. Σύμφωνα με τις μακροοικονομικές προβολές των εμπειρογνομόνων του Ευρωσυστήματος, οι οποίες δημοσιεύθηκαν το Σεπτέμβριο του 2012, ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ θα διαμορφωθεί στη ζώνη του ευρώ μεταξύ -0,6% και -0,2% το 2012 και -0,4% και 1,4% το 2013.

Ο πληθωρισμός στη ζώνη του ευρώ σημείωσε περιορισμένη επιβράδυνση, από 2,7% το Δεκέμβριο του 2011 σε 2,4% την περίοδο Μαΐου-Ιουλίου και 2,6% το δίμηνο Αυγούστου-Σεπτεμβρίου 2012. Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ αναμένει περαιτέρω αποκλιμάκωση του πληθωρισμού ώστε να διαμορφωθεί κάτω από το 2% κατά τη διάρκεια του 2013. Μεσοπρόθεσμα η ένταση των πληθωριστικών πιέσεων αναμένεται να διατηρηθεί μέτρια, δεδομένης της υποτονικής οικονομικής δραστηριότητας στη ζώνη του ευρώ και της σταθερότητας των μακροπρόθεσμων πληθωριστικών προσδοκιών. Σύμφωνα με τις μακροοικονομικές προβολές των εμπειρογνομόνων της ΕΚΤ, οι οποίες δημοσιεύθηκαν το Σεπτέμβριο του 2012, ο πληθωρισμός σε ετήσια βάση θα διαμορφωθεί στη ζώνη του ευρώ μεταξύ 2,4% και 2,6% το 2012 και μεταξύ 1,3% και 2,5% το 2013.

Προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι στρεβλώσεις στο μηχανισμό σχηματισμού τιμών στις αγορές κρατικών ομολόγων στη ζώνη του ευρώ το Ευρωσύστημα εφάρμοσε διάφορα πρόσθετα μη συμβατικά μέτρα νομισματικής πολιτικής από τα τέλη του 2011. Πραγματοποιήθηκαν πράξεις ανοικτής αγοράς για τη χορήγηση χρηματοδότησης διάρκειας 36 μηνών το Δεκέμβριο του 2011 και το Μάρτιο του 2012.³ Το Πρόγραμμα για τις Αγορές Τίτλων εξακολούθησε να εφαρμόζεται στις αρχές του 2012 αλλά καταργήθηκε το Σεπτέμβριο του 2012, ενώ το Νοέμβριο του 2011 ξεκίνησε νέο Πρόγραμμα Αγοράς Καλυμμένων Ομολογιών.

Επιπροσθέτως, από τα μέσα Ιανουαρίου του 2012 μειώθηκε ο συντελεστής υποχρεωτικών καταθέσεων από 2% σε 1%, με στόχο να αυξηθούν οι συναλλαγές στην αγορά χρήματος και να περιοριστούν οι ανάγκες των πιστωτικών ιδρυμάτων για άντληση χρηματοδότησης από το Ευρωσύστημα και κατ' επέκταση για κατοχή αποδεκτών εξασφαλίσεων. Άλλο μέτρο το οποίο αποσκοπούσε στην αύξηση των συναλλαγών στην αγορά χρήματος ήταν η διακοπή, από τα μέσα Δεκεμβρίου του 2011, της συγκέντρωσης στο Ευρωσύστημα καταθέσεων από τα πιστωτικά ιδρύματα μέσω δημοπρασίας την τελευταία ημέρα κάθε περιόδου τήρησης. Αυξητικά για τις διατραπεζικές συναλλαγές στην αγορά χρήματος είναι πιθανόν να επιδράσει και ο μηδενισμός του επιτοκίου στις καταθέσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων στο πλαίσιο της πάγιας διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων από τις αρχές Ιουλίου 2012.

Επίσης διευρύνθηκε το σύνολο των τίτλων οι οποίοι γίνονται αποδεκτοί ως εξασφαλίσεις για την άντληση ρευστότητας από το Ευρωσύστημα. Πρώτον, το Δεκέμβριο του 2011 και τον Ιούνιο του 2012 μειώθηκε η κατώτατη επιτρεπτή πιστωτική διαβάθμιση για τους τίτλους οι οποίοι έχουν εκδοθεί ένα-ντι κατεχομένων περιουσιακών στοιχείων όπως ενυπόθηκα δάνεια που χρηματοδοτούν την απόκτηση ακινήτων ή χορηγήσεις προς επιχειρήσεις μικρού και μεσαίου μεγέθους (asset backed securities – ABS). Επιπλέον, το Σεπτέμβριο του 2012 ανακοινώθηκε ότι αίρεται η εφαρμογή της ελάχιστης επιτρεπτής πιστωτικής διαβάθμισης στην περίπτωση χρεογράφων που έχουν εκδώσει ή εγγυηθεί κεντρικές κυβερνήσεις (α) κρατών-μελών τα οποία ακολουθούν κοινό πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του ΔΝΤ, εφόσον τα κράτη-μέλη συμμορφώνονται με τους όρους που έχουν συμφωνηθεί στο πλαίσιο του εν λόγω προγράμματος, ή (β) κρατών-μελών επιλέξιμων για πραγματοποίηση Οριστικών Νομισματικών Συναλλαγών. Επίσης στις αποδεκτές εξασφαλίσεις περιλήφθηκαν, σε προσωρινή βάση, τίτλοι εκφρασμένοι στα κυριότερα ξένα νομίσματα οι οποίοι, ωστόσο, έχουν εκδοθεί και κρατούνται στη ζώνη του ευρώ.

Δεύτερον, το Δεκέμβριο του 2011 επετράπη στις εθνικές κεντρικές τράπεζες να αποδέχονται, με ευθύνη τους, πρόσθετα ενήμερα τραπεζικά δάνεια ως εξασφαλίσεις. Εξάλλου, σε όλες τις πράξεις κύριας και πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης, εφαρμόστηκε και θα εξακολουθήσει να εφαρμόζεται, τουλάχιστον μέχρι τις αρχές του 2013, η διαδικασία των δημοπρασιών με σταθερό επιτόκιο και απεριόριστη χορήγηση ρευστότητας.

Τα μέτρα νομισματικής πολιτικής που εφάρμοσε το Ευρωσύστημα πέτυχαν να αποτραπεί τυχόν απότομος περιορισμός της χρηματοδότησης που χορηγούν τα πιστωτικά ιδρύματα στη ζώνη του ευρώ προς την πραγματική οικονομία. Το ενδεχόμενο απότομης απομόχλευσης στο τραπεζικό σύστημα θεωρείτο πιθανό λόγω των εντάσεων στις χρηματοπιστωτικές αγορές τους τελευταίους μήνες του 2011 και ειδικότερα της απώλειας για πολλές τράπεζες της δυνατότητας να αντλήσουν πόρους από τη δια-τραπεζική αγορά ή με την έκδοση σχετικά πιο μακροπρόθεσμων ομολόγων. Από την άλλη πλευρά, οι ρυθμοί νομισματικής και πιστωτικής επέκτασης στη ζώνη του ευρώ παρέμειναν συγκρατημένοι μέχρι και τον Αύγουστο του 2012 (στον οποίον αναφέρονται τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία), καθώς η πλήρης θετική επίδραση των μη συμβατικών μέτρων νομισματικής πολιτικής στην εξέλιξη των τραπεζικών δανείων εκδηλώνεται με χρονική υστέρηση και μόνον εφόσον ανακάμψει η ζήτηση των δανείων από τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά. Όμως, η ζήτηση δανείων παραμένει ασθενής λόγω της οικονομικής ύφεσης, της αβεβαιότητας και της επιθυμίας των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων και των νοικοκυριών να προβούν σε απομόχλευση δεδομένης της συσσώρευσης υψηλών χρεών κατά το παρελθόν, ενώ το γεγονός ότι η κεφαλαιακή βάση των τραπεζών είναι περιορισμένη επιδρά ανασταλτικά για την προσφορά πιστώσεων.

Το Σεπτέμβριο και τον Οκτώβριο του 2012 το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ χαρακτήρισε ως μη λογική εξέλιξη τη διαμόρφωση των αποδόσεων στις αγορές των

ομολόγων ορισμένων κρατών-μελών της ζώνης του ευρώ σε τέτοια επίπεδα ώστε να ενσωματώνουν ασφάλιστρο έναντι του κινδύνου αντιστροφής της εισαγωγής του ευρώ και επανεισαγωγής εθνικών νομισμάτων. Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ τόνισε ότι το φαινόμενο αυτό πρέπει να αντιμετωπιστεί εκ θεμελίων καθώς η υιοθέτηση του ευρώ δεν είναι αναστρέψιμη. Κατά συνέπεια, το Ευρωσύστημα σχεδιάζει να πραγματοποιεί πράξεις οριστικών αγορών κρατικών τίτλων («Οριστικές Νομισματικές Συναλλαγές») επαρκούς ύψους ώστε να εξομαλυνθούν οι συνθήκες στις χρηματοπιστωτικές αγορές. Κύρια επιδίωξη είναι να ενδυναμωθεί ο μηχανισμός μετάδοσης της νομισματικής πολιτικής σε όλες τις οικονομίες των χωρών-μελών της ζώνης του ευρώ και να διασφαλιστεί ο ενιαίος χαρακτήρας της πολιτικής αυτής στην πράξη. Η θεσμοθέτηση καθαυτή των Οριστικών Νομισματικών Συναλλαγών συνέβαλε σε περιορισμό των εντάσεων στις εν λόγω αγορές κατά το δίμηνο Σεπτεμβρίου-Οκτωβρίου 2012.

5.1 ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Στη δεινή οικονομική κρίση, η οποία μαστίζει την Ευρωζώνη, υπάρχουν και οι κερδισμένοι. Μεταξύ αυτών εμφανίζεται η Γερμανία, μια χώρα, η οποία θεωρείται από τους επενδυτές ασφαλή καταφύγιο.

Τα οφέλη που η γερμανική οικονομία θεωρητικά, για την ώρα αποκομίζει από την κρίση της ευρωζώνης είναι πολλά. Μια κρίση, βέβαια, που προκλήθηκε αρχικά εκτός ευρωζώνης, αλλά μέσω Ελλάδος μεταδόθηκε σε αυτήν. Με αφορμή την κρίση αυτή, τα επιτόκια έπεσαν σε χαμηλά επίπεδα για την Γερμανία, η οποία θεωρείται καταφύγιο. Με 1,37% για τους δεκαετείς τίτλους της τον περασμένο Ιούλιο και με 2,8% μέσο πληθωρισμό στην ευρωζώνη τελικά οι επενδυτές πληρώνουν την Γερμανία για να έχει το δικαίωμα να κατακρατά το χρέος της.

Έτσι, από το 2008 το γερμανικό κράτος εξοικονόμησε 70 δισεκατ. ευρώ στους τόκους που έπρεπε να καταβάλλει στους δανειστές του και, από 55 δισεκατ. ευρώ που το Βερολίνο δεσμεύτηκε να δανείσει στην Ελλάδα, την Ιρλανδία και την Πορτογαλία μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοοικονομικής Σταθερότητας, τελικά δεν δανείζει τίποτα από την τσέπη του. Αντιθέτως, ίσως έχει και κέρδος, αν κάποια στιγμή το χρέος αυτό αποπληρωθεί πράγμα μάλλον απίθανο για την Ελλάδα. Από την άλλη πλευρά, η επενδυτική εμπιστοσύνη προς την Γερμανία επιτρέπει στις σημερινές συνθήκες στον Γερμανό καταναλωτή να χρεώνεται δανειζόμενος με επιτόκιο 5,3%, έναντι του 10% του Ισπανού ομολόγου του και 6,6% του Γάλλου.

Αυτό υποστηρίζει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, τονίζοντας ότι οι γερμανικές επιχειρήσεις μπορούν για ένα έτος να δανείζονται με επιτόκιο 2,2%, έναντι 5,8% στην Ελλάδα και 3,6% στην Ιταλία.

Την ίδια στιγμή, η κρίση κατεβάζει και την ισοτιμία του ευρώ έναντι του δολαρίου, γεγονός ευνοϊκότατο για την γερμανική βιομηχανία, η οποία εκτός ευρωζώνης εξάγει το 26% της παραγωγής της, έναντι 12% της Γαλλίας, 12% της Ιταλίας, 10% της Ισπανίας και 6% της Ελλάδας. Συνεπώς, η πτώση της ισοτιμίας ευρώ-δολαρίου «τιμωρεί» τις χώρες που εξάγουν λίγο εκτός ευρωζώνης αλλά αντιθέτως εισάγουν πολύ, ιδιαιτέρως πετρέλαιο και φυσικό αέριο που τιμολογούνται σε δολάρια.

Όλες αυτές οι πτυχές της γερμανικής οικονομίας συνδέονται αναμφίβολα με τις αποτελεσματικές οικονομικές πολιτικές που ακολουθούνται στην χώρα και είναι σαφές ότι θα έπρεπε να γίνουν ευρύτερα γνωστές και στον γερμανικό λαό. Δυστυχώς, όμως, αυτό μόλις προσφάτως άρχισε να συμβαίνει. Αρκετοί Γερμανοί συνειδητοποιούν έτσι ότι η Γερμανία πρέπει να στηρίζει την ευρωζώνη γιατί αυτό ενισχύει και την γερμανική οικονομία. Βεβαίως δε, η στήριξη αυτή δεν πρέπει να γίνεται ερήμην της δημοσιονομικής πραγματικότητας και στις άλλες χώρες οι οποίες,

χάρη στην ευρωζώνη, από το 2002 έως το 2009 πολλά μπορούσαν να πετύχουν αν ήθελαν να ευθυγραμμίσουν τις οικονομίες τους με τους κανόνες της οικονομικής και νομισματικής ένωσης.

Η θέση της Γερμανίας ως «ασφαλές καταφύγιο» της Ευρωζώνης μπορεί να αποδειχθεί από την άλλη πλευρά και ως δίκικο μαχαίρι, διαπιστώνει ανάλυση με θέμα την ευπάθεια της Γερμανίας στη συνεχιζόμενη κρίση της Ευρωζώνης, που συνέταξε ο Jorg Bibow για λογαριασμό του μη κερδοσκοπικού οργανισμού Levy Economics Institute του Πανεπιστημίου Bard.

Σε περίπτωση διάλυσης του ευρώ, η ταχεία ανατίμηση του νέου γερμανικού μάρκου θα επιδεινώσει απότομα την γερμανική ανταγωνιστικότητα και η γερμανική οικονομία θα βυθιστεί σε ύφεση. Επιπλέον, θα υπάρξουν απώλειες στη διεθνή επενδυτική θέση της Γερμανίας.

Μια σωστή εκτίμηση της αρνητικής επίδρασης της κρίσης του ευρώ στη γερμανική οικονομία θα συνέβαλε ώστε να κατανοήσουν οι γερμανικές αρχές ότι οι συνταγές πολιτικής που εφαρμόζουν δεν είναι καθόλου προς το συμφέρον της Γερμανίας και αυτό θα ήταν καλό να το κατανοήσουν και οι κυβερνητικές αρχές στις υπόλοιπες χώρες της ευρωζώνης. Η Γερμανία είναι υποχρεωμένη να αντιληφθεί ότι η ίδια είναι πολύ ευάλωτη απέναντι στην καταστροφή που προκαλεί σε όλη την Ευρώπη η πολιτική που εφαρμόζει. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, κατά πάσα πιθανότητα με τη Γαλλία σε ηγετικό ρόλο, θα πρέπει να πείσει τη Γερμανία να αλλάξει πορεία στην αντιμετώπιση της κρίσης στην ευρωζώνη, ειδάλλως η υπόθεση ευρώ έχει τελειώσει.

5.1.1 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΚΑΘΙΣΤΟΥΝ ΕΥΑΛΩΤΗ ΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Η οικονομική ολοκλήρωση και αλληλεξάρτηση συνεπάγονται αμφίδρομες οικονομικές ευθραυστότητες ακόμη και όταν το εμπόριο είναι μόνιμα απόλυτα ισορροπημένο.

Με την επικράτηση της πλήρους χρηματοοικονομικής φιλελευθεροποίησης όπως στην περίπτωση της ενιαίας αγοράς της Ευρώπης, οι διασυνοριακές ακαθάριστες χρηματοοικονομικές ροές και τα κέρδη από περιουσιακά στοιχεία μπορεί να είναι πολύ μεγάλα ακόμα και όταν οι καθαρές διεθνείς επενδυτικές θέσεις είναι μηδενικές.

Σε περίπτωση απότομων διακυμάνσεων στις τιμές των περιουσιακών στοιχείων, πιέσεις ρευστότητας ή στάση πληρωμών σε οποιαδήποτε συγκεκριμένη κατηγορία στοιχείων ενεργητικού, δεν υπάρχει λόγος να προσδοκούμε τυχόν ζημιές που προκύπτουν να εξισορροπούνται σε όλα τα περιουσιακά στοιχεία και υποχρεώσεις. Η οικονομική ολοκλήρωση και οι αμφίδρομες διασυνοριακές ευθραυστότητες είναι οι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος. Εξ άλλου, η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση είχε ως σκόπιμο στόχο τη δημιουργία βαθιών αλληλεξαρτήσεων προκειμένου να καταστεί ανέφικτος ο πόλεμος πέρα από όποιες βελτιώσεις της οικονομικής αποτελεσματικότητας (Schuman 1950).

Η νομισματική σύνθεση των στοιχείων ενεργητικού και παθητικού της Γερμανίας είναι τέτοια ώστε η ανατίμηση του νομίσματος μεταφράζεται σε ζημιές αποτίμησης από την πλευρά της Γερμανίας. Με δεδομένη τη σημασία του δημόσιου χρέους (απολαμβάνοντας το στάτους ενός παγκόσμιου ασφαλούς καταφυγίου) μεταξύ των ξένων υποχρεώσεων της Γερμανίας, σε αντίθεση με ως επί το πλείστον πιο ριψοκίνδυνες επενδύσεις από την πλευρά του ενεργητικού της διεθνούς λογιστικής της Γερμανίας, οποιαδήποτε αύξηση στην προτίμηση για παγκόσμια ρευστότητα (ή αποστροφή κινδύνου) επίσης επιφέρει ζημιές αποτίμησης στη Γερμανία. Φυσικά, οι ζημιές αποτίμησης μπορεί να αποδειχθούν προσωρινές και να μην υλοποιηθούν σε πραγματικές ζημιές. Μέχρι το τέλος του 2012, οι ζημιές αποτίμησης από το 2006 ανήλθαν στο 20% έως το 25% του γερμανικού ΑΕΠ. Η εκτίμηση αυτή περιλαμβάνει τις απώλειες που σχετίζονται τόσο με την παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση του 2008-09 καθώς και τη συνεχιζόμενη ευρωκρίση. Μερικές από αυτές τις ζημιές αποτίμησης έχουν υλοποιηθεί, συμπεριλαμβανομένης για παράδειγμα της αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους με τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα τον Απρίλιο του 2012.

Αλλά ένα μεγάλο μέρος των ζημιών αποτίμησης, ιδίως αυτών που προκύπτουν από την τρέχουσα ευρωκρίση, εξακολουθεί να είναι σε αυτό το σημείο υπό τη μορφή της «απώλειας χαρτιού», το οποίο μπορεί να ανακτηθεί μερικώς ή ολικώς κάτω από ευνοϊκότερες συνθήκες.

Πέρα από τις όποιες πραγματοποιήσιμες περικοπές τιμών, η ευρωκρίση έχει στην πραγματικότητα ανάμικτα αποτελέσματα όσον αφορά τις ζημίες αποτίμησης για τη Γερμανία. Για παράδειγμα, με την συμπίεση της εξωτερικής αξίας του ευρώ, η κρίση είχε θετικό αντίκτυπο στους διεθνείς ισολογισμούς της Γερμανίας. Την ίδια στιγμή, με την άρση των τιμών των γερμανικών ομολόγων, η κρίση είχε έναν φαινομενικά αρνητικό αντίκτυπο στην Γερμανία. Αλλά αυτή η εξέλιξη, φυσικά, περιόρισε με βολικό τρόπο το κόστος χρηματοδότησης για το δημόσιο χρέος της Γερμανίας (και επίσης το κόστος χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα). Τα γερμανικά ίδια κεφάλαια ξεπέρασαν ωστόσο σε μεγάλο βαθμό τους Ευρωπαίους εταίρους τους τα τελευταία χρόνια, και ο παράγοντας αυτός έχει ενίσχυσε επίσης τις γερμανικές ζημίες αποτίμησης.

Ενώ όλα αυτά τα κανάλια, που περιλαμβάνουν επιδράσεις από τη σύνθεση του χαρτοφυλακίου, θα συνέχιζαν να υφίστανται σε περίπτωση μηδενικής καθαρής διεθνούς επενδυτική θέσης, η ευπάθεια της Γερμανίας μεγεθύνθηκε από το γεγονός ότι, εξαιτίας των έμμονων πλεονασμάτων στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, η χώρα διαθέτει στην πραγματικότητα μια πολύ μεγάλη καθαρή θέση πιστωτή. Κάνοντας τα πράγματα ακόμη χειρότερα, η καθαρή θέση του πιστωτή της Γερμανίας είναι ιδιαίτερα συγκεντρωμένη στην Ευρώπη, και συγκεκριμένα στην ευρωζώνη, ενώ οι βασικές διεθνείς υποχρεώσεις της Γερμανίας, τα κρατικά ομόλογα, έχουν μια πιο παγκόσμια παρουσία. Οι Chen, Milesi-Ferretti και Tressel (2012) κάνουν αναφορά για περίεργα ευρωπαϊκά πρότυπα χρηματοδότησης στη δεκαετία του 2000, όπου οι χώρες του πυρήνα της Ευρώπης χρηματοδότησαν το φούσκωμα των ελλειμμάτων στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών των περιφερειακών χωρών ενώ ο υπόλοιπος κόσμος συσώρευε στην πραγματικότητα απαιτήσεις έναντι των βασικών ευρωπαϊκών κυβερνήσεων.

5.1.2 ΕΞΑΓΩΓΕΣ

Οποιαδήποτε μπορεί να ήταν τα κίνητρα που είχαν οι μεμονωμένοι γερμανοί δανειστές και επενδυτές εκείνη την χρονική περίοδο, οι γερμανικές αρχές δεν μπόρεσαν να δουν ότι με το να τρέχει η Γερμανία διαρκή πλεονάσματα εξαγωγών έναντι των εταίρων της στην ευρωζώνη που κατέστη εφικτό εξαιτίας μιας φιλελεύθερη γερμανικής (επανα)χρηματοδότησης της υπερβολικής υπερδαπάνης εκ μέρους τους έχει αφήσει τη Γερμανία ως έθνος εξαιρετικά εκτεθειμένη σε οτιδήποτε θα μπορούσε να επιδεινώσει την πιστοληπτική ικανότητα των οφειλετών της στην ευρωζώνη και την κατάσταση στις χώρες αυτές γενικότερα. Καθώς η καθαρή διεθνής επενδυτική θέση της Γερμανίας εκτινάχθηκε στο 40% του ΑΕΠ, εκείνες των εταίρων της στην ευρωζώνη επιδεινώθηκε, ενώ στις περιπτώσεις της Ελλάδας, της Πορτογαλίας και της Ισπανίας άγγιζαν αρνητικά επίπεδα της τάξης του 100% του ΑΕΠ, το οποία είναι εξαιρετικά υψηλά με βάση τα διεθνή πρότυπα (Reinhard και Rogoff 2011). Όμως, η πτώχευση των εταίρων μιας χώρας, οι οποίοι είναι και αγοραστές και οφειλέτες, δεν είναι ακριβώς έξυπνη στρατηγική. Στην προ-ευρώ εποχή, μια ενδεχόμενη ανατίμηση του γερμανικού μάρκου κατέληγε να εξυπηρετεί (εν μέρει ή προσωρινά) την εξισορρόπηση των θέσεων της ανταγωνιστικότητας και το φορτίο του χρέους. Το ευρώ υποτίθεται ότι έχει κλείσει μόνιμα αυτή την πόρτα, χωρίς ωστόσο να κλείνει την πόρτα για τη δημιουργία ανισορροπιών.

5.1.3 ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ <<Deutsche Bundesbank>>

Κατά ειρωνικό τρόπο, φαίνεται ότι ο μεγαλύτερος κίνδυνος της Γερμανίας βρίσκεται στον ισολογισμό της Bundesbank. Περισσότερο από το ήμισυ της καθαρής θέσης πιστωτή της Γερμανίας αποτελείται από τους κακόφημους TARGET2 ισολογισμούς της Bundesbank στην ΕΚΤ. Στη Γερμανία οι απαιτήσεις του TARGET2 έναντι της ΕΚΤ έχουν δώσει αφορμή στην έκρηξη κάποιου αξιοσημείωτου ενθουσιασμού. Κάποιοι σχολιαστές τις απεικονίζουν ως αντανάκλαση στα ψεγάδια του σχεδιασμού του Ευρωσυστήματος (Sinn και Wollmershäuser 2012). Άλλοι φαίνεται τις ερμηνεύουν ως απόδειξη ότι η ηρωική Bundesbank έχει τεθεί υπό ληλασία από τους σπάταλους εταίρους της Γερμανίας στην ευρωζώνη (Burda 2012).

Οι ανισορροπίες του TARGET2 είναι πράγματι ένα σύμπτωμα της συνεχιζόμενης ευρωκρίσης, ωστόσο οι ισολογισμοί πίστωσης της Bundesbank είναι πάνω απ' όλα απόδειξη μιας χάρης αξίας πολλών δεσκατομμυρίων που έκανε η ΕΚΤ προς τις γερμανικές τράπεζες με τους αν τις επιτρέπει να αποχωρήσουν από τον διατραπεζικό δανεισμό προς τις αντισυμβαλλόμενες τράπεζες στις χώρες της ευρωζώνης που πλήττονται από την κρίση χωρίς σε μεγάλο βαθμό απώλειες (Bibow 2012B, Soros 2012). Το γερμανικό τραπεζικό σύστημα προέβη σε όργια δανεισμού την δεκαετία του 2000, τόσο στην άλλη άκρη του Ατλαντικού όσο και σε όλο τον κόσμο και ιδιαίτερα στην ευρωζώνη, αλλά έκτοτε περιόρισε δραστικά τις περιφερειακές και παγκόσμιες δεσμεύσεις του. Κατά τη διαδικασία πραγματοποιήθηκαν μεγάλες απώλειες με τα εργαλεία ενυπόθηκων δανείων στις ΗΠΑ. Και σημαντικές απώλειες είναι επίσης βέβαιο ότι πραγματοποιήθηκαν στις επενδύσεις χαρτοφυλακίου σε χώρες της ευρωζώνης που βρίσκονται σε κρίση. Αλλά στην περίπτωση των λοιπών επενδύσεων των τραπεζών που περιλαμβάνουν τα πολύ σημαντικά διατραπεζικά δάνεια, τα οποία πριν από την κρίση ήταν σε μεγάλο βαθμό ακάλυπτα, η έκτακτη στήριξη της ΕΚΤ στη ρευστότητα γλίτωσε τις γερμανικές τράπεζες από μαζικές απώλειες που αναπόφευκτα θα είχαν προκύψει χωρίς το αντιστήριγμα ρευστότητας της ΕΚΤ προς τα τραπεζικά συστήματα στη ζώνη του ευρώ.

Οι ισολογισμοί του TARGET2 της Bundesbank δεν αποτελούν νέα ανοίγματα, αλλά απλώς την μετενσάρκωση των παλιών ανοιγμάτων που είχαν δημιουργηθεί στο παρελθόν στους ισολογισμούς κυρίως των γερμανικών τραπεζών. Ειδικότερα, η άρνηση εκ μέρους των γερμανικών τραπεζών, μεταξύ άλλων, να κυλήσουν διατραπεζικά δάνεια που έγιναν σε εποχές ευφορίας προς τις χώρες της ευρωζώνης που βρίσκονται σήμερα υπό κρίση θα είχε οδηγήσει σχεδόν άμεσα σε χρεοκοπία τις προβληματικές τράπεζες στις εν λόγω χώρες.

Είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί ότι δεν είναι μόνο οι προβληματικές τράπεζες στις χώρες της ευρωζώνης στις οποίες είχαν προσφέρει πίστωση οι γερμανικές τράπεζες που θα είχαν καταρρεύσει, με αντίστοιχες αποσβέσεις για τα διατραπεζικά δάνεια, αλλά θα είχαν προκύψει πωλήσεις σε πολύ χαμηλές τιμές σε άλλες κατηγορίες περιουσιακών στοιχείων και αγορές, εξελίξεις που θα είχαν πλήξει επίσης έμμεσα τις γερμανικές τράπεζες. Ήταν, φυσικά, ο φόβος της μετάδοσης ενός συστηματικού κινδύνου που ώθησε την ΕΚΤ να παρενέβη προκειμένου να στηρίξει τα τραπεζικά συστήματα που αντιμετώπιζαν τραπεζικές επιδρομές και όχι προκειμένου να κάνει κάποια χάρη σε οποιαδήποτε συγκεκριμένη γερμανική τράπεζα. Η διατήρηση του ευρώ ήταν αυτό που ανάγκασε την ΕΚΤ να κάνει ό, τι έκανε. Το αποτέλεσμα, ωστόσο, ήταν ότι η κίνηση της ΕΚΤ κατέληξε να είναι όντως μια μεγάλη χάρη προς τις γερμανικές τράπεζες. Και δεδομένου ότι είναι ασφαλές να υποθέσουμε ότι η γερμανική κυβέρνηση θα διέσωζε οποιαδήποτε γερμανική τράπεζα είχε πληγεί από την έκθεσή της σε χώρες της ευρωζώνης υπό κρίση, η ΕΚΤ έκανε τελικά μια μεγάλη χάρη και προς τους γερμανούς φορολογούμενους -αν και αυτό δεν σταματά τις γερμανικές εφημερίδες και άλλες ανίδεους σχολιαστές από το να κατηγορούν την ΕΚΤ για ακριβώς το αντίθετο.

περίπτωση διάλυσης του ευρώ...

Αυτή η χάρη της ΕΚΤ μπορεί ωστόσο να αποδειχθεί απλά ένα προσωρινό όφελος, ειδικά στην περίπτωση που διαλύεται η ζώνη του ευρώ, αφού τότε οι ισολογισμοί της TARGET2 της Bundesbank στην ΕΚΤ θα υποστούν απώλειες, με τις απώλειες να κατανέμονται μεταξύ των κρατών μελών του ευρώ σύμφωνα με τα μερίδια κεφαλαίου των αντίστοιχων κεντρικών τραπεζών προς την ΕΚΤ. Σήμερα το μετοχικό κεφάλαιο της Γερμανίας είναι στο 27%. Κάποιος θα μπορούσε να πει, επομένως, ότι η έκτακτη στήριξη της ρευστότητας που παρείχε η ΕΚΤ προς τα τραπεζικά συστήματα της ευρωζώνης έχει κάνει αμοιβαία τα τρία τέταρτα των πιθανών ζημιών των γερμανικών τραπεζών. Τουλάχιστον για την ώρα, έτσι έχουν τα πράγματα. Διότι σε περίπτωση διάλυσης του ευρώ, ο επιμερισμός των ζημιών θα τεθεί σίγουρα υπό αναδιαπραγμάτευση και θα εξαρτάται από την ακριβή μορφή που τα πάρει μια τυχόν διάλυση. Σε κάθε περίπτωση, καθώς ο όλος σκοπός μιας διάλυσης του ευρώ θα είναι η επίτευξη της ελάφρυνσης του χρέους για τις χώρες της ευρωζώνης που βρίσκονται σε κρίση, εκτός από την αποκατάσταση των ενδοπεριφερειακών θέσεων της ανταγωνιστικότητας, η Bundesbank αντιμετωπίζει πιθανές ζημιές που θα καλύπτουν όλο το ποσό του ισολογισμού της στο TARGET2. Τα ποσά κορυφώθηκαν σε 720 ευρώ δις ή στο 27% του ΑΕΠ τον Οκτώβριο/Νοέμβριο του 2012, αλλά από τότε μειώθηκαν στο 23% του ΑΕΠ (έως τον Απρίλιο του 2013). Ανάλογα με τη μορφή της διάλυσης του ευρώ, οι πραγματικές ζημιές θα μπορούσαν να προκύψουν είτε από τις επιπτώσεις της αποτίμησης συναλλάγματος είτε από διαγραφή. Εναλλακτικά, οι ισολογισμοί στο TARGET2 θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε μόνιμες σιωπηρές μεταβιβάσεις μέσω διαφυγόντων κερδών της κεντρικής τράπεζας (εκδοτική προνομία) ή/και σε μεγαλύτερο κόστος δημόσιου δανεισμού.

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης οραματίζονται σενάρια διάλυσης του ευρώ όπου είτε μια συγκεκριμένη ή ολόκληρη ομάδα χωρών στην ευρωζώνη που μαστίζονται από την κρίση εγκαταλείπουν το ευρώ. Η έμφαση, στη συνέχεια, είναι στα άμεσα ανοίγματα της Γερμανίας έναντι των χωρών που εγκαταλείπουν το ευρώ. Κατά την άποψη του Jorg Bibow, αν η διάλυση της ευρωζώνης αποδειχθεί ότι είναι αναπόφευκτη, ο «καλύτερος» τρόπος για να διαλυθεί η ζώνη του ευρώ θα ήταν να χωριστεί η νομισματική ένωση με βάση τον γαλλογερμανικό άξονα. Όσον αφορά τις θέσεις ανταγωνιστικότητας, η Γαλλία είναι στην ίδια βάρκα με την Ιταλία, την Ισπανία, την Πορτογαλία και την Ελλάδα. Σε γενικές γραμμές, η προκύπτουσα «νότια ευρωζώνη» θα είναι εσωτερικά ισορροπημένη. Και η κοινή συναλλαγματική ισοτιμία θα επιτρέψει την ομαλή εξωτερική εξισορρόπηση για την ομάδα του ευρωπαϊκού νότου. Η Γαλλία έχει υψηλή έκθεση έναντι των νότιων εταίρων της στην ευρωζώνη. Και η Γαλλία έχει μια χρεωστική θέση TARGET2, η οποία θα μπορούσε να αντισταθμίσει εν μέρει τη διμερή της θέση του πιστωτή έναντι της Γερμανίας. Έτσι, σε αυτό το «καλύτερο» σενάριο της διάλυσης του ευρώ, η Γερμανία θα αποχωρήσει ουσιαστικά από αυτό που θα έχει εξελιχθεί σε μια νότια ζώνη του ευρώ, με τους άλλους εταίρους να πρέπει να αποφασίσουν αν θα παραμείνουν στο ευρώ (στη νότια ευρωζώνη), με επικεφαλής τη Γαλλία, ή αν θα ευθυγραμμιστούν με το «νέο μάρκο» της Γερμανίας.

Σε αυτό το σενάριο της διάλυσης του ευρώ, το κούρεμα στους ισολογισμούς του TARGET2 θα αφήσει μια αρκετά μεγάλη τρύπα στον ισολογισμό της Bundesbank και το γερμανικό Υπουργείο Οικονομικών θα χρειαστεί να προχωρήσει στην ανακεφαλαιοποίηση της Bundesbank (δηλαδή να παραδώσει εργαλεία δημόσιου χρέους προς την κεντρική τράπεζά του). Καθώς οι τόκοι που καταβάλλονται για τα χρέη αυτά προσθέτουν στα κέρδη της Bundesbank που θα μεταφερθούν στο Υπουργείο Οικονομικών, η διάλυση του ευρώ φαίνεται να εξισορροπεί τα όποια μειονεκτήματα ή πλεονεκτήματα προκύπτουν με την ακύρωση του ενός από τα άλλο και, σύμφωνα με τον Whelan (2012), προκύπτει χωρίς κόστος για τη Γερμανία καθώς η «ανακεφαλαιοποίηση δεν θα έχει καμία επίπτωση ούτε στην καθαρή θέση των περιουσιακών στοιχείων του γερμανικού κράτους ούτε στο έλλειμμα του προϋπολογισμού».

Δυστυχώς, αυτό το επιχείρημα παραβλέπει δύο ζητήματα. Ένα ζήτημα είναι ότι, ανεξάρτητα από το ποιες μπορεί να είναι οι επιπτώσεις στους εισπρακτέους λογαριασμούς του ενδοδημοσίου τομέα, θα εξακολουθεί να υπάρχει μια αντίστοιχη τρύπα στη διεθνή επενδυτική θέση της Γερμανίας. Εσωτερικά, μπορεί να αληθεύει ότι αυτά που ξεκίνησαν ως ιδιωτικά δάνεια από τις γερμανικές τράπεζες, και που στη συνέχεια μετανάστευσαν προσωρινά στον ισολογισμό της Bundesbank, κατέληξαν τελικά να αντικαθίστανται από γερμανικό δημόσιο χρέος. Αλλά, εξωτερικά, αυτά τα αρχικά δάνεια από τις γερμανικές τράπεζες αντιπροσώπευαν ένα ξένο περιουσιακό στοιχείο που είτε απαιτούσε τη χώρα οφειλέτη να τρέχει πλεονάσματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών προκειμένου να αποσυρθεί το χρέος είτε να κερδίζει και να πληρώνει μια αέναη ροή εισοδήματος προς όφελος της Γερμανίας. Η απώλεια ενός

ξένου ενεργητικού αντιπροσωπεύει σίγουρα απώλεια για τη Γερμανία, ακριβώς όπως η μετατροπή των ξένων περιουσιακών στοιχείων σε μια διαρκή ροή εισοδήματος που δεν πληρώνει τόκο περιλαμβάνει μια σιωπηρή μεταβίβαση.

Το δεύτερο θέμα είναι ότι αν το νέο γερμανικό μάρκο δεν δημιουργήσει μια πρωτοφανή ζήτηση τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό -για την υπερμεγέθη νομισματική βάση της Bundesbank σε περίπτωση που χρηματοποιείται η τρύπα στο TARGET2, η Bundesbank θα πρέπει να πουλήσει έντοκα μέσα για να συγκεντρώσει περίσσεια αγοραία ρευστότητα (τουλάχιστον τη στιγμή που διαγνώσει ότι η κατεύθυνση της νομισματικής πολιτικής απαιτεί θετικό επιτόκιο). Και δεδομένου ότι η αναγεννημένη Bundesbank θα είναι πρόθυμη να υπογραμμίσει την προσφιλή επιθετική της φήμη, η ημερομηνία αυτή θα φτάσει νωρίτερα παρά αργότερα. Για το σκοπό αυτό, η Bundesbank θα μπορούσε, για παράδειγμα, να εκδώσει είτε έντοκες καταθέσεις προθεσμίας ή να πωλήσει τίτλους δημοσίου χρέους που έλαβε από το Υπουργείο Οικονομικών για τους σκοπούς της αύξησης του κεφαλαίου της. Με τον ένα ή τον άλλον τρόπο, θα υπάρξει επίδραση τόσο στο καθαρό δημόσιο χρέος όσο και στον δημόσιο προϋπολογισμό της Γερμανίας είτε μέσω της πληρωμής υψηλότερων τόκων είτε μέσω διαφυγόντος εισοδήματος που προέρχεται από την έκδοση νομίσματος ακόμη και αν το δημόσιο χρέος που χρησιμοποιήθηκε ουσιαστικά για την διάσωση των γερμανικών τραπεζών από τη στιγμή που η προσωρινή ρευστότητα διάσωσης της ΕΚΤ δεν κατάφερε να αποτρέψει τη διάλυση του ευρώ αποθηκευθεί μόνιμα μακριά στον ισολογισμό της Bundesbank.

Δεν υπάρχει κανένας δρόμος να παρακαμφθεί αυτό. Τελικά, οι ισολογισμοί του TARGET2 της Bundesbank είναι γερμανικές δημοσιονομικές υποχρεώσεις. Στην περίπτωση της διάλυσης του ευρώ με ελάφρυνση του χρέους για τις χώρες της ευρωζώνης που βρίσκονται σε κρίση, το γερμανικό δημόσιο χρέος θα κάνει ένα αντίστοιχο άλμα καθώς οι αναπροσαρμογές στις συναλλαγματικές ισοτιμίες δεν θα μπορούν πλέον να κάνουν κατανομή στο φορτίο του χρέους όπως κάτω από το πλαίσιο του ευρώ. Αλλά η διάλυση του ευρώ θα μπορούσε να ανοίξει εκ νέου μια φραγμένη λεωφόρο.

Η πραγματική απώλεια από τον ισολογισμό του TARGET2 της Bundesbank μπορεί να αποδειχθεί μικρότερη από την ενδεχόμενη απώλεια του σημερινού 20% του γερμανικού ΑΕΠ, αλλά είναι πιθανό να είναι σημαντική σε κάθε περίπτωση. Ως μερική αντιστάθμιση στην περίπτωση μιας γερμανικής εξόδου από το ευρώ (τη νότια ευρωζώνη), οποιεσδήποτε άλλες ζημίες της ΕΚΤ (για τα κρατικά ομόλογα, για παράδειγμα, που αγοράστηκαν στο πλαίσιο του Προγράμματος για τις Αγορές Τίτλων) πιθανότατα θα περάσουν στα χέρια των μελών της νότιας ζώνης του ευρώ.

5.1.4 ΠΑΚΕΤΑ ΣΤΗΡΙΞΗΣ

Ένα άλλο μέρος του ανοίγματος της Γερμανίας αποτελείται από τα διάφορα «πακέτα διάσωσης» και τους κοινούς μηχανισμούς διάσωσης που καθιερώθηκαν από την έναρξη της κρίσης. Αυτή η διαδικασία ξεκίνησε με το πρώτο ελληνικό πακέτο διάσωσης τον Μάιο του 2010 μέσω διμερών δανείων αξίας 110 δις ευρώ. Στη συνέχεια υπήρξαν τα πακέτα διάσωσης της «τρίοικας» για την Ιρλανδία (85 δις ευρώ), την Πορτογαλία (78 δις ευρώ) και ξανά για την Ελλάδα (επιπλέον 130 δις. ευρώ), αυτή τη φορά μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF) και του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Χρηματοπιστωτικής Σταθεροποίησης (EFSM). Το EFSF έχει δανειοδοτική ικανότητα ύψους 440 δις ευρώ και ο EFSM έως 60 δις ευρώ, που συμπληρώνεται έως και με 250 δις ευρώ δανειοδότησης από το ΔΝΤ. Τέλος, με τη διαμόρφωσή του το 2012 ως μόνιμο τείχος προστασίας της ευρωζώνης και μηχανισμός διάσωσης, ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας (ESM) έχει συνολική δανειοδοτική ικανότητα 500 δις ευρώ. Τα 100 δις. ευρώ της δανειοδοτικής ικανότητας του ESM διατέθηκαν ως πακέτο στήριξης για την ανακεφαλαιοποίηση του ισπανικού τραπεζικού συστήματος. Το πακέτο διάσωσης για την Κύπρο (10 δις ευρώ) τον Μάρτιο του 2013 χορηγήθηκε μέσω του ESM. Το μερίδιο της Γερμανίας στις αλληλέγγυες υποχρεώσεις εγγύησης που στηρίζουν το EFSF και τον ESM είναι 27%. Ο EFSM είναι εγγυημένος από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή με τον προϋπολογισμό της ΕΕ να χρησιμοποιείται ως εγγύηση. Για ακόμη μια φορά, οι πιθανές απώλειες θα εξαρτηθούν από το χρόνο και κυρίως τη μορφή που θα πάρει η διάλυση του ευρώ.

Η αξιολόγηση της έκθεσης της Γερμανίας σε κινδύνους που σχετίζονται με αυτά τα πακέτα διάσωσης και τους κοινούς μηχανισμούς διάσωσης περιπλέκεται επίσης από το γεγονός ότι το καταβεβλημένο κεφάλαιο πίσω από αυτά τα κοινά οχήματα διάσωσης είναι σχετικά μικρό και ότι οι τελικές υποχρεώσεις λόγω κοινού εγγυημένου δανεισμού μπορεί να γίνουν αντικείμενο επαναδιαπραγμάτευσης. Κατά την άποψή μου, οι πιθανές απώλειες της Γερμανίας στον τομέα αυτό ανέρχονται στο 5% περίπου του ΑΕΠ.

5.1.5 ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Τέλος, υπάρχει ένα σημαντικό άνοιγμα στον ιδιωτικό τομέα, του οποίου η έκθεση, το ακριβές μέγεθος και η θέση του αποτελούν αίνιγμα. Χάρη στην προθυμία της ΕΚΤ, οι γερμανικές τράπεζες μπορεί να έχουν μετατοπίσει σε μεγάλο βαθμό τα πρώην ανοίγματά τους στις χώρες της ευρωζώνης που πλήττονται από την κρίση, ιδιαίτερα τα διατραπεζικά χρηματοδοτικά ανοίγματά τους (λοιπές επενδύσεις), στον ισολογισμό της Bundesbank. Αλλά ο μη τραπεζικός ιδιωτικός τομέας της Γερμανίας, και συγκεκριμένα ο τομέας των νοικοκυριών, έχει καθαρά περιουσιακά στοιχεία άνω του 40% του ΑΕΠ, επικεντρωμένα στην Ευρώπη, μεγάλο μέρος των οποίων θα επηρεαστεί αρνητικά από μια διάλυση του ευρώ. Οι επενδύσεις είναι επικεντρωμένες σε δανειακά χαρτοφυλάκια και μεγάλο μέρος αυτών διαμεσολαβείτε από ενδιάμεσους μη τραπεζικούς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς (συνταξιοδοτικά ταμεία, αμοιβαία κεφάλαια και ασφαλιστικές εταιρείες, κυρίως). Εάν οι γερμανικές ζημίες αποτίμησης της τάξης του 20% του ΑΕΠ, όπως ποσοτικά προσδιορίστηκαν παραπάνω, αποτελούνται σε μεγάλο βαθμό από πραγματοποιηθείσες ζημίες που απορρέουν από την παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση καθώς και από μη πραγματοποιηθείσες ζημίες που σχετίζονται με την ευρωκρίση, η δυναμική για περαιτέρω απώλειες στον λογαριασμό αυτό θα εξακολουθεί να είναι πολύ μεγάλη. Κατά την άποψή μου, πιθανές απώλειες της Γερμανίας στον τομέα κάτω από αυτή την κατηγορία είναι της τάξης του 10%-15% του ΑΕΠ.

Σε τελική ανάλυση, δεν υπάρχει κανένας τρόπος με τον οποίον δεν θα βρισκόταν άσχημα εκτεθειμένη η Γερμανία σε περίπτωση διάλυσης του ευρώ. Συνολικά, φαίνεται, οι γερμανικές απώλειες στα ξένα περιουσιακά στοιχεία θα μπορούσαν να εξαφανίσουν ένα καλό μέρος του 40% του ΑΕΠ της καθαρής διεθνούς επενδυτικής θέσης της χώρας. Θα υπάρξει ένα αντίστοιχο άλμα στην αναλογία του δημόσιου χρέους της Γερμανίας ως ο αντίποδας, για παράδειγμα, στις απώλειες του TARGET2 ή στις διασώσεις των γερμανικών ασφαλιστικών εταιρειών. Ίσως ένα μεγαλύτερο μέρος του συνολικού ανοίγματος της Γερμανίας θα μπορούσε να μεταναστεύσει στον ισολογισμό της Bundesbank προτού η πραγματική διάλυση γίνεται μέσω του συνεχούς κατακερματισμού των ευρωπαϊκών χρηματοπιστωτικών αγορών, που θα απλοποιήσει πραγματικά πολύ την όλη κατάσταση.

Ίσως η πιο πρακτική μορφή της διάλυσης του ευρώ θα είναι να καθαρίσουν και να αντισταθμίσουν οι κυβερνήσεις τα ξένα στοιχεία ενεργητικού και παθητικού (σε ευρωζωνικό επίπεδο) των αντίστοιχων υπηκόων τους. Η διαπραγματεύση μεταξύ των κυβερνήσεων θα επικεντρωθεί στις καθαρές θέσεις ξένου χρέους. Η ελάφρυνση του χρέους θα μπορούσε να προκύψει από την εν μέρει ή εξ ολοκλήρου ακύρωση του καθαρού εξωτερικού χρέους. Θα μπορούσε κανείς να θυμηθεί εδώ τη γενναϊόδωρη συμφωνία χρέους του Λονδίνου του 1953, η οποία επέτρεψε στη (Δυτική) Γερμανία

να ανακάμψει κάτω από εξαιρετικά ευνοϊκούς όρους (ενώ το Ηνωμένο Βασίλειο, για παράδειγμα, παρότι νικητής, παρέμεινε φορτωμένο με πολύ υψηλά χρέη πολέμου). Κατά πάσα πιθανότητα, όμως, ούτε οι διαπραγματεύσεις για τον διακανονισμό του χρέους ούτε η πραγματική διάλυση του ευρώ θα λάβουν χώρα με ομαλό τρόπο.

Εκτός από το θέμα της ελάφρυνσης του χρέους, η διάλυση του ευρώ θα μπορούσε επίσης να αποκαταστήσει γρήγορα τις ενδοπεριφερειακές θέσεις ανταγωνιστικότητας. Ακριβώς όπως ανάκαμψε και άνθισε η Δυτική Γερμανία κάτω από ευνοϊκές συνθήκες συναλλαγματικής ισοτιμίας στη δεκαετία του 1950, οι σημερινές χώρες του ευρώ που βρίσκονται σε κρίση θα επιθυμούσαν να έρθει η τόσο αναγκαία ώθηση στην ανταγωνιστικότητά τους με μη αποπληθωριστικό τρόπο. Αντιθέτως, η Γερμανία θα βιώσει μια αποπληθωριστική εξισορρόπηση της περιφερειακής θέσης της ανταγωνιστικότητάς της.

Το μέγεθος της ανατίμησης του νέου γερμανικού μάρκου είναι ως εκ τούτου ο άλλος μεγάλος παράγοντας σε οποιοδήποτε σενάριο διάλυσης, διαμορφώνοντας τόσο την έκταση των ζημιών της αποτίμησης του νομίσματος (ή της διαγραφής) καθώς και την απότομη απώλεια της γερμανικής ανταγωνιστικότητας. Φυσικά, ως θέμα απλής λογικής, προκειμένου να επιτευχθεί η απαιτούμενη περιφερειακή εξισορρόπηση, η Γερμανία θα πρέπει να αποδεχθεί μια βιώσιμη απώλεια σχετικής ανταγωνιστικότητας έναντι των εταίρων της στη ζώνη του ευρώ ούτως ή άλλως. Στην περίπτωση των κύριων νότιων εταίρων της Γερμανίας δηλαδή, Γαλλία, Ιταλία, Ισπανία αυτό απαιτεί μια μετατόπιση στις θέσεις ανταγωνιστικότητας της τάξης του 20%-25%. Ένα ζήτημα είναι αν αυτή η αναπροσαρμογή θα πραγματοποιηθεί σε συμμετρική (δηλαδή με γενικές γραμμές ουδέτερο πληθωρισμό) ή ασύμμετρη (δηλ. αποπληθωρισμό) βάση. Ένα άλλο ζήτημα είναι αν θα γίνει σταδιακά ή απότομα η αναπροσαρμογή.

Η διάλυση του ευρώ θα επιφέρει απότομη αναπροσαρμογή με τη βία. Η Γερμανία θα δει απότομη επιδείνωση της ανταγωνιστικότητάς της εν μια νυκτί. Το νέο γερμανικό μάρκο θα μπορούσε ακόμη και να ξεπεράσει τα λογικά όρια ως νόμισμα, με αποτέλεσμα να δημιουργήσει ένα τεράστιο αποπληθωριστικό πλήγμα για τη γερμανική οικονομία. Εκτός από τις πιθανές ζημιές στα γερμανικά περιουσιακά στοιχεία που αναφέρονται παραπάνω, που συνεπάγεται αντίστοιχο άλμα στο γερμανικό δημόσιο χρέος (το θέμα του stock), ένα μεγάλο έλλειμμα στον προϋπολογισμό (το θέμα του flow) λόγω μιας βαθιάς ύφεσης και διόγκωση της ανεργίας θα μεγεθύνει την δυσχερή δημοσιονομική κατάσταση της Γερμανίας. Η δημιουργία ενός μεγάλου ελλείμματος στον προϋπολογισμό σε μια συρρικνωμένη οικονομία αποτελεί εκρηκτικό υλικό για τα δημόσια οικονομικά η κατάσταση, δηλαδή, που βιώνουν σήμερα οι χώρες της περιφέρειας της ευρωζώνης. Τελικά, δεν είναι δύσκολο να δούμε την αναλογία του δημόσιου χρέους της Γερμανίας να εκτινάσσεται πέρα από το 120% του ΑΕΠ σε περίπτωση διάλυσης του ευρώ.

Με άλλα λόγια, η Γερμανία έχει πολλά να κερδίσει από την πρόληψη αυτής της έκβασης. Η επίλυση της κρίσης της ευρωζώνης και η εγκαθίδρυση μιας νομισματικής ένωσης σε υγιέστερη βάση για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε ολόκληρη τη ζώνη ευρώ θα

μπορούσε ακόμα να σημαίνει ανάκτηση των απωλειών αποτίμησης για τη Γερμανία.
Έχει λοιπόν επιδιώξει η Γερμανία το καλύτερό της συμφέρον στη διαχείριση και την
επίλυση της κρίσης στην ευρωζώνη;

5.2 ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Η οικονομική κρίση των τελευταίων ετών είχε βαριές συνέπειες στον κοινωνικό ιστό της Ιταλίας. Από τα στοιχεία της ιταλικής στατιστικής υπηρεσίας ISTAT προκύπτει πως από το 2007 μέχρι το 2012 ο αριθμός των Ιταλών που ζουν σε κατάσταση «απόλυτης ένδειας» διπλασιάστηκε, φτάνοντας από τα 2,4 εκατομμύρια στα 4,8 εκατομμύρια. Εξ αυτών, σχεδόν το 50% ζει στη Νότιο Ιταλία, ενώ ένα εκατομμύριο είναι παιδιά και έφηβοι. Επιπλέον, το 65% των ιταλικών νοικοκυριών έχει περιορίσει τις αγορές του λόγω της οικονομικής κρίσης.

Η βιομηχανία, από την άλλη πλευρά, πλήττεται σοβαρά, καθώς πολλές εταιρείες έχουν αναγκαστεί να αναδιοργανώσουν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα, κλείνοντας βιομηχανικές μονάδες και απολύοντας εργαζομένους. Η Ιταλία βιώνει μια πραγματική αποβιομηχανοποίηση έχοντας απολέσει, σύμφωνα με τον δείκτη βιομηχανικής παραγωγής της ΕΕ, 20 ποσοστιαίες μονάδες από το 2007, ενώ η ανταγωνιστικότητα της χώρας όσον αφορά το κόστος εργασίας, αλλά και την παραγωγικότητα έχει επιδεινωθεί σημαντικά.

Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι η σημαντική αύξηση της ανεργίας, η οποία υπολογίζεται στο 12,2%, αγγίζοντας τα επίπεδα του 1977. Οι πολίτες που είναι επίσημα καταγεγραμμένοι ως άνεργοι και οι μη έχοντες εργασία, οι οποίοι έχουν πάψει να αναζητούν δουλειά, ξεπέρασαν για πρώτη φορά, στην Ιταλία τα έξι εκατομμύρια, για το δεύτερο τρίμηνο του 2013, σύμφωνα με την ISTAT. Αναλυτικά, 3.070.000 είναι οι επίσημα καταγεγραμμένοι ως άνεργοι, ενώ 2.999.000 είναι οι πολίτες, που αν και έχουν χάσει την δουλειά τους, δεν αναζητούν, τουλάχιστον επισήμως, νέα απασχόληση, καθώς έχουν απογοητευθεί από την ανυπαρξία προοπτικής. Σχεδόν το 50% των ιταλών ανέργων βρίσκεται στον ιταλικό Νότο, ενώ πάνω από τους μισούς - 1.538.000 είναι νέοι μέχρι τριάντα τεσσάρων ετών.

Συχνά, πάντως, επισημαίνεται από ιταλικής πλευράς, ότι, εν μέρει τουλάχιστον, τα αρνητικά δημοσιονομικά στοιχεία οφείλονται και στη συμμετοχή της χώρας στα διάφορα ευρωπαϊκά χρηματοδοτικά προγράμματα (π.χ. προς Ελλάδα) και μηχανισμούς στήριξης (π.χ. ESM).

Αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης που έχει πλήξει την Ιταλία, ήταν και το γεγονός ότι η ιταλική οικονομία απώλεσε την 8η θέση στην κατάταξη των μεγαλύτερων οικονομιών του κόσμου. Το 2000 την ξεπέρασε η Κίνα, το 2010 η Βραζιλία και φέτος η Ρωσία, αφήνοντάς τη στην ένατη θέση, με αρνητικές προοπτικές.

Κατά το τρίτο τρίμηνο του 2013, το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ), με έτος βάσης το 2005, παρέμεινε αμετάβλητο σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και μειώθηκε κατά 1,8% σε σχέση με το τρίτο τρίμηνο του 2012, σύμφωνα με τα επικαιροποιημένα στοιχεία της ISTAT (η αρχική εκτίμηση ήταν για -0,1%). Αποτέλεσμα είναι ότι η μακροβιότερη ύφεση στην μεταπολεμική Ιταλία έληξε το Σεπτέμβριο, μετά από οκτώ συνεχόμενα τρίμηνα. Σε επίπεδο έτους η μεταβολή του

ΑΕΠ ανέρχεται στο -1.9%, καθιστώντας εφικτό τον στόχο της Κυβέρνησης η συρρίκνωση του ΑΕΠ να περιοριστεί στο 1,8% το 2013. Στα θετικά σημάδια για έξοδο από την κρίση συγκαταλέγεται και η αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής της Ιταλίας, κατά το μήνα Οκτώβριο. Ανησυχητικό στοιχείο παραμένει το υψηλό Δημόσιο Χρέος, που το δεύτερο τρίμηνο του 2013, ανήλθε στο 133,3% του ΑΕΠ. Σε ονομαστική αξία, το Δημόσιο Χρέος της Ιταλίας, το μήνα Νοέμβριο, ήταν ίσο με 2.104.068 εκ. ευρώ, αγγίζοντας νέο ρεκόρ.

Σύμφωνα με στοιχεία της ISTAT, το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης, ανήλθε κατά το τρίτο τρίμηνο του 2013, στο 3,0% του Α.Ε.Π., ενώ κατεγράφη πρωτογενές πλεόνασμα της τάξεως του 1,4% του Α.Ε.Π. Στις 21.06.2013 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε την έξοδο της Ιταλίας από τη διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος. Ο εναρμονισμένος δείκτης τιμών καταναλωτή, σε ετήσια βάση, για το 2013, άγγιξε το 1,3%.

Βασικοί Μακροοικονομικοί Δείκτες της Ιταλίας

	2009	2010	2011	2012	2013
ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές (δισ. ευρώ)	1.519,6	1.551,8	1.580,4	1.567,0	
ΑΕΠ κατά κεφαλήν, ονομαστικό	25.247	25.658	26.026	25.729	
Μεταβολή ΑΕΠ (%)	-3,5	2,2	1,7	-2,5	-1,8 (Q3)
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (%)	0,8	1,6	2,9	3,3	1,3
Ανεργία (%)	7,8	8,8	8,4	10,7	12,7 (Νοε)
Δημοσιονομικό Έλλειμμα (% ΑΕΠ)	-5,4	-4,5	-3,9	-3,0	3,0 (Q3)
Δημόσιο Χρέος (% ΑΕΠ)	116,0	118,6	120,7	127,0	133,3 (Q2)
Πρωτογενές Έλλειμμα / Πλεόνασμα Προϋπολογισμού (% ΑΕΠ)	-0,8	0,1	1,1	2,5	1,4 (Q3)

Πηγή : Ιταλική Στατιστική Υπηρεσία , ISTAT

5.2.1 ΚΡΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Στο νόμο σταθερότητας (προϋπολογισμός), του 2013, αντανακλώνται οι δύο προτεραιότητες της οικονομικής πολιτικής της ιταλικής Κυβέρνησης, ήτοι η ενίσχυση της ανάπτυξης και της απασχόλησης.

Το κόστος του εγκριθέντος προϋπολογισμού ανέρχεται σε 11,6 δισ. ευρώ για το 2014 και σε 27,3 δισ. ευρώ για την τριετία 2014-2016, στα οποία συμπεριλαμβάνονται φορολογικές ελαφρύνσεις για οικογένειες και επιχειρήσεις, επενδυτικά προγράμματα, κοινωνικές δράσεις και διεθνείς υποχρεώσεις.

Τα κυριότερα σημεία του εν λόγω προϋπολογισμού δύνανται να συνοψισθούν ως ακολούθως: Καμία περικοπή στα κονδύλια του Εθνικού Ταμείου Υγείας για την επόμενη τριετία (για πρώτη φορά μετά από μία δεκαετία συνεχών περικοπών), περιορισμένες αυξήσεις για τους εργαζόμενους στον ιδιωτικό τομέα, ελάφρυνση των φορολογικών πιέσεων στις οικογένειες και τις επιχειρήσεις και καμία αύξηση στην φορολόγηση των εισοδημάτων από χρηματοοικονομικές δραστηριότητες.

Σύμφωνα με κυβερνητικές εκτιμήσεις, τα μέτρα του νέου προϋπολογισμού θα επιτρέψουν τη μείωση του ελλείμματος στο 2,5% εντός του 2014. Εντούτοις η επίτευξη του φιλόδοξου αυτού στόχου θα εξαρτηθεί από τη γενικότερη πορεία της ιταλικής οικονομίας και ειδικότερα από το εύρος της ανάπτυξης εντός του επόμενου έτους.

5.3 ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΙΣΠΑΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Η Ισπανία είναι η τέταρτη χώρα της ΟΝΕ, μετά την Ελλάδα, την Ιρλανδία και την Πορτογαλία, που ζητάει βοήθεια από την Ε.Ε. Η στήριξη των ισπανικών τραπεζών όχι μόνο φέρνει στην επιφάνεια τα αδιέξοδα ενός εξαιρετικά στρεβλού αναπτυξιακού μοντέλου που στηρίχθηκε στο δίδυμο «τράπεζες-κατασκευαστικός τομέας», αλλά ενδέχεται να δρομολογήσει και νέες, δυσμενείς εξελίξεις όπως: όξυνση των πιέσεων εκ μέρους των αγορών, επιδείνωση του δημόσιου χρέους και ελλείμματος, ακόμα και παροχή νέας βοήθειας προς την Ισπανία για την κάλυψη δημοσιονομικών αναγκών της.

Η Ισπανία παρουσίαζε εξαιρετικές οικονομικές επιδόσεις κατά τη δεκαετία του 2000 (υψηλή ανάπτυξη πάνω από τον μέσο όρο της ζώνης του ευρώ, μείωση ανεργίας, δημόσιο χρέος μόλις 36% του ΑΕΠ το 2008). Με την ένταξη στην ΟΝΕ και τη μείωση των επιτοκίων δανεισμού, η μεγέθυνση της οικονομίας στηρίχθηκε ως επί το πλείστον στην ανάπτυξη του κατασκευαστικού κλάδου. Η δυναμική αυτή πήρε ανεξέλεγκτες διαστάσεις. Το 2007, για παράδειγμα, ο κλάδος παρήγαγε 760.000 κατοικίες, ήτοι περισσότερες απ' ό,τι η Γαλλία, η Γερμανία και η Ιταλία μαζί. Ο κλάδος απασχολούσε το 12% του πληθυσμού, το διπλάσιο δηλαδή ποσοστό σε σύγκριση με τον μ.ο. της ΟΝΕ. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα την απορρόφηση μεγάλου αριθμού νέων σε ανειδίκευτες και καλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας, εις βάρος ωστόσο του μορφωτικού επιπέδου του εργατικού δυναμικού. Η δυναμική του κατασκευαστικού κλάδου είχε, επίσης, αρνητική επίπτωση στο εμπορικό ισοζύγιο, λόγω της εισαγωγής πρώτων υλών και κεφαλαιουχικών αγαθών. Η έκρηξη της κατασκευαστικής φούσκας το 2008 προκάλεσε την κατάρρευση του κλάδου και την απώλεια περίπου δύο εκατομμυρίων θέσεων εργασίας.

5.3.1 ΡΟΛΟΣ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΗΝ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

Οι ισπανικές τράπεζες διαδραμάτισαν πρωταγωνιστικό ρόλο στην ανάπτυξη της φούσκας, παρέχοντας πιστώσεις στις κατασκευαστικές επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά. Το χρέος νοικοκυριών και επιχειρήσεων υπολογίζεται μεταξύ 250% και 300% του ΑΕΠ. Με την ύφεση, η υπερχρέωση προκαλεί σήμερα τη ραγδαία αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Τα μέτρα εξυγίανσης των τραπεζών που έχουν ληφθεί μέχρι σήμερα θεωρούνται συνολικά ανεπαρκή. Ο αριθμός απούλητων κατοικιών (φαινόμενο των «πόλεων φάντασμα») υπολογίζεται σήμερα μεταξύ ενός μέχρι τριών εκατομμυρίων, ανεβάζοντας το ύψος των δυνητικών ζημιών των τραπεζών από 80 σε 180 δις, σύμφωνα με εμπειρογνώμονες. Αξίζει να σημειωθεί ότι περίπου 226 δις ευρώ από το ένα τρισεκατομμύριο ευρώ που δάνεισε η ΕΚΤ στον ευρωπαϊκό τραπεζικό τομέα είχε ως αποδέκτες τα ισπανικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

5.3.2 ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ

Τα 100 δις της ανακεφαλαιοποίησης αντιπροσωπεύουν περίπου το 10% του ΑΕΠ της Ισπανίας, επιβαρύνοντας ισόποσα το δημόσιο χρέος της χώρας (68,5% το 2011). Το συνεπαγόμενο κόστος δεν περιορίζεται στην αύξηση του χρέους. Το κόστος εξυπηρέτησης του νέου χρέους (πληρωμή τόκων), που επιβαρύνει το δημόσιο έλλειμμα, υπολογίζεται ενδεικτικά σε 3 δις ευρώ ετησίως (100 δις x 3%).

1. Σε συνδυασμό με την οικονομική ύφεση (1,8% το 2012), πολλοί αναλυτές επισημαίνουν ότι η τραπεζική κρίση αναμένεται μέσω των ποσών που δαπανώνται για την ανακεφαλαιοποίηση να εξελιχθεί σε δημοσιονομική. Οι πιέσεις των αγορών προς την Ισπανία προβλέπεται να ενταθούν, ως αποτέλεσμα του συνδυασμού τριών παραγόντων:
2. Το ισπανικό δημόσιο αναμένεται να χρειαστεί 100-150 δις ευρώ φέτος για να καλύψει διάφορες ανάγκες του (αναχρηματοδότηση χρέους, κάλυψη δημοσίου ελλείμματος κ.λπ.).
3. Η πολιτική δημοσιονομικής προσαρμογής που ακολουθεί η ισπανική κυβέρνηση εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους εμβάθυνσης της ύφεσης.
4. Τα δάνεια που θα χορηγηθούν από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (ESM) θα είναι senior (υψηλής εξασφάλισης). Εγείρονται, συνεπώς, ανησυχίες για τους υπόλοιπους πιστωτές, των οποίων τα δάνεια δεν θα εξυπηρετηθούν κατά προτεραιότητα σε σύγκριση με τα δάνεια του ESM.

Για τους παραπάνω λόγους, το κόστος δανεισμού της Ισπανίας αναμένεται λοιπόν να διατηρηθεί σε υψηλά επίπεδα, καθιστώντας πολύ πιθανή την προσφυγή της χώρας εντός του 2012 σε ευρωπαϊκή βοήθεια για την κάλυψη δημοσιονομικών αναγκών της. Νέα βοήθεια προς την Ισπανία θα εντείνει ακόμα περισσότερο τις ανησυχίες για τη βιωσιμότητα των υφιστάμενων ευρωπαϊκών μηχανισμών στήριξης, δεδομένου ότι ολοένα και μικρότερος αριθμός χωρών θα πρέπει να εγγυάται ολοένα και μεγαλύτερα δάνεια με αποδέκτες χώρες της ευρωπαϊκής περιφέρειας.

5.4 ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Η Ελληνική οικονομία ταλανίζεται από σειρά παραγόντων τόσο εσωτερικών όσο και διεθνών. Η διεθνής οικονομική κρίση είναι γεγονός, δεν μπορεί όμως να αποτελέσει άλλοθι για τα προβλήματα μας.

Η προσέγγιση ότι η κρίση είναι διεθνής και τα προβλήματα της οικονομίας προέρχονται από αυτή είναι αναποτελεσματική, συσκοτίζει τις ευθύνες των κυρίαρχων δυνάμεων, οδηγεί σε λαθεμένες επιλογές και αδιέξοδα και τελικά δεν βοηθά στην ανασυγκρότηση της οικονομίας, στην άμβλυνση των ανισορροπιών και των κοινωνικών προβλημάτων συνοχής, που αυτή δημιουργεί.

Κάθε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης βιώνει την οικονομική κρίση με διαφορετικό τρόπο, σε διαφορετική έκταση και ένταση, ανάλογα με τη δομή στην οικονομική της διάρθρωση.

Διαφορετικά βιώνει η Γαλλία και η Γερμανία την κρίση και διαφορετικά οι χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου όπως η Πορτογαλία, η Ισπανία και η Ελλάδα. Έτσι, κάθε χώρα δρα στο πλαίσιο των κατευθύνσεων της, στο μέτρο των αναγκών και των προβλημάτων της και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της.

Οι αρνητικές επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας επιβάλλουν να εντοπίσουμε και να κατανοήσουμε τα αίτια που οδήγησαν στη σημερινή πραγματικότητα για να ασκηθούν οι κατάλληλες και αποτελεσματικές πολιτικές για την αντιμετώπιση τους.

Τα αίτια της κρίσης πρέπει να αναζητηθούν αφενός στα χρόνια διαρθρωτικά προβλήματα και τις πολιτικές που εφαρμόστηκαν αλλά και στη διεθνή συγκυρία της χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης που τα ανέδειξε με εντονότερο και οξύτερο τρόπο.

Κυρίαρχο χαρακτηριστικό της οικονομίας μας είναι ύπαρξη διαρθρωτικών προβλημάτων πολύ πριν την εμφάνιση της χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης, τα οποία διογκώθηκαν τα τελευταία χρόνια με την εμμονή στην άσκηση πολιτικών στη κατεύθυνση των αυτορυθμιζόμενων αγορών

Η κρίση στη χώρα μας αναμένεται να έχει μεγαλύτερο βάθος και διάρκεια από ότι σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ακριβώς γιατί η δομή και τα διαρθρωτικά της προβλήματα όχι μόνο είναι διαφορετικά, αλλά διατηρούνται και καθημερινά γίνονται μεγαλύτερα και οξύτερα, αντί να αμβλύνονται, κάτω και από τις συνθήκες της διεθνούς κρίσης.

Οι μακροοικονομικές ανισορροπίες της Ελληνικής Οικονομίας αποτυπώνονται στη συνεχή επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης και στα διατηρούμενα και συνεχώς διογκούμενα Ελλείμματα του Δημοσίου και του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών, στο ύψος του Δημοσίου Χρέους, τα οποία έχουν εκτραπεί σε επίπεδα εκτός ελέγχου, γεγονός που καθιστούν την οικονομία, ακόμη πιο ευάλωτη και σαθρή στους εξωτερικούς παράγοντες της διεθνούς οικονομικής κρίσης, λειτουργούν αποσταθεροποιητικά και περιορίζουν τα αποθέματα ανάπτυξης χώρας.

Η παραγωγική βάση της Ελληνικής Οικονομίας είναι ισχνή καθώς στηρίχθηκε, σε αντίθεση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, σε τομείς όπως ο τουρισμός, η ναυτιλία και η οικοδομή, κλάδοι που πλήττονται πρώτοι και με ιδιαίτερη ένταση από την κρίση.

Ακόμη, οι Τράπεζες το πιο ισχυρό τμήμα του ελληνικού κεφαλαίου, οι οποίες λειτούργησαν με πρωτόγνωρους ρυθμούς πιστωτικής επέκτασης, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, με την επέκτασή τους στα Βαλκάνια και τη Νοτιοανατολική Ευρώπη, μαζί με άλλες μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις, είναι εκτεθειμένες στην διεθνή κρίση με την ανάληψη υψηλών κινδύνων, καθώς η κρίση αυτή πλήττει με ιδιαίτερη σφοδρότητα τις χώρες αυτές.

5.4. ΡΥΘΜΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Στο δείκτη οικονομικής δραστηριότητας, με τη συνεχή και επιταχυνόμενη επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης του ΑΕΠ. Από 5,6% το 2003 4,9% το 2004 4,5% το 2006 4% το 2007 2,9% το 2008 πρόβλεψη για μηδενικό ή και αρνητικό το 2009, σύμφωνα με εκτιμήσεις της ΕΕ. Αντίστοιχα, οι προβλέψεις για το ρυθμό ανάπτυξης της ΕΕ- 27 προβλέπεται να είναι ακόμη χαμηλότερος, και μόλις το 2010 αφήνει να διαφανεί ότι αναμένεται ανάκαμψη, γεγονός που επιδρά αρνητικά, ως εξωτερικός παράγοντας, στο ρυθμό ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας.

ΕΤΟΣ	Ρυθμός Ανάπτυξης Ελληνικής Οικονομίας
2003	5.6%
2004	4.9%
2005	2.9%
2006	4.5%
2007	4%
2008	2.9%
2009	-0.9%
2010	0.4%
2011	-0,9%
2012	-2,0%
2013	-2,1%

Πηγή: European Commission, Statistical Annex

5.4. ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ

Η διατήρηση ελλείμματος του Εμπορικού Ισοζυγίου, από - 22,71 δις ευρώ (2002)-> - 25,44 δις (2004)-> -35,29 δις (2006)-> -41,5 δις (2007)-> το 2008 -44.048 εκατ. Ευρώ.

ΕΤΟΣ	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ
2002	-22.708,7
2003	-22.643,5
2004	-25435,8
2005	-27558,9
2006	-35286,3
2007	-41499,2
2008	-44048,8
2010	-28279,6
2011	-27229,1
2012	-19619,0
2013	-12892,0

Το Έλλειμμα του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών ως ποσοστό του ΑΕΠ έχει διπλασιαστεί από 7% το 2003 σε ποσοστό 14,1% του ΑΕΠ το 2007. Είναι το μεγαλύτερο μεταξύ των χωρών της ευρωζώνης και διαμορφώθηκε από -10,72 δις (2004) ->-23,67 (2006) ->-32,39 (2007) -35,04 δις το 2008.

ΕΤΟΣ	Ισοζύγιο Πληρωμών Τρέχουσες Συναλλαγές	Ισοζύγιο Πληρωμών (Τρέχουσες Συναλλαγές και Μεταβιβάσεις Κεφαλαίου)
2002	-10.221,0	-8.571,3
2003	-11.044,1	-9.804,7
2004	-10.717,1	-8.331,0
2005	-14.743,4	-12.694,9
2006	-23.668,1	-20.626,8
2007	-32.393,4	-28.061,1
2008	-35.043,6	-30.952,8

Πηγή Τράπεζα της Ελλάδος, Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας

Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών το οκτάμηνο Ιανουαρίου - Αυγούστου 2012 δια-μορφώθηκε σε σημαντικά χαμηλότερα επίπεδα σε σύγκριση με τα επίπεδα στα οποία είχε διαμορφωθεί το αντίστοιχο οκτάμηνο του 2011. Στην εξέλιξη αυτή συνέβαλαν, κυρίως, η σημαντική μείωση τόσο του εμπορικού ελλείμματος εκτός καυσίμων (κατά 4,4 δισ. ευρώ) όσο και του ισοζυγίου εισοδημάτων (κατά 3,3 δισ. ευρώ), αλλά και η αύξηση του πλεονάσματος των ισοζυγίων υπηρεσιών και τρεχουσών μεταβιβάσεων. Κατά συνέπεια, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών μειώθηκε κατά 66,5% ή 9,1 δισ. ευρώ σε σύγκριση με το αντίστοιχο οκτάμηνο του 2011, και διαμορφώθηκε έτσι σε 4,6 δισ. ευρώ.

5.4.3 ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ-ΑΝΕΡΓΙΑ

Δραματική παραμένει η κατάσταση της ανεργίας στην Ελλάδα, η οποία το Νοέμβριο του 2013 κατέγραψε νέο αρνητικό ρεκόρ, ενώ στις γυναίκες και τους νέους η χώρα μας εμφανίζει σταθερά τα υψηλότερα ποσοστά στην ΕΕ.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, τον Νοέμβριο, η συνολική ανεργία ανήλθε στη χώρα μας στο 28% (1,382 εκατ. άτομα) από 27,7% τον Οκτώβριο. Το ποσοστό αυτό είναι το υψηλότερο στην ΕΕ ενώ στις επιμέρους κατηγορίες το ποσοστό ανεργίας στους άνδρες ήταν 24,9%, στις γυναίκες 32,2% και στους νέους κάτω των 25 ετών 59% (173.000 άτομα).

Μάλιστα, είναι χαρακτηριστικό ότι οι τρεις χώρες της Ευρωζώνης στις οποίες καταγράφηκε η μεγαλύτερη αύξηση της ανεργίας σε ένα έτος ήταν η Κύπρος (από 14,4% σε 16,8%), η Ελλάδα (από 26,3% σε 28%) και η Κροατία (από 17,4% σε 18,8%).

Η χώρα με τη μεγαλύτερη υποχώρηση της ανεργίας ήταν η Λετονία (από 14,3% σε 11,5%) και ακολούθησαν η Πορτογαλία (από 17,6% σε 15,3%) και η Ουγγαρία (από 11,1% σε 8,8%).

Στην Ευρωζώνη, όπου τα στοιχεία αφορούν το Ιανουάριο του 2014, η ανεργία παρέμεινε αμετάβλητη στο 12% από τον Οκτώβριο του 2013, ενώ αμετάβλητη παρέμεινε και στην ΕΕ στο 10,8%.

Τον Ιανουάριο η ΕΕ είχε 26,231 εκατ. άνεργους, εκ των οποίων 19,175 αφορούσαν την Ευρωζώνη. Τον ίδιο μήνα, ο αριθμός των ανέργων ηλικίας κάτω των 25 ετών έφτασε στο σύνολο της ΕΕ τα 5,556 εκατ. άτομα, εκ των οποίων 3,539 εκατομμύρια αφορούσαν τις χώρες της Ευρωζώνης.

Τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας στους νέους κατέγραψαν η Ελλάδα (59%) και η Ισπανία (55,3%) ενώ τα χαμηλότερα η Γερμανία (7,7%) και η Αυστρία (9,7%).

5.4.4 ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ-TIMEΣ

Ο πληθωρισμός παραμένει σε πορεία υποχώρησης, καθώς οι πληθωριστικές πιέσεις αποκλιμακώθηκαν αισθητά στο 9μηνο του 2012 λόγω της χαμηλής ζήτησης και της μείωσης του κόστους εργασίας. Ο εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ενΔΤΚ) αυξήθηκε κατά την περίοδο Ιανουαρίου – Σεπτεμβρίου κατά 1,2%, έναντι 3,3% την αντίστοιχη περίοδο του 2011, ενώ κατά τον Σεπτέμβριο ο ίδιος δείκτης αυξήθηκε μόλις κατά 0,3% (σε 12μηνη μεταβολή), την ίδια στιγμή που ο αντίστοιχος δείκτης στην Ευρωζώνη κατέγραφε αύξηση κατά 2,7%. Ο δομικός πληθωρισμός συνεχίζει την πορεία αποκλιμάκωσής του, και μάλιστα το μήνα Σεπτέμβριο ο ρυθμός μεταβολής του ήταν αρνητικός.

Είναι επίσης σημαντικό να αναφερθεί ότι ήδη από το Μάιο ο εναρμονισμένος ΔΤΚ με σταθερούς φόρους (πληθωρισμός χωρίς την επίδραση φόρων), για πρώτη φορά, υποχώρησε σε αρνητικό έδαφος, στο -0,2%, γεγονός που αντανακλά τις προοπτικές περαιτέρω αποκλιμάκωσης του επιπέδου τιμών μετά τη σταδιακή εξάλειψη της επίδρασης στις τιμές των φορολογικών μέτρων που έχουν ληφθεί μέχρι τώρα.

Από το μήνα Οκτώβριο, πάντως, αναμένεται μια επιβάρυνση των τιμών, εξαιτίας της επίπτωσης δημοσιονομικών μέτρων του Προϋπολογισμού (π.χ. εξίσωση του ειδικού φόρου κατανάλωσης του πετρελαίου θέρμανσης και του πετρελαίου κίνησης με το 80% της σημερινής τιμής του ειδικού φόρου κατανάλωσης του πετρελαίου κίνησης), με τον ετήσιο πληθωρισμό για το 2012 να εκτιμάται στο 1,1%, δηλαδή σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα από το 2011.

5.5. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Οι αδυναμίες της Ευρώπης ήταν περισσότερο εμφανείς στην περιφέρειά της, στην Ελλάδα, την Πορτογαλία, την Ισπανία και την Ιταλία, αλλά από μια άποψη η Γαλλία βρίσκεται σε χειρότερη κατάσταση. Η γαλλική οικονομία δέχεται ισχυρούς κλυδωνισμούς από την οικονομική κρίση που εδώ και περίπου ένα χρόνο έχει αρχίσει να γίνεται ιδιαίτερος αισθητή στους Γάλλους πολίτες. Εδώ και 20 χρόνια καμία γαλλική κυβέρνηση δεν κατόρθωσε να εφαρμόσει ένα πρόγραμμα διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων προκειμένου η οικονομία της χώρας να καταστεί ανταγωνιστικότερη. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα τα τελευταία 25 χρόνια μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών μόνο η Ιταλία γνώρισε μικρότερη ανάπτυξη. Το δημοσιονομικό έλλειμμα της Γαλλίας είναι μεγαλύτερο απ' ό,τι της Ιταλίας και το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών το μεγαλύτερο στην Ευρωζώνη. Η σύγκριση με τη Γερμανία είναι ακόμη πιο οδυνηρή. Από τη δημιουργία του ευρώ και μετά, το κατά κεφαλήν εισόδημα των Γάλλων αυξήθηκε κατά 0,8% τον χρόνο, έναντι 1,3% των Γερμανών.

Το κόστος εργασίας στη Γαλλία βρισκόταν το 1999 κάτω από το γερμανικό, αλλά σήμερα είναι υψηλότερο. Οι γαλλικές εξαγωγές ισούταν τότε με το 60% των γερμανικών και σήμερα βρίσκονται κάτω από το 40%. Η ανεργία στη Γαλλία βρίσκεται σήμερα κοντά στο 11%, το υψηλότερο επίπεδο των τελευταίων 16 ετών, και ενώ οι περισσότερες χώρες της Ευρωζώνης αναπτύσσονται, η Γαλλία ίσως να εισέρχεται σε νέα ύφεση.

Η ασθενής Γαλλία υπονομεύει τις προσπάθειες για επίλυση των προβλημάτων του ευρώ. Η γαλλογερμανική μηχανή που συνήθως κινεί την Ε.Ε. έχει χαλάσει. Γιατί, αναρωτιούνται οι Γερμανοί φορολογούμενοι, θα πρέπει η πιστωτική τους φερεγγυότητα να υποστηρίζει τη Γαλλία που δεν θέλει να μεταρρυθμιστεί;

Η απάντηση σε όλα αυτά τα ερωτήματα από τον κ. Φρανσουά Ολάντ, τον Γάλλο Σοσιαλιστή πρόεδρο, ήταν ατυχής. Αντί να μειώσει τις δημόσιες δαπάνες (στο 57% του ΑΕΠ είναι οι υψηλότερες στην Ευρωζώνη), αύξησε τους φόρους. Αντί να μεταρρυθμίσει ουσιαστικά το συνταξιοδοτικό σύστημα, αύξησε ελάχιστα το όριο ηλικίας συνταξιοδότησης και αντί να αντιγράψει τις βαθιές μεταρρυθμίσεις που εφαρμόζουν οι χώρες της περιφέρειας, ο κ. Ολάντ μετά βίας έχει αρχίσει να φιλελευθεροποιεί τις αγορές εργασίας και προϊόντων ή να περικόπτει τις τεράστιες κοινωνικές δαπάνες. Αυτή η ήπια τακτική δεν έχει βγάλει τον κ. Ολάντ πουθενά, δεδομένου ότι η δημοτικότητά του είναι η χαμηλότερη εξ όλων των προκατόχων του. Ωστόσο, τώρα έχει εμφανιστεί μια αχτίδα φωτός.

Η φορολογία είναι υπερβολικά υψηλή και το κράτος υπερβολικά μεγάλο. Και τα δύο πρέπει να περιοριστούν. Στη συνέχεια πρέπει ν' ακολουθήσει μεγαλύτερη απελευθέρωση της αγοράς εργασίας, πλήρης μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού

συστήματος και μεγάλες περικοπές στις ασφαλιστικές εισφορές που πληρώνουν οι επιχειρήσεις. Δεδομένου του ιστορικού του κ. Ολάντ, οι ψηφοφόροι θα ήταν δικαιολογημένα σκεπτικοί απέναντι στις υποσχέσεις του.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σκοπός της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι η ανάλυση των οικονομιών της ευρωπαϊκής ένωσης και πιο συγκεκριμένα των οικονομιών της ευρωζώνης. Για την πλήρη παρουσίαση του θέματος χρειάστηκε αρκετή προετοιμασία, μελέτη βιβλιογραφικών πηγών, συλλογή απαραίτητων δεδομένων, επεξεργασία αυτών των δεδομένων προς εκπόνηση συμπερασμάτων και κυρίως καλή οργάνωση.

Στο πρώτο και στο δεύτερο κεφάλαιο της πτυχιακής μας εργασίας γίνεται μια ιστορική ανάδρομη η οποία μας έδειξε τις αποφάσεις τις ενέργειες που πραγματοποιήθηκαν προκειμένου Ευρωπαϊκή Ένωση να αποκτήσει τη σημερινή της μορφή. Η σημαντική αυτή απόφαση άρχισε να ωριμάζει με το πέρας του Β παγκοσμίου πολέμου, περίπου το 1945 και να παίρνει την τελική μορφή της με την υπογραφή της συνθήκης της Λισαβόνας το 2007. Η ίδρυση της πραγματοποιήθηκε το 1993 με την υπογραφή της συνθήκης του Μάαστριχτ. Βέβαια για να φτάσει στο τελικό στάδιο η Ευρωπαϊκή Ένωση χρειάστηκε να βασιστεί στις τότε ευρωπαϊκές κοινότητες. Αυτές ήταν η ευρωπαϊκή κοινότητα άνθρακα και χάλυβα και στην ευρωπαϊκή κοινότητα ατομικής ενέργειας οι οποίες υπογράφηκαν με τις συνθήκες των Παρισίων το 1951 και τη συνθήκη της Ρώμης το 1957 αντίστοιχα.

Στη συνέχεια ακολουθεί ο ορισμός της Ευρωζώνης κάνοντας εκτενή αναφορά στον αριθμό των χωρών που την αποτελούν καθώς και τις απαραίτητες προϋποθέσεις προκειμένου ένα κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης να εισχωρήσει στην Ευρωζώνη. Ως ευρωζώνη αναφέρεται μια ομάδα χωρών οι οποίες οικειοθελώς έχουν αντικαταστήσει το εθνικό τους νόμισμα με το ευρώ. Ο αριθμός των χωρών που έχουν εισέρθει στην ευρωζώνη είναι δεκαοκτώ (18). Το ευρώ ως κοινό νόμισμα εισήχθη τον Ιανουάριο του 1999 με άυλη μορφή και η χρησιμοποίησή του αφορούσε λογιστικούς σκοπούς ενώ το 2002 απέκτησε και υλική μορφή αντικαθιστώντας με αυτόν τον τρόπο τα εθνικά νομίσματα. Τα τέσσερα (4) κριτήρια τα οποία θεσπίστηκαν προκειμένου οι χώρες της ευρωζώνης να παρουσιάζουν μια ομοιογένεια είναι πρώτον οι ισοτιμίες του νομίσματος της κάθε χώρας πρέπει να παραμείνουν μέσα στη ζώνη που ορίζει ο Μηχανισμός Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ΜΣΙ) για 2 τουλάχιστον χρόνια, δεύτερον τα μακροπρόθεσμα επιτόκια δεν μπορούν να ξεπερνούν κατά περισσότερες από δυο ποσοστιαίες μονάδες τα επιτόκια των τριών πιο αποδοτικών κρατών μελών, τρίτον ο πληθωρισμός πρέπει να είναι κάτω από μια τιμή αναφοράς (μέσα σε 3 χρόνια οι τιμές δεν πρέπει να ξεπερνούν κατά περισσότερο από 1,5% τις αντίστοιχες του πιο αποδοτικού κράτους- μέλους) και τέταρτον το δημόσιο χρέος πρέπει να είναι μικρότερο από το 6% του ΑΕΠ ή να βαίνει προς αυτό το στόχο. (Δηλαδή μπορεί να είναι μεγαλύτερο ποσοστό αλλά να έχει πτωτική τάση και να τείνει προς αυτό) και τα ελλείμματα του προϋπολογισμού να είναι μικρότερα από το 3% του ΑΕΠ.

Έπειτα παρουσιάζουμε ίσως το πιο σημαντικό κομμάτι της εργασίας αυτής που είναι οι οικονομίες της Ευρωζώνης. Χρησιμοποιώντας στοιχεία από την Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία (ΕΛΣΤΑΤ), την Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία (EUROSTAT), τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ-OECD) αναλύσαμε τις 5 πιο βασικές οικονομίες οι οποίες είναι η Γερμανία, η Ελλάδα, η Ιταλία, η Ισπανία και η Γαλλία.

Ειδικότερα από την ανάλυση των στοιχείων αυτών παρατηρήσαμε ότι η χώρα της Γερμανίας δεν χαρακτηρίζεται άδικα ως η πιο αναπτυσσόμενη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Είναι γεγονός πως καμία χώρα της ευρωζώνης δεν κατάφερε να διαχειριστεί την οικονομική κρίση όπως αυτή. Την ώρα που η Δύση βρίσκονταν στην δίνη των διεθνών χρηματαγορών, αναδυόμενες και όχι μόνο οικονομίες επένδυναν τεράστια ποσά στην χώρα, με γνώμονα την ασφάλεια που παρέχει. Η Γερμανία επωφελήθηκε σημαντικά από την τεράστια ζήτηση σε κεφαλαιακά προϊόντα. Ένα άλλο κλειδί της επιτυχημένης πορείας της χώρας αυτής, το οποίο αυξάνει την οικονομική υπεροχή έναντι των άλλων κρατών είναι η Βιομηχανική της ανάπτυξη. Εκτός των μεγάλων βιομηχανιών που παίζουν σημαντικό ρόλο στην οικονομία της Γερμανίας υπάρχουν ακόμα πολλές μικρομεσαίες επιχειρήσεις οι οποίες καταφέρνουν κάθε χρόνο να καινοτομούν στο αντικείμενο τους παγκοσμίως. Τα αλυσιδωτά αποτελέσματα της ανάπτυξης αυτής είναι να απασχολείται όλο και περισσότερος κόσμος ανεξάρτητου γνώσεων στις δεσείς αυτές με αποτέλεσμα το ποσοστό της ανεργίας για το έτος 2013 να ανέρχεται στο 7%. Επίσης η βιομηχανική ανάπτυξη έχει βοηθήσει αρκετά και τον τομέα των εξαγωγών. Η καινοτομία και η αυξημένη παραγωγική διαδικασία δίνει τη δυνατότητα στις επιχειρήσεις να εξάγουν παγκόσμια τόσο τα προϊόντα τους όσο και την τεχνογνωσία τους. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα το 2013 η Γερμανία να καταγράφει έσοδα από τις από τις εξαγωγές περίπου 176 δις ευρώ.

Όσον αφορά την Ελλάδα, της Ισπανία, την Ιταλία και την Γαλλία βλέπουμε ότι η εντεινόμενη οικονομική κρίση και ύφεση μετά το 2009, σε διεθνές, ευρωπαϊκό και ιδιαίτερα Μεσογειακό και ελληνικό επίπεδο με τη σοβαρή μείωση της παραγωγικής δραστηριότητας, την διακοπή χορήγησης δανείων από τις τράπεζες, τη μείωση των επενδύσεων από το κράτος και τις επιχειρήσεις καθώς και τον περιορισμό της ζήτησης από τους καταναλωτές (μείωση μισθών, συντάξεων και αύξηση της φορολογίας), αναδεικνύει με τον πιο σαφή αλλά και ανησυχητικό τρόπο ότι η ευρωπαϊκή και ιδιαίτερα η ελληνική οικονομία βρίσκονται σε ανάλογες συνθήκες οικονομικής ύφεσης (κραχ ανεργίας) μετά από αυτές που ακολούθησαν το κραχ στις χρηματαγορές το 1929¹⁴. Η επιλογή του μοντέλου της άνισης ανάπτυξης στο

---

¹⁴ Η παγκόσμια οικονομική ύφεση του 1929 ήταν μια κατάσταση διεθνούς οικονομικής ύφεσης που διήρκεσε από ένα μέχρι δέκα χρόνια σε διάφορες χώρες του κόσμου. Επρόκειτο για τη μεγαλύτερη οικονομική ύφεση της σύγχρονης ιστορίας και χρησιμοποιείται τον 21ο αιώνα ως παράδειγμα για το πόσο οδυνηρή μπορεί να είναι μια οικονομική καταστροφή. Η "Μεγάλη Ύφεση", όπως χαρακτηρίστηκε στις ΗΠΑ, σύμφωνα με τους αναλυτές προκλήθηκε μετά από το χρηματιστηριακό κραχ, που ξεκίνησε στις 24 Οκτωβρίου του 1929, την λεγόμενη Μαύρη Πέμπτη. Το τέρμα της κρίσης στις ΗΠΑ ταυτίστηκε με το έναυσμα της πολεμικής οικονομίας του 2ου παγκοσμίου πολέμου, γύρω στο 1939.

εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της δανειστικής οικονομίας, κυρίως, στα κράτη-μέλη του Νότου, συνέβαλε στην υπερχρέωση των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων. Παράλληλα, οι φοροαπαλλαγές του κράτους προς τις επιχειρήσεις, σε συνδυασμό με την κατάρρευση των μηχανισμών ελέγχου και είσπραξης των φόρων και των ασφαλιστικών εισφορών, συνέβαλε στον υπερβολικό δανεισμό και στην υπερχρέωση των προϋπολογισμών των κρατών-μελών, ιδιαίτερα των χωρών του Νότου. Με άλλα λόγια, ο ευρωπαϊκός Νότος μετεξελίχθηκε διαμέσου του δανεισμού, σε οικονομικό σχηματισμό ζήτησης, δεδομένου ότι για παράδειγμα στην Ελλάδα το 74% του ΑΕΠ το 2008 προερχόταν από τη ζήτηση και την καταναλωτική δαπάνη. Η επιβολή στις χώρες του Νότου των πολιτικών της «εσωτερικής υποτίμησης» και της ελεγχόμενης χρεοκοπίας από τους διεθνείς οργανισμούς (Ε.Ε., ΕΚΤ, ΔΝΤ), ως στρατηγική επιλογή της εγγυημένης αποπληρωμής των δανείων τους και της μετάβασης των οικονομικών σχηματισμών του Νότου από οικονομίες της ζήτησης σε οικονομίες της προσφοράς, εκτός από την κοινωνική καθίζηση (λιτότητα, ανεργία, φτωχοποίηση, κλπ) προκάλεσαν και παραγωγική καθίζηση (μείωση επενδύσεων (64,8% 2008-2013, παραγωγικότητας της εργασίας, αύξησης της ανεργίας κλπ) (καθίζηση προσφοράς), απαξιώνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο ακόμη και τον κεντρικό στρατηγικό στόχο των εφαρμοσμένων πολιτικών. Κατά συνέπεια, η ελληνική οικονομία βρίσκεται σε διαδικασία αποεπένδυσης (8,5% του ΑΕΠ, δεδομένου του εξαιρετικά χαμηλού ποσοστού επενδύσεων 13,2% του ΑΕΠ το 2012 και του υψηλού επιπέδου των αποσβέσεων 21% του ΑΕΠ, Π. Θωμόπουλος 2013), με σημαντικές απώλειες του παραγωγικού της δυναμικού που την οδηγούν εγκλωβισμένη σε μια ανατροφοδοτούμενη διαδικασία ύφεσης, με αποτέλεσμα η στόχευση της δημοσιονομικής της προσαρμογής να καθίσταται εξαιρετικά βραδεία, επίπονη και αναποτελεσματική, επειδή ακριβώς μεταλλάσσεται σε οικονομικό και κοινωνικό σχηματισμό πλήρους υποβάθμισης των επενδύσεων, της παραγωγής και της εργασίας. Ταυτόχρονα προκάλεσαν διεύρυνση του χάσματος (ΑΕΠ, ρυθμός ανάπτυξης, χρέος, έλλειμμα, κλπ) καθώς και σημαντική απόκλιση των αποδοχών Βορρά-Νότου.

Η ελληνική οικονομία έχει καθηλωθεί σε χαμηλό επίπεδο παραγωγής και ανεργίας, στο οποίο εξαντλούνται οι δυναμικές ιδιότητες του παραγωγικού συστήματος, δηλαδή η ικανότητά του να ανακάμψει αυθορμήτως. Με άλλα λόγια, η ελληνική οικονομία φαίνεται ότι δεν μπορεί να αποκολληθεί από το χαμηλό επίπεδο στο οποίο έχει οδηγηθεί επειδή έχει εξαντλήσει όλες τις ενδογενείς δυνάμεις που διαθέτει για να

Η κρίση είχε καταστροφικές επιπτώσεις τόσο στον ανεπτυγμένο, όσο και στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Επηρεάστηκε το διεθνές εμπόριο, καθώς επίσης και τα προσωπικά εισοδήματα, τα έσοδα από φόρους, οι τιμές και τα κέρδη. Η οικονομία πόλεων ανά τον κόσμο επλήγη, ιδίως εκείνων που εξαρτώνταν άμεσα από τη βαριά βιομηχανία. Οι κατασκευές πάγωσαν, οι αγροτο-κτηνοτροφικές εργασίες υποχώρησαν λόγω πτώσης των τιμών στις σοδειές κατά 40% με 60%. Με τη ζήτηση σε διαρκή υποχώρηση, σε συνδυασμό με την έλλειψη εναλλακτικών εργασιών, περιοχές που εξαρτώνταν από τον πρωτογενή τομέα όπως εκμετάλλευση γης, ορυχείων και ξύλου υπέφεραν ακόμη περισσότερο. Η μεγάλη κρίση τερματίστηκε σε διαφορετικό χρόνο ανά χώρα. Οι περισσότερες χώρες εφήρμοσαν προγράμματα ανακούφισης και η πολιτική τους ζωή πέρασε αναταραχές, εξωθώντας την ιδεολογία στα άκρα. Σε ορισμένα κράτη, οι απελπισμένοι πολίτες στράφηκαν προς δημαγωγούς εθνικιστές, όπως τον Αδόλφο Χίτλερ, με αποτέλεσμα την έναρξη του 2ου παγκοσμίου πολέμου.

μετατοπιστεί σε υψηλότερο επίπεδο παραγωγής. Αυτό σημαίνει ότι μόνο ένα επενδυτικό σοκ μπορεί να θέσει σε κίνηση ξανά την ελληνική οικονομία.

Ο στόχος της πολιτικής της εσωτερικής υποτίμησης να δημιουργηθεί ένα εξωστρεφές μοντέλο ανάπτυξης στην Ελλάδα δεν έχει επιτευχθεί. Κατά συνέπεια, στη διάρκεια της εφαρμογής των μνημονίων όχι μόνο οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών δεν κατέστησαν κινητήριες δυνάμεις της ανάπτυξης αλλά παρουσίασαν και επιδείνωση ως προς την συμβολή τους στη μεγέθυνση του ΑΕΠ.

Στο τελευταίο κομμάτι της πτυχιακής εργασίας κάνουμε μια εκτενή αναφορά στα προβλήματα των οικονομιών αυτών και στο κατά πόσο τα προβλήματα αυτά επηρέασαν τους αντίστοιχους δημοσιονομικούς δείκτες. Προφανώς η Ελλάδα κατά κύριο λόγο, η Ισπανία, η Ιταλία, και η Γαλλία είναι οι χώρες οι οποίες κλυδωνίστηκαν αισθητά από την στιγμή της εμφάνισης της οικονομικής κρίσης. Η κατάρρευση του βιομηχανικού τομέα τόσο στην Ιταλία όσο και στη Γαλλία προκάλεσε πολλά προβλήματα στην οικονομία τους. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα το ποσοστό ανεργίας κάθε χρόνο να αυξάνεται και ο αριθμός των πολιτών που ζουν σε κατάσταση ένδειας να πολλαπλασιάζεται. Έτσι οι πολίτες λόγω της οικονομικής κρίσης να χάνουν την αγοραστική τους δύναμη, να μειώνουν τις αγορές τους και κατ'επέκταση να μειώνεται σε μεγάλο βαθμό ο δείκτης της ιδιωτικής κατανάλωσης.

Η Ισπανία μαζί με την Ελλάδα ήταν οι δυο από τις 4 χώρες της ΟΝΕ (Ιρλανδία και την Πορτογαλία οι άλλες 2) οι οποίες μπήκαν σε πρόγραμμα στήριξης από την ευρωπαϊκή ένωση. Αυτό μας δείχνει τη στρεβλότητα του αναπτυξιακού τους μοντέλου το οποίο ήταν καταδικασμένο μα αποτύχει.

Τέλος η χώρα της Γερμανίας όπως προείπαμε, στη δεινή οικονομική κρίση που μαστίζει την ευρωζώνη, θεωρείται κερδισμένη. Με την οικονομική της πολιτική έχει καταφέρει να θεωρείται από τους μεγάλους επενδυτές ως ασφαλής καταφύγιο. Το βασικότερο όφελος, θεωρητικά το οποίο καρπώνεται είναι η μείωση του επιτοκίου. Όταν για παράδειγμα η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, τονίζει ότι οι γερμανικές επιχειρήσεις μπορούν για ένα έτος να δανείζονται με επιτόκιο 2,2%, έναντι 5,8% στην Ελλάδα και 3,6% στην Ιταλία.

ΕΝΤΥΠΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΕΙΑ

- Abdelal R., Blyth M., Parsons C., (2010) Constructing the International Economy, Cornell University Press
- Bindi F. (2011) , Italy and the European Union, Brookings Institution Press and Scuola Superiore della Pubblica Amministrazione (SSPA)
- Βοσκόπουλος Γ. (2009) Ευρωπαϊκή Ένωση – θεσμοί, Πολιτικές, Προκλήσεις, Προβληματισμοί , Εκδόσεις Επίκεντρο.
- Γιώτη – Παπαδάκη (2004) Ευρωπαϊκή Πολιτική Ολοκλήρωση και Πολιτικές Αλληλεγγύης, Εκδόσεις Κριτική.
- Δαγτογλου Δ. (1993) Βασικά στοιχεία της Συνθήκης του Μάαστριχτ- Μια κριτική ανάλυση Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Θεοδωρόπουλος Σ. Εξελίξεις και Προοπτικές της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Ολοκλήρωσης, Εκδόσεις Σταμούλης
- Θεοδωρόπουλος Σ., (1997), Ευρωπαϊκή Οικονομική Ολοκλήρωση θεωρία και πολιτική, εκδόσεις Σταμούλης
- Ιωακειμίδης Κ. (2008) Η συνθήκη της Λισσαβόνας- παρουσίαση, ανάλυση, αξιολόγηση Εκδόσεις Θεμέλιο.
- Luuk van Middelaar, (2013), The Passage to Europe (How a Continent Became a Union), Yale University Press
- Mold A. (2009) , Aftershocks Economic Crisis and Institutional Choice, Amsterdam University Press,
- Μιχαλάκης Ν – Σταματοπούλου Α. (1993) Η ιστορία της ευρωπαϊκής οικονομικής κοινότητας – Από τη Ρώμη στο Μάαστριχτ, Η συνθήκη του Μάαστριχτ, Εκδόσεις Νέα Σύνορα, Α.Α Λιβάνη.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

- Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
<http://www.imf.org/external/index.htm>
- Ελληνική Στατιστική Αρχή
<http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE>
- Επίσημη Εφημερίδα Ευρωπαϊκής Ένωσης
<http://eur-lex.europa.eu/JOIndex.do?ihmlang=el>
- Ευρωπαϊκή Ένωση
<http://europa.eu/>
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή
http://ec.europa.eu/index_en.htm
- Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα
<http://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html>
- Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>
- Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
<http://www.oecd.org/home/0,3675>
- Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ
<http://www.weforum.org/>
- Ναυτεμπορική
<http://www.naftemporiki.gr/>
<http://www.europedia.moussis.eu/home.tkl>
- ΕΘΝΟΣ
<http://www.ethnos.gr/default.asp>
- Project Syndicate, The World Opinion Page

